

Η ΚΥΡΑ ΩΡΕΤΤΑ

ΚΩΜΩΔΙΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ :

Η ΚΥΡΑ ΩΡΕΤΤΑ	ΠΙΝΟΥΚΚΙΑ	} χωριανές
Ο ΚΥΡ ΒΑΡΝΑΒΑΣ	ΜΙΓΓΙΝΑ	
ΕΝΑΣ ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ με ράσα λευκά	ΓΙΝΕΒΡΑ	} παρακόρες τῆς Ὠρέττας
ΓΙΑΝΝΟΥΚΟΣ	ΚΩΣΤΑΝΤΙΑ	
ΜΑΖΕΤΤΟΣ	ΜΑΚΕΡΟΥΦΦΟΣ, σκουτάριος τοῦ Βαρνάβα Κυνηγοὶ καὶ φαμέγοι, χωριανοὶ καὶ χωριανές.	} χωριανοὶ
ΓΑΒΡΙΟΤΤΟΣ		

¹ Ἡ πλαγιά ἐνὸς λόφου χαμηλοῦ, πὸν τὸν στεφανώνει κάστρο μὲ μπεντένια, κ' ἐπάνω ἀπὸ αὐτὰ φαίνονται σκεπές καὶ φουγάρα καὶ πύργοι ἀψηλοὶ μὲ προσιτήθια. Κάτον ὁ τόπος εἶναι χέροσος, ἀνώμαλος, γιομάτος δέντρα, χαμόκλαδα καὶ βάτα - σημάδι πὸς σιμὰ εἶναι ὁ λόγγος. Εἶναι προῖ στὸ ἔβγα τοῦ Μάη φέγγει ἢ γαυραγγή, κ' ἡ λάμψη μεγαλώνει ὅσο ἡ μέρα προβαίνει.

(Ὁ Γιαννοῦκος εἶναι ξαπλωμένος ἀριστερά, χάμου στὰ χόρτα· εἶναι ξεσκουφωτός καὶ φορεῖ ζιπώνι μπαλωμένο, καλτσόβραχο πλεχτὸ στερεωμένο ἀπάνω στὸ ζιπώνι καὶ μὲ πετσώματα ραμμένα στὶς πατουῖνες. — Ἔρχονται ὁ Μαζέττος καὶ ὁ Γαβριόττος ἀπὸ δεξιά· φοροῦνε καπέλλα τσαλακωμένα, πουκάμισα ἀσπρουδερά καὶ στενά βρακιά· κρατοῦνε κ' οἱ δυὸ δρεπάνια γιὰ τὸ χορτάρι. Ἔρχονται ἔξοπισω ἡ Πινοῦκκια κ' ἡ Μιγγίνα μὲ τὶς φοῦστες ἀνασηκωμένες καὶ πιασμένες στὴ μέση· ἡ μιὰ κρατεῖ τσουγγράνα κ' ἡ ἄλλη δικράνη.

Μαζέττος. (δείχνοντας τὸ Γιαννοῦκο). ὦ, γιὰ ἰδὲς ποιόνε βλέπω!

Γαβριόττος. ὦ, πὸν νὰ μὴ σώση! Νὰ κοιμᾶται τέτοιαν ὥρα!

Καὶ νάχουμε χορτολόγημα!

Μιγγίνα. ὦϊμέ! Πέρασε ὅλη νύχτα ἔξω στὴ δροσιά.

¹ Ὁ Ἐδοάρδος Καλάντρας, Ἴταλὸς-Πιεμοντέζος, ζωγράφος, μεσαιωνολόγος καὶ φιλόλογος, γεννήθηκε στὰ 1852 καὶ πέθανε τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 1911 στὸ Τορῖνο. Εἶτανε ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους φίλους τοῦ Τζακόζα, καὶ μαζί δοκίμασαν νὰ δώσουνε στὸ θέατρο καὶ στὸ μυθιστόρημα ὡραίες εἰκόνες τῆς ζωῆς τῶν περασμένων αἰώνων, ὅπως τὴ γνωρίσανε ἀπὸ τὴ μελέτη καὶ τὴν εἶδανε μὲ τὰ μάτια τῆς ποιητικῆς τους φαντασίας. Ὁ ἴδιος ἔλεγε συχνὰ πὸς ἔχουνε καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς φόρεμα φτερωμένο ἀπὸ κινήματα καὶ ἀπὸ λόγια, φόρεμα πὸν ἀλλάζει μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τὰ χρόνια ὅπως ἀλλάζουνε γιὰ τὸ χορμὶ τὰ μάλλινα καὶ τὰ μεταξωτὰ φορέματα. Τὴν ἀλλαγὴ αὐτὴ μπόρεσε νὰ δεῖξη μὲ τὰ φιλολογικὰ του ἔργα, πὸν τὰ γνωστότερα αὐτὰ εἶναι τὸ μυθιστόρημα ἡ Ἀνεμοζάλη, τὰ Λεῖψανα, διηγήματα, καὶ τὸ δράμα Ἡ Ἀνοιξη τοῦ 1799.— Ἡ Κυρά Ὠρέττα εἶναι ἀπὸ τὰ τελευταῖα ἔργα του, σωστὴ μικρογραφία μιᾶς ὄψης τῆς μεσαιωνικῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀντίληψης πὸν εἶχανε γιὰ τὴ ζωὴ οἱ ἄνθρωποι κείνου τοῦ καιροῦ.

Πινούκκια. Είναι φοβερός ύπνοφάς! Φοβερός ύπνοφάς!

Μαζέττος. Κι ἄμα δὲν κοιμάται, πάει ἀκαματεύοντας, πού εἶναι ντροπῆς!

Μιγγίνα. Δὲν εἶναι δικό του φταιξιμο, πού ἔγιν' ἔτσι χάχας: τοῦ χουνε κάνει μάγια.

Μαζέττος. Γιὰ στάσου, γιὰ στάσου, νὰ τοῦ τὰ ξορκίσω γώ. (Βγάζει ἕνα σφύρισμα πολὺ δυνατό).

Γιαννοῦκος. (ἀνακαθίζει καὶ τοὺς λοξοκοιτάζει).

Μαζέττος. Σήκω ἀπάνου, ὑπνιάρη: κ' εἶν' ὄριμο τὸ μαγιάτικο χορτάρι.

Γιαννοῦκος. Ἄμε στάναθεμα καὶ σὺ καὶ τὸ χορτάρι σου! (ξαναξαπλώνεται χάμου).

(Φωνές καὶ βουή ἀπὸ μακριά).

Γαβριόττος. Γιαννοῦκο, πρέπει νὰ ξέρης πὼς ὁ ἀφέντης βγῆκε κιόλα κνήγι. Δὲν ἀκοῦς τὰ βούκινα; Νὰ σὲ πιάση, σὲ συγύρισε!

Πινούκκια. Ἄλοῖ στὸν ὅπου δὲ δουλεύει!

Μιγγίνα. Ἔ, κακομοίρη, δὲν ξέρεις τ' εἶσαι σὺ; Δὲ στοχάζεσαι πὼς εἶσαι δουλευτῆς στὰ χωράφια; Κι ὅλο σουρτουκέεις σὰν ὄνειροπαρμένος, πού θὰ σὲ πάρουνε πιά τὰ παιδάκια μὲ τὶς πέτρες ἀπὸ πίσω;

Γιαννοῦκος. (Δὲν ἀποκρίνεται, παρὰ σηκώνει μιὰ τὴν πλάτη του).

Μαζέττος. (παίρνει μιὰ φούχτα χῶμα καὶ τοῦ τὸ τινάζει ὅπου τονὲ λάχη). Σήκ' ἀπάνου, παλιοπόντικα!

Γαβριόττος. (τοῦ πετᾷ ἕνα ξερόκλαδο). Σήκ' ἀπάνου, ποντίκαρε, ἀσβέ, κουνάδι!

Πινούκκια. (μὲ στρίγλιξη φωνή). Σήκ' ἀπάνου, σήκ' ἀπάνου!

Γιαννοῦκος. (σηκώνεται ὀρθός). Τί κακὸ σᾶς ἔκαμα; Δὲ σᾶς ἔχω τίποτα καμωμένο. Τί γλέντι βρίσκετε νὰ τὰ βάζετε μ' ἕνα, πού δὲ σᾶς ἔχει καμωμένο τίποτα; Ἄστε με ἤσυχο, τὸ καλὸ πού σᾶς θέλω.

Γαβριόττος Μαζέττος καὶ Πινούκκια. (Ὅλο καὶ γελώντας καὶ στραβομουρίζοντας, μὲ χειρονομίες). Ἄπάνου, ἀπάνου, ἀπάνου!

Γιαννοῦκος. (σφίγγοντας τοὺς γρόθους). Δὲν ξέρω τὶ βασιτέμια...

Μιγγίνα. Σούτ!... Σωπάστε σᾶς λέγω: ἕνας καλόγερος ἔρχεται.

Ἔνας **Καλόγερος** μὲ ράσα λευκὰ παρουσιάζεται στὸ βάθος, καὶ προχωρεῖ ἀργά-ἀργά, ψάχνοντας γιὰ κάτι βοτάνια, πού ὕστερα τὰ βάζει μέσα στὸ καλάθι του. Οἱ χωριανοὶ κ' οἱ χωριανές προσκλίνονται μπροστά του.)

Καλόγερος. Ἡσυχία, ἡσυχία, ἀδέρφια μου. Στερεῖ τὴν ἡσυχία τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅποιος τὴ στερεῖ τοῦ ἀλλοῦ. Κ' εἶν' ὄχτρος τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ, ὅποιος θέλει ὄχτρο τὸ γείτονά του. Γιὰ τί λογοφέρνητε;

Γαβριόττος. (δείχνοντας τὸ Γιαννοῦκο). Γιατὶ τοῦτος ἐδῶ δὲ θέλει νᾶρθη στὴ δουλειά.

Μαζέττος. Καὶ τὸ μαγιάτικο εἶν' ὄριμο.

Γαβριόττος. Μιὰ μπόρα μπορεῖ νὰ μᾶς τὸ κινή νά!

Γιαννοῦκος. (στέκεται ἀμίλητος, μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό).

Καλόγερος. (μὲ ἡμερὴ ἀστηρότη). Γιατὶ δὲν ἀποκρίνεσαι, γιέ μου; Γιατὶ δὲ λὲς κάτι; Ἔγινες ἄλλος πού μὲ εἶδες;

Γιαννοῦκος. (σαστισμένος). Δὲν ξέρω...

Καλόγερος. Μίλησε λεύτερα.

Γιαννοῦκος. Δὲν μπορῶ πιά τίποτα νὰ πιάσω νὰ κάμω. Μοῦ φαίνεται σὰ νᾶχω ὅλο τὸν κόσμο στὴ ράχη.

Γαβριόττος. (στραβογελώντας). Ὁ ὕπνος ὕπνο φέρνει.

Μαζέττος. Ὁ ἕνας ὕπνος τραβᾷ τὸν ἄλλονε.

Πινούκκια. Ἀκαμάτης ἄνθρωπος διαβόλου προσκεφάλι.

Μιγγίνα. Ἄγιο μου γέροντα, ἐγὼ νὰ σᾶς πῶ, λέω πὼς κάποιος τοῦ τὴν ἔχει φτειάζει.

Καλόγερος. Μῦλα καθαρά.

Μιγγίνα. Κάποιος, δηλαδὴ καμιὰ μάγισσα ἢ κανένας μάγος. Φτάνει ἕνας λόγος, ἕνα κούνημα τοῦ χεριοῦ, μιὰ ματιὰ γιὰ νὰμποδέση τὸν ἄνθρωπο καὶ νὰ μὴν εἶναι πιά λεύτερος οὔτε στὸ κορμὶ οὔτε στὸ νοῦ! Τὰ ξέρετε οἷς αὐτὰ;

Καλόγερος. (κουνώντας τὸ κεφάλι). Γιὰ τὴν ὥρα δὲ φαίνεται νᾶναι μάγισσες στὰ μέρη τοῦτα.

Πινούκκια. Ἔρχονται ἀπ' ὄξω ἀπὸ δῶ.

Μιγγίνα. Ἔρχονται ἀπ' ὄξω ἀποδῶ. Ψὲς τὸ δεῖλι, εἶμουνα στὸ περβόλι. Κ' εἶναι δὲν εἶναι, κατεβαίνει ἀπὸ πάνου μιὰ μαμπόγρια μαυρειδερὴ καὶ στεγνὴ καὶ γενάτη, ψαχουλεύει στὴν ἀλιφασκιά, δράχνει ἕνα φρουνὸ καὶ φρορρ, βρίσκειται πάλι στὰ σύννεφα ψηλά.

Μαζέττος. Χτὲς τὴ νύχτα, μπαίνοντας στὸ σταῦλο γιὰ νὰ ποτίσω τὴ γελάδα, εἶδα ἕναν καρκαντζόλο ζαρωμένο μέσ' στὸ παχνί: ἕναν ἀπὸ κείνους τοὺς καρκαντζόλους π' ἀγαποῦνε τὴ ζέστα καὶ φοβοῦνται τὸ κρύο.

Γαβριόττος. Τὴν Παρασκευὴ τὸ πρωῖ, ἕνας ξενικὸς τράγαρος χῶθηκε μέσ' στὸ κοπάδι μου, πηδώντας καὶ κουτρίφοντας πού χάλασε τὸν κόσμο. Καὶ μοῦ κούλανε μιὰ προβατίνα.

Πινούκκια. Καὶ πόσες μαῦρες ὄρνιθες δὲ γεννηθήκανε φέτος!

Καλόγερος. (βαρυστημένος). Ἔ, σωπάστε καὶ λίγο!... Αὐριο θάρ-
θω στὸ χωριὸ μὲ τὸν ἔξορκιστὴ μας, καὶ κάτι θὰ γίνη. Δρόμο
τώρα, αἴντε νὰ δρεπανίσετε, αἴντε νὰ δρεπανίσετε!

Γαβριόττος. Πᾶμε, κ' εἶν' ἀργά.

Καλόγερος. (πρὸς τὸ Γιαννοῦκο). Μείνε δῶ μαζί μου.

(Οἱ χωριανοὶ κ' οἱ χωριανὲς φεύγουνε, κουβεντιάζοντας ἀνά.)

Γιαννοῦκος. (στέκεται ἀκίνητος, σὰ νὰ περιμένῃ).

Καλόγερος. (ζυγώνοντάς τον). Εἶμαι γιατρός χειροῦργος ἐγώ, ἔχε θάρ-
ρος σ' ἐμένα. (Τὸν κοιτάζει κατάματα, κρατώντας τον ἀπὸ τὸ χέρι
στὸ μέρος ὅπου οἱ γιατροὶ πιάνουνε τὸ σφυγμό). Δὲ μοῦ φαίνεσαι
ἀρρωστημένος. Ὅμως αὐτὴ σου ἡ ἀδυναμία στὸ νὰ καταγίνε-
σαι στὶς συνηθισμένες δουλειὲς μπορεῖ νᾶναι ἀρχὴ ἀρρώστιας.
(Ἀφοῦ συλλογιστῇ). Ἀκόμα κ' ἡ ψυχὴ ἀρρωσταίνει, ἀμ' ἀπὸ
πάθος ἢ ἀπὸ κρῖμα χάνῃ τὴ γερωσύνη της καὶ παίρνῃ τὸν
κατήφορο τοῦ κακοῦ. Ἐχεις κάμει καλὰ τὴν ἐξέτασι τῆς συνεί-
δησῆς σου; Πόσος καιρὸς εἶναι πῶχεις νὰ ξαγορευτῆς;

Γιαννοῦκος. Τῶχα συνήθεια νὰ ξομολογιέμαι τὸ λίγο-λίγο μὰ
φορὰ τὸ μήνα...

Καλόγερος. Καταλαβαίνω : τὸ εἶχες, μὰ δὲν τὸ ἔχεις πιά. Πές μου
τώρα, παιδί μου, εἶπες κακὰ γιὰ κανένα;

Γιαννοῦκος. Ποτέ, γέροντά μου.

Καλόγερος. Πῆρες ξένο πρᾶμα;

Γιαννοῦκος. Ποτέ.

Καλόγερος. Ἐδῶκες ψεύτικη μαρτυρία καλεσμένος εἶτε ἀκάλεστος;...

Στάθιες βλάστημος στὸ Θεό, ἀπλὰ ἢ αἰρετικά;... Κρασοπό-
της, χαρτοφόρος, παίχτης μὲ ζάρια νοθεμένα;

Γιαννοῦκος. Ὅχι, γέροντά μου.

Καλόγερος. Μὲ τὸ κρῖμα τῆς λαίμαργίας μὴν πείραξες τὸ Θεό;

Γιαννοῦκος. Ζῶ μὲ ψωμί καὶ μὲ νερό.

Καλόγερος. Κακοκάρδιες τοὺς γονιούς σου μ' ἔργα ἢ μὲ λόγια;

Γιαννοῦκος. Εἶμαι μοναχὸς στὸν κόσμο.

Καλόγερος. Πές μου, μὴν ἀμάρτησες μὲ τὴ φιλαργυρία; Μὴν
κράτησες ὅ,τι δὲν ἔπρεπε νὰ κρατήσῃς; Μὴν πόθησες παραπά-
νου ἀπ' ὅ,τι ταιριάζει;

Γιαννοῦκος. (σιγόφωνα σὰν ἄθελα). Νὰ τὸ κακὸ πού ἔχω! Ἐνας
πόθος...

Καλόγερος. Ἐνας πόθος τρελός, κρυφός, ἀκράτητος; Εἶναι πό-

θοὶ πού λυώνουνε τοὺς νέους σὰν τὴ φωτιὰ πού λυώνει τὸ κερί.
Εἶσαι ἄρρωστος στὴν ψυχὴ, ἐσύ. Γιατί δὲ ζητᾷς τὸ ἔλεος τοῦ
Θεοῦ;

Γιαννοῦκος. Γιὰ νὰ μὲ γιαιτρέψῃ; Μὰ γὼ δὲ θέλω νὰ γιάνω. Τὸ
πάθος μου εἶναι ὅ,τι ἀγαπημένο ἔχω γὼ στὸν κόσμο. Δὲν
μπορῶ, μὲ τὸ βάσανο πού μοῦ δίνει, οὔτε νὰ φάω οὔτε νὰ
κοιμηθῶ· συχνὰ γίνομαι σὰν ἔξω ἀπὸ τὰ φρένα μου· καὶ ὅμως
δὲν ἤθελα νὰ ξαναγίνω σὰν πρῶτα. Ἦθελα μόνο νὰ συντύχω
κάποιονε πού νὰ μὲ βοηθήσῃ μ' ὀρμήνειες. Ἐγὼ δὲν ξέρω τί-
ποτα, μὰ τίποτα, εἶμ' ἕνας ζαβὸς κοκομοίρης, μὰ πού διψᾷ νὰ
μάθῃ. Ποιὸς μπορεῖ νὰ μοῦ πῇ πῶς φτειάνονται τὰ μαγιοβό-
τανα, τὰ φίλτρα πού ἀκουσα νὰ λένε; Ποῦ βρίσκονται τὰ φυ-
λαχτὰ πού σταματοῦνε τὶς κανονικὲς ἐνέργειες τῶν πραγμάτων,
ἢ ἀλλάζουνε τὴν κατάστασι τῶν ἀνθρώπων; Εἶν' ἀλήθεια πῶς
μὲ τὰ γητέματα μπορεῖ κανεὶς νὰ γίνῃ ὄμορφος σὰν τὸν ἄη-
Ἀρχάγγελο, ἢ πλούσιος, εὐγενὴς καὶ δυνατὸς σὰ βασιλόπουλο τῆς
Φραντσας; Τί χρειάζεται γιὰ νὰ πετύχῃ κανεὶς τέτοιες ἐνέργειες;
Μυστικὴ συμφωνία; Νὰ θυσιάσῃ αἷμα; Νὰ χάσῃ δέκα, εἴκοσι
χρόνια τῆς ζωῆς; Τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του;

Καλόγερος. (πρόσεχε ἀκόμα περισσότερο). Λέγε ἄφοβα, γιατί, λέγοντας
τὴν ἀλήθεια, μῆτε στὴν ἐξομολόγησι μὴτ' ἔξω ἀπὸ τὴν ἐξομο-
λόγησι ἀμάρτησε κανεὶς ποτέ.

Γιαννοῦκος. Τὸ Σάββατο, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, διώχνοντας κάθε
φοβισμένο στοχασμό, ἀνέβηκα ὡς τὴ μεγάλη καστανιὰ τοῦ ψη-
λοῦ Γκρεμοῦ. Τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἔφεγγε γύρω-γύρω τὰ
χωράφια, φλογισμένα ἀπ' τὰ χοροπηδήματα, κι ἀπὸ τὰ μεθο-
κόπια, κι ἀπ' τὰ σατανικὰ τὰ ζευγαρώματα...

Καλόγερος. (μ' ἀγωνία). Καὶ τί εἶδες; Λέγε λεύτερα... Μὴ φοβᾶ-
σαι νὰ τὸ μαρτυρήσῃ ὁ ξαγοράρης. Τί σοῦ συνέβη;

Γιαννοῦκος. (ξαναζαρώνοντας στὸ καβούκι του). Τίποτα.

Καλόγερος. Ὁ Δημιουργὸς σου σὲ βοήθησε, σ' ἔσωσε ἀπὸ τὸ θέαμα
τοῦ κακοῦ.

Γιαννοῦκος. Μὰ γὼ εἶμουν ἔτοιμος γιὰ ὅλα...

Καλόγερος. Σῶπα, δυστυχισμένε! Εἶσαι ἄρρωστος στὴν ψυχὴ, δη-
λαδὴ κυριεμένος στὴν ψυχὴ ἀπὸ ἕνα κακοποιὸ δαιμόνιο. Καί,
μάθε, σὲ τρία κεφάλαια συνοψίζεται κάθε εἶδος μαγικοῦ : σὲ
μαγικὸ θανατικὸ, ὑπνωτικὸ κ' ἐρωτικὸ. (Στυλώνοντας στὴ μορφὴ
του δυὸ μάτια ἐρευνητικά). Τὸ τρομερότερο εἶναι τὸ ἐρωτικὸ μα-
γικὸ, πού μ' αὐτὸ ὁ δαίμονας ἀνάβει, γιὰ κάποιον ἄλλον, ἕνα

πάθος, ἕναν καημὸν ἔρωτικό τόσο ἄγριο πὺν εἶναι ἀληθινὰ
μανία.

Γιαννοῦκος. Δὲν εἶναι μανία, γέροντά μου, εἶναι πιώτερο λιγούρα.

Καλόγερος. Λιγούρα τῆς ἀγάπης δυνατὴ πὺν λιγώνει τὴ ζωή.

Γιαννοῦκος. Δὲν ξέρω μήτε τι νὰ κάμω, μήτε τι νὰ πῶ...

Κολόγερος. Γιὰ νὰ δοῦμε πῶς νὰ γιάνης. Μὰ τὸ γιαιρικό δὲ θὰ
βρεθῆ στὰ μπουκάλια μου.

Γιαννοῦκος. (κουνώντας ἀπαλὰ τὸ κεφάλι). Τὸ γιαιρικό διώχνει τὴν
ἄρρώστια, κ' ἐγώ...

Καλόγερος. Σώπα. Ἐγὼ θὰ σὲ πᾶω στὸ μοναστήρι, μπρὸς στὸν
ἡγούμενό μας, πὺν εἶναι χρόνια πολλὰ καλόγερος, μὲ ἀγιώτατη
ζωή, πρωτοδάσκαλος στὰ γράμματα, μὲ νόηση πὺν κόβει παρα-
πάνου ἀπ' ὀλονῶνε μας. Θὰ τοῦ τὰ περιγράψης ὅλα. Αὐτὸς θὰ
σοῦ μιλήσῃ μὲ τὴ θρησκεία, μὲ τὴ φυσική, μὲ τὴ φιλοσοφία.
θὰ κάμῃ ὥστε τὸ περισσὸ τῆς ἀγάπης σου νὰ μὴ ξεστράτισῃ
σὲ τρέλα. Ὑστερα θὰ προσκνήσῃς τὴν κἀρα τ' ἄη-Κλήμεντα,
τὸ ἁγιασμένο λείψανο πὺν ἦρθε ἀπ' τὸ γιαιλὸ τὸν πέρα. Κ'
ὑστερ' ἀκόμα θὰ περιδιαβάσῃς τὸ κατοικητήρι μας, τὸ ἀνοιχτὸ
σ' ὅσους ἔχουνε δοκιμάσει τοὺς πειρασμοὺς τοῦ κόσμου: ἀπά-
νεμο λιμάνι τῶν μετανοημένων, τῶν πολυπικραμένων, τῶν κα-
τατρεγμένων. Ἀπόξω εἶναι σὰν παλάτι μέσα τὰ κελλιά εἶναι
στενὰ καὶ ἀστόλιστα. Τὸ μοναστήρι μας ἔχει πλούτη κ' ἐξουσία
σὰ μικρὸ βασίλειο: ἔχει χτήματα στὸ βουνὸ καὶ χωράφια στὸν
κάμπο, πρωτάτα, δεσποτάτα καὶ ἀφεντεῖες: παίρνει ἀφιερῶματα
καὶ μεγάλες δωρεές ἀπὸ χουσαφι, ἀσήμι καὶ πετράδια... Ἐμεῖς
οἱ καλόγεροι περνοῦμε τὴ ζωὴ μὲ τὴν προσευκὴ καὶ τὴ νη-
στεία, μὲ τοὺς δαρμούς καὶ μὲ τοὺς τρίκινους σάκκους: κάνουμε
τάμα νὰ ζοῦμε καὶ ζοῦμε φτωχοί: τὰ λόγια «τοῦτο εἶναι δικό
μου» δὲν ξεστομίζονται ποτέ: κ' ἔτσι, πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες
τώρα, θάρτηκε ἀβλόγητος ἕνας ἀδερφός μας πὺν πέθανε μὲ δυὸ
φλουριά κρυμμένα στὶς ἀμασκάλες... Ὁ καθέννας μας, ἔξω
ἀπὸ τὰ χρέη του, ἔχει καὶ τὸ ἀξίωμά του: ἄλλος σπουδάζει τοὺς
παλιούς χρονογράφους, ἄλλος ἱστορεῖ σκέδες, ἄλλος μαζώνει τὰ
δοσίματα, ἄλλος εἶναι κελλάρης, ἄλλος φιλεῖ τοὺς προσκνη-
τάδες... Ὅλοι μεθοῦμε μὲ τὴν ἰδέα τῆς θυσίας: καὶ ἀπὸ τὸ
μεθῆσι αὐτὸ, ἐνωμένο μὲ τὴν ὁμόνοια τῶν ψυχῶν καὶ μὲ τὴν
εἰρήνη τῶν ἔργων, ἀναβρῶζει ἡ δύναμη τοῦ ἀδερφαίου μας.
Ἀνθρωποὶ μεγάλοι καὶ τρανοὶ φιλοδοξοῦνε νὰ τοὺς ποῦνε ἀδερ-
φούς μας: ζυγώνοντας στὸ θάνατο βάζουνε τὸ ρῆσο, παρακα-
λοῦνε ταπεινὰ στὴν ἐκκλησιά μας νὰ θιαφτοῦνε, γιὰ νὰ γρυπνᾶ ἡ

προσευκὴ στὴν τέφρα τοὺς αἰώνια. Ἐλα μαζί μου, καὶ θὰ δῆς...
(Σταματᾷ καὶ ἀλλάζει τόνο). Ὡ, κοίτα πῶς ἀστόχησα τὸ δικό μου
τάξιωμα! Εἶμαι γιαιρὸς, ἐγώ: καὶ πρέπει νὰ μαζώξω τὸν ἀδύ-
σκαμο καὶ τὴν μελλαδόνα, ὅσο βρέχει ἀκόμα τὸ χῶμα ἡ δρο-
σιά. Μὴν κακοφανεῖς σου νὰ προσμεῖνης λίγο: θὰ ξαναπεράσω
ἀπὸ τοῦτο ἐδῶ τὸ δρομάκι. (Ξεκινᾷ καὶ φεύγει ἀργά-ἀργά).

(Ὁ **Γιαννοῦκος** γυροφέρνει λίγην ὥρα ὅλος ἀνήσυχος, κ' ὕστερα παίρνει
δρομὸ καὶ φεύγει ἀριστερά.— Ὁ τόπος μένει ἄδειος μιὰ στιγμὴ.— Ἡ **Κυρὰ**
Ἐρέττα ἔρχεται ἀπὸ δεξιά: ἔχει στὸλόξανθο κεφάλι ἕνα στεφάνι ἀλαφρὸ
ἀπὸ ἄγρια τριαντάφυλλα: φορεῖ χρυσόφαντο ξάμιτο τριανταφυλλί, στενότατο
ἀπὸ τὴ μέση καὶ ἀπάνου, καὶ ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω μακρὴ καὶ φαρδὴ ὡς τὰ πό-
δια: ἔχει μιὰ νόστιμη ἀσημένια ζωνίτσα μὲ μιὰ ὠραία κρεμαστὴ σακκούλα:
τὸ δεξιὸ τῆς χέρι γυμνὸ, τὸ ἀριστερὸ σκεπασμένο μὲ χερόφτι γιὰ τὸ γεράκι.
Τὴ συντροφεοῦνε ἡ **Γινέβρα** κ' ἡ **Κωσταντία**, κ' οἱ δυὸ μὲ ἀνασηκωτὰ φου-
στάνια, μὲ τὴ μπόλια στὸ κεφάλι).

Ἐρέττα. (ὅλη θυμὸ). Μὰ ποῦ, ποῦ νὰ τρύπωσε κείνο τὸ γεράκι; Δὲν
καταλαβαίνω. Τ' ἀφήνω καὶ πέφτει σ' ἕνα σκορδαλό, ἔτσι, γιὰ νὰ
δοκιμάσω, καὶ τὸν πιάνει. Τ' ἀφήνω καὶ χύνεται σ' ἕναν ἄλλον,
καὶ πετᾷ ψηλά, ψηλά, καὶ τόσο μακριά, πὺν τῶχας' ἀπ' τὰ μά-
τια μου!

Γινέβρα. Ἐγὼ τὸ εἶδα ὡς ἐδῶ...

Κωσταντία. Εἶτανε πάντα τόσο ἥμερο!

Ἐρέττα. (χτυπώντας τὰ πόδια τῆς χάμου). Καὶ τοῦ κάκου τὸ ἔκραξα
νᾶρθῃ στὴ φούχτα!

Γινέβρα. Τὸ εἶδα ὡς ἐδῶ. Δὲν εἶναι παρὰ ἕνα κικράκι ἐκεῖ, μὰ κου-
νοῦσε τὶς φτερούγες σὰν ξενικὸ ξεφτέρι.

Ἐρέττα. (πεισματωμένη). Ἐχει ὅλα τὰ σημάδια τοῦ ξενικοῦ κίρκου:
τὰ μάτια, τὴ μύτη, τὰ γυρτονύχια, τὰ μεγάλα φτερά, τὰ μικρά...
Ὅλα, ἔξω ἀπὸ τὴν εὐγένεια! Νὰ τὸ ξαναβρῶ, θὰ τὸ συγκρίσω
σὰ χωριατογεράκι. Ὅρκο παίρνω, θὰ τάρπάξω ἀπὸ τὰ πέδιλλα,
θὰ τὸ βροντήξω σ' ἕνα δέντρο, καὶ θὰ τὸ τινάξω σὲ κανένα
μουρογο!

Κωσταντία. Κυρὰ μου, σὰς παραπῆρε ὁ θυμὸς!

Ἐρέττα. (μέσα στὰ δόντια τῆς). Νὰ δώσῃ ὁ Θεὸς νὰ τῶβρω!...

Γινέβρα. Θὰ τὸ βροῦμε. Δὲν μπορεῖ νὰ χαθῆ. Δὲν ἔχει τὰ σκουτα-
ράκια στὰ πόδια, καὶ τὰσημένα κουνουνάκια τὰ σμαλωμένα μὲ
τὴν ἄρμα τοῦ ἀφέντη;

Κωσταντία. Σώπα! καὶ θαρρῶ πῶς ἀκούω τὰ κουνουνάκια. (Λύπηται).

Ἐρέττα. Δὲν εἶναι ἦχος ἀπὸ κουνούνια.

Κωσταντία. Είναι ἤχος ἀργυρός, κυρά μου, είναι ἀργυρός ἤχος ! Πάμε πίσω, γιατί πάρα-προχωρήσαμε. Ποιὸς ξέρει ! ἴσως μετανοιώσει, τὸ κακό· κ' ἐνῶ μεις τὸ γυρεύουμε, νὰ μᾶς γυρεύη κι αὐτό.

(Ἡ *Γινέβρα* κ' ἡ *Κωσταντία* φεύγουνε ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἤθθανε.—Ἡ *᾽Ωρέττα* ὄλο και κοιτάζει ψηλά, μισοκλείνοντας τὰ μάτια και ἠσκιωνόντάς τα με τὸ χέρι.—Ἡ *Γιαννοῦκος* ξανάρχεται ἀπ' ἀριστερά, τὴ βλέπει και μένει σὰν ἐκστατικός).

᾽Ωρέττα. (γυρνώντας πρὸς τὸ μέρος του). Ἔρχεσαι ἀπὸ τὸ λόγγο ; Μὴν εἶδες τὸ γεράκι μου, κουρνιασμένο στὴν κορφή κανενὸς δέντρου ; Εἶναι κερκᾶκι μικρούλι κι ἀλαφρό... Πές μου γλήγορα, πές μου γλήγορα. Γιατί με τηρᾶς σὰν παραλογισμένους ;

Γιαννοῦκος. (συνέρχεται, κάνει νόημα : ὄχι).

᾽Ωρέττα. (γυρίζει πίσω γιὰ νὰ φύγη).

Γιαννοῦκος. (σερμένος ἀπὸ ὀρμὴν ἀκαταμάχητη). Κυρά μου !

᾽Ωρέττα. (σταματώντας). Τί θέλεις ;

Γιαννοῦκος. Ἄν μπορῶ νὰ κάμω τίποτα ποῦ νὰ σᾶς βγάλῃ τὴ στενοχώρια ποῦ ἔχετε, νὰ μοῦ τὸ πῆτε και θὰ τὸ κάμω μετὰ χαρᾶς σας. Θέλετε νὰ ψάξω νὰ σᾶς βρῶ κανέν' ἄλλο γεράκι ; Ἐγὼ ξέρω και βρίσκω φωλιές και φωλεῖτες. Τρία μίλλια πέρ' ἀποδῶ, ἐκεῖ ποῦ ἀναβρῦζει ὁ ποταμὸς μας, εἶναι γκρεμὰ ποῦ λές και πᾶνε στὴν ἄβυσσο. Ἐκεῖ γεννιοῦνται γεράκια μικρούλια με νόστιμα φτερά, μὰ τιμημένα, περήφανα και με τόλμη μεγάλη· ἔχουνε πολεμικὲς ὀρμὲς και πιάνουνε πουλάκια χυμώντας ἀπὸ ψηλά. Ἐγὼ τὰ θαρρῶ τὰ καλύτερα τοῦ κόσμου. Στους ὀρισμούς σας.

᾽Ωρέττα. (τὸν κοιτάζει κατὰμουτρα και βάζει τὰ γέλοια). Πῶς μοῦ κάνεις τὰ μάτια σου ! Σὰν τὰ μάτια τοῦ μπούφου στὸν ἥλιο.

Γιαννοῦκος. Ναι, κυρά μου· ἐγὼ ἴμαι μπουφός, κ' εἶστε σεῖς ὁ ἥλιος.

᾽Ωρέττα. (γελαστή). ᾽Ω ! ὦ ! μιλᾶς σὰν παλατιανός !

Γιαννοῦκος. (παίρνοντας θάρρος). Τὸς μπουφους τοὺς καρφώνουνε στὴν ὀξώπορτα, γιὰ νὰ ξορκίζουνε τὴ συφορὰ και τὴ ζημιὰ. Βάλτε νὰ με καρφώσουνε στὴ θύρα τῆς κάμαράς σας, και τὴ καλότυχος ἐγὼ !

᾽Ωρέττα. Μιλᾶς σὰν ἱππότης με σκουτάρι !

Γιαννοῦκος. Λέγω ὅ,τι μοῦ καλαναρχεῖ ἡ καρδιά μου.

(Ἀντίλαλοι ἀπὸ βούκινα και φωνές, ὄχι πολὺ μακριά).

᾽Ωρέττα. (προσέχοντας νὰκούση). Ὁ κὺρ Βαρνάβας κυνηγᾶ ἓνα λύκο με τὰ ζαγάρια του. Ἄκου: χαρλαοῦ, χαρλαοῦ, χαρλαοῦ... (Κι ἄξαφνα). Και τώρα ποῦ νὰ χωθήκανε οἱ παρακότες μου, και δὲ γυρίζουνε πιά ; (Κινᾶει νὰ φύγη δεξιά).

Γιαννοῦκος. (ἀκολουθώντας τὴ και σμίγοντας τὰ χέρια). ᾽Ω, σᾶς παρακαλῶ, βάλτε με στὴ δούλεψή σας. Ὅ,τι σᾶς ἀρέσει ἐσᾶς, ἐγὼ θὰ πιασίσω νὰ τὸ κάνω. Θᾶμαι πάντα ὁ πιστός σας, ὑπάκουος στίς προσταγές σας, σὲ ζωὴ και σὲ θάνατο...

᾽Ωρέττα. Και τί θέλεις ἐγὼ νὰ σὲ κάμω ἐσεῖνα ;

Γιαννοῦκος. (κοιτάζοντάς τὴ με ὄψη ταπεινῆς γλυκαπαντοχῆς). Κάντε με ὅ,τι καλὸ μπορεῖτε.

᾽Ωρέττα. (περγελαστικά). Θέλεις νὰ σὲ πάρω δεμέστιχό μου ἢ μεγάλο μου σινισκάρδο ;

Γιαννοῦκος. (πειραγμένος). Κυρά μου !

᾽Ωρέττα. Μὴν ἔτυχε νὰ παρασταθῆς ὡς τώρα στὸ τραπέζι κανενὸς ἄρχοντα, ἢ νὰ κυβερνήσης ἄλογα, ἢ νὰ φυλάξης λαγωνικά, ἢ νὰ γυμνάσης και νὰ μερώσης ὄρνια ;

Γιαννοῦκος. (κουνᾶει τὸ κεφάλι).

᾽Ωρέττα. Τότε δὲν μπορεῖς νὰ κάνης μήτε τὸν τραπεζάση, μήτε τὸ σταυλάση, μήτε τὸ σκυλόμαγγο, μήτε τὸ γερακόση. (Ἵστερ' ἀπὸ λίγη σιωπὴ). Ἄμα πιάνουνε τὰ μεγάλα κρύα, κ' εἶν' ὄλα γύρω γιομάτα πάχους και χιόνια, στὸ καστέλλι γίνονται τραγοῦδια, σκοποὶ και θεάματα, γιὰ νὰ περνᾶ ἡ ὥρα... Μὴν τυχὸν και ξέρεις νὰ χωρατεύης, νὰ συνθέτης λόγια, νὰ λές παραμῦθια λατινικά ἢ στὴν κοινὴ τὴ γλώσσα ; Εἶσαι καλόφωνος και γλυκομίλητος ;

Γιαννοῦκος. Κυρά μου, ἐγὼ ἴμαι ἀπλὸς ἄνθρωπος.

᾽Ωρέττα. (με ἀπονιά). Ἐχεις μάθει νὰ παίξης τὸ βιολί, νὰ ριμάσης και νὰ τραγοῦδῆς πολεμικοὺς κ' ἐρωτικούς ἀγῶνες ;... Θὰ μποροῦσες νὰ παίξης με τὰ μαχαίρια, νὰ καταπιῆς σπαθιά, νὰ κάνης κουτρουβάλες στὸν ἄερα ;

Γιαννοῦκος. Δὲ μαθίτησα ποτέ μου σὲ τέχνες διασκεδαστικές, ἀρχόντισσα.

᾽Ωρέττα. Δὲν μπορεῖς νὰ γίνης λυράσης, δὲν μπορεῖς νὰ κάνης τὸ μῆμο. Νᾶσουν, ἄλλος, νάνος, καμπούρης, ἢ μισερὸς τοῦλάχιστον, μποροῦσε νὰ βάλῃς τὰ ριγλάτα, και νὰ πάρης ἢ θέση τοῦ γελωτοποιοῦ, ποῦ γέρασε και ἄρχισε νὰ τὸν πιάνῃ μελαγχολία· μὰ σὺ ἔχεις καλὴν ὄψη, τὰ φερσίματά σου δὲν εἶναι τζουτζέδικα, μήτε τέτοια ποῦ νὰ φέρουνε τὰ γέλοια.

- Γιαννοῦκος.** (έτοιμολογα). Μὰ γὼ εἶμαι τρελός, κυρά μου· δὲν τῶδατε ἀκόμα ;
- ᾠρέττα.** (τὸν κοιτάζει καλὰ-καλὰ). Δὲ μοῦ φαίνεσαι νὰ τᾶχης χαμένα.
- Γιαννοῦκος.** Ἐχω σηκώσει ψηλὰ τὰ μάτια, κ' ἔχω κοιτάζει τόσο τὸν οὐρανό, πὸν ἔχασα τὴ γῆς.
- ᾠρέττα.** Σὰ νὰ ποῦμε, χάνεσαι σὲ μάταιους στοχασμούς.
- Γιαννοῦκος.** Ἐχω βαλμένη ὄλη μου τὴν ψυχὴ κι ὄλη μου τὴ ζωὴ σ' ἓνα ἀστέρι, πὸν ξεπερνᾷ στὴν ὁμορφιὰ χίλιες χιλιάδες ἄλλα πὸν φαίνονται κεῖ ψηλά.
- ᾠρέττα.** (γελώντας). ᾠ ! ᾠ ! αὐτὸ εἶναι πολὺ ὁμορφὴ ἀρχή.
- Γιαννοῦκος.** Τίποτ' ἄλλο δὲν μπορῶ νὰ συλλογιέμαι, παρὰ τὴν ὑπερ-ὑψηλὴ ἀγάπη μου.
- ᾠρέττα.** Καὶ βέβαια δὲν εἶσαι στὰ σύγκαλά σου. Λοιπόν, τί κάνεις τώρα ;
- Γιαννοῦκος.** Πολὺ φοβοῦμαι μὴ σᾶς γίνω βάρος, ἂν πῶ κι ἄλλα.
- ᾠρέττα.** Λέγε κ' ἔννοια σου, γιατί ἐγὼ τὰ νοστιμεύουμε τὰ νέα πράματα.
- Γιαννοῦκος.** Ἄμα νυχτώνη, βγαίνω καὶ τριγυρνῶ στὸν κάμπο, μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸν οὐρανό, καὶ λέγοντας μ' ὄλη μου τὴ δύναμη : — Κυρία μου ἀστρούλα, κυρία μου ἀστρούλα, δείξε τὴν ἀπονιά σου σὲ μένα καὶ κάνε με νὰ πεθάνω. Μάθε ὅμως, πὸς ἂν ἀγαποῦνε καὶ μετὰ θάνατο, δὲ θὰ πάψω νὰ σ' ἀγαπῶ.
- ᾠρέττα.** Μὰ κείνη δὲν τὴ μέλει καθόλου γι' αὐτὰ, μήτε γιὰ σένα ;
- Γιαννοῦκος.** Μοῦ φαίνεται μένα πὸς ἀπὸ κείνη μιὰ γλύκα προχωρεῖ καὶ κατεβαίνει, πὸν μὲ γιομίζει μὲ ἡδονὴ πρωτόφαντὴ γιὰ μένα.
- ᾠρέττα.** Μὰ ἡ πολὺ σου ταπεινὴ ἀνθρώπινη κατάσταση δὲ σ' ἀφήνει νὰ πάρῃς καμιὰν ἐλπίδα γιὰ αἴσιο τέλος.
- Γιαννοῦκος.** Ἡ τύχη πολὺ συχνὰ σηκώνει ψηλὰ τοὺς ἀσήμαντους, ἀφήνοντας χάμου τοὺς πολὺ σημαντικούς.
- ᾠρέττα.** Καὶ σὲ τί ἐλπίζεις ; Μὴ σὲ καμιὰ νεκρομαντικὴ συνέργεια ;
- Γιαννοῦκος.** Πολὺ λαχταροῦσα νὰ τὴ δῶ ἀπὸ σιμώτερα, — καὶ τὴν εἶδα !
- ᾠρέττα.** (ξεσπώντας στὰ χάχανα). Τ' εἶν' αὐτὸ πὸν λές ; Πὸς τῶκαμες ;
- Γιαννοῦκος.** Τὴν εἶδα κείνη πὸν εἶναι γιὰ μένα κι ἀπὸ ἄστρο παραπάνου. (Φλογερώτερα). Τὴν εἶδα καὶ τὴ βλέπω, καὶ νοιώθω μέσα μου τόση χαρὰ πὸν λές καὶ δὲν ξέρω ποῦ εἶμαι.
- ᾠρέττα.** (μὲ τὴν ἀλαζονεία στὴ μορφή, μὲ βλέμμα νουθετικό). Πρόσεξε τὴ λές !
- Γιαννοῦκος.** Μισὸ λογάκι ἀκόμα...

- ᾠρέττα.** Δὲν καταλαβαίνω τὰ σκεπαστὰ λεγόμενά σου.
- Γιαννοῦκος.** Θὰ μιλήσω ξέσκεπα...
- ᾠρέττα.** ᾠχι πιά, γιατί τώρα μοῦ εἶναι σκοτούρα νὰ σ' ἀκούω. (Τραβιέται πίσω καὶ τοῦ πετάει ἓνα φλουράκι). Νά, πάρ' το, παλαβέ, καὶ δρόμο ἀποδῶ !
- Γιαννοῦκος.** (βάζοντας τὸ πόδι ἀπάνου στὸ φλουρί). Κυρά μου ἡ νιότη εἶναι σκλάβα στὶς μπόρες καὶ στοὺς νόμους τῆς ἀγάπης, πὸν ἔχουν ἐξουσία πὸ μεγάλη ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους.
- ᾠρέττα.** (ὄλη ἀλλάζοντας ὄψη). Ξέρω τὴ δύναμή τους, καὶ ξέρω ἀκόμα πὸς ὄχι μιὰ, μὰ πολλὲς φορὲς ὠδηγήσανε τοὺς ἀπόκοτους τρελοὺς σὲ παιδεμὸ σκληρότατο !
- Γιαννοῦκος.** Κ' ἔτσι ἂς γίνη. Δεῖξετε σὲ μένα τὴν ἀπονονιά σας, κάντε με νὰ μαρτυρέσω, κάντε με νὰ πεθάνω...
- ᾠρέττα.** Βάλ' ἓνα κέρινο εἶδωλο ἴσα μ' ἑσένα μπρὸς στὴν εἰκόνα τᾶφέντῃ τᾶη-Νικόλα, πὸν γιὰ χάρη του σοῦ δίνω χάρη. Καὶ κάμε νὰ μὴ σὲ ξαναδῶ πιά σ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ μέρη.
- Γιαννοῦκος.** (μὲ ληπτηρὴ φωνή). Σπολλάτῃ στὸ Θεὸ καὶ στὸ ἔλεός του. Μοῦ μπήγете μαχαίρι στὴν καρδιά...
- ᾠρέττα.** (ἄγρια θυμωμένη). Ξεκουμπίσου ἀπὸ μπροστά μου, παλιόσκυλο, πὸν μοῦγινες σκοτούρα ! (Γυρῆζει τὴν πλάτῃ, καὶ κινεῖ νὰ φύγη ἀριστερά).
- Γιαννοῦκος.** (μ' ἀστραφτερὰ τὰ μάτια καὶ σὰν ἔξω ἀπὸ τὰ φρένα του). Ἀνάθεμα τὴ μέρα πὸν σᾶς εἶδα, κυρά μου ! Μά, χαμένος γιὰ χαμένος, θέλω νὰ σᾶς φιλήσω ! (Τὴν κυνηγᾷ, τὴν προφταίνει καὶ, κρατώντας τὴ σφιχτά, κολλᾷ τὰ χεῖλη στὸ λαιμό της).
- ᾠρέττα.** (βάζει μιὰν ἄγρια κραυγή).
- Γιαννοῦκος.** (τὴν ἀφήνει καὶ φεύγει δεξιά).
- ᾠρέττα.** (γυρῆζοντας γύρω-γύρω μ' ἄλλα ξεφωνητά). Βοήθεια ! βοήθεια !... ᾠ, τὸν ξαδιάντροπο ! ᾠ, τὸν κακοῦργο ! τὸν κακοῦργο ! (Βλέπει νᾶρχεται ὁ κὺρ Βαρνάβας, στέκει καὶ ἡσυχάζει).
- (Ἐρχεται ὁ *Κὺρ Βαρνάβας* ἀπ' ἀριστερά : φορεῖ κουκκούλα πρασινόμαυρη, ζιππὸν τζαμφεδένιο ἀνοιχτοπράσινο μὲ πλήθος κοιμπιά ἀπὸ πετραδία πολὺτιμα, κολτσόβρακο ἴσα μ' ἀπάνου, σαντάλια τοῦ κυνηγιοῦ δίχως αὐτιά, σπάθα χρυσόδετη, βούκινο φιλιδιένιο μὲ δεσίματα χρυσά : κρατεῖ στὸ χέρι ἓνα κονταροῦξυλο).
- ᾠρέττα.** Ἀφέντῃ μου, πολὺ καλῶς νὰ ὀρίσετε.
- Βαρνάβας.** (μὲ γαλήνη τρόπον καὶ ψυχῆς, ὅπου εἶναι συνηθισμένος). Γνώρισα τὴ φωνή σου. Γιατί φώναξ'ς βοήθεια; Τί διάβολο σημαίνει αὐτό ;

Ωρέττα. (δλότρεμη ἀκόμα). Μοῦ κάμανε μιὰ φριχτὴ προσβολή.

Βαρνάβας. Πῶς ἔγινε αὐτό ;

Ωρέττα. Ἐψαχνα νὰ βρῶ τὸ γεράκι μού πού χάθηκε, καὶ ἄξαφνα...

Βαρνάβας. Ποιὸς εἶταν αὐτός ;

Ωρέττα. Ἐνας νέος πολὺ κακῆς ζωῆς, σ' ἔλεινὴ θέση, σ' ἀξιοδρή-
νητη κατάσταση.

Βαρνάβας. Καὶ τί σοῦ ἔκαμε ;

Ωρέττα. Ἐτρεξε καταπάνου μου, μ' ἄρπαξε ἀπ' τὴν πλάτη...

Βαρνάβας. Καὶ δὲν ἀντιστάθηκες ;

Ωρέττα. Μ' ἔπιασε προδοτικά.

Βαρνάβας. Σὲ πείραξε ;

Ωρέττα. Μὲ φίλησε.

Βαρνάβας. Σοῦ φίλησε τὰ μάγουλα ; τὸ στόμα ;

Ωρέττα. Τὸ λαιμό. Νοιώθω καὶ τῶρ' ἀκόμα σὰν τὸ κάψιμο τῆς
τσουκνίδας.

Βαρνάβας. Καὶ ποῦ πῆγε καὶ κρύφτηκε ;

Ωρέττα. Ἐγιν' ἄφαντος.

Βαρνάβας. (ἀφοῦ μείνη λίγο ἱσυλλογισμένος). Γυναικίκα, σ' αὐτὸ ἐδῶ
πρέπει νὰ κλείσης τὸ στόμα. Σιωπώντας, καμιὰ ντροπὴ δὲν
μπορεῖ νὰρθῆ γιὰ σένα μιλώντας, θάχης τὴν καταλαλιά τοῦ
κόσμου.

Ωρέττα. Ἄντρα μου, γλυκέ μου ἀφέντη, μιλιὰ δὲ θὰ βγάλω μὰ δὲ
θὰ μείνη βουβὸς αὐτὸς πού με πρόσβαλε. Ὅ,τι ξέρουνε τρεῖς,
τὸ ξέρει ὅλος ὁ κόσμος. Κ' ἐγὼ ἔλπιζα νὰ λάβω ἐκδίκηση ἀμέ-
σως καὶ πέρα ὡς πέρα.

Βαρνάβας. Ἀμέσως, πέρα ὡς πέρα, μὰ καὶ πονηρά ! Ἄφησε νὰ
κοιτάξω ἐγώ. Νὰ μὴ λέμε ἀργότερα: στερνὴ μου γνώση νὰ σ'
εἶχα πρώτα !

(Ἡ *Γινέβρα* κ' ἡ *Κωσταντία* ἔρχονται ἀπὸ δεξιά).

Γινέβρα. Ὁϊμέ, κυρά μου, πάει τὸ καλό σας τὸ γεράκι, χάθηκε !

Κωσταντία. Καὶ λίγη ἐλπίδα εἶναι, ἢ καμιὰ, γιὰ νὰ τὸ ξαναδοῦμε.

Βαρνάβας. Σωπάστε. Δὲν ξέρετε τί λέτε. (Βάζει τὸ βούκινο στὸ στόμα
καὶ τὸ λαλεῖ).

Γινέβρα. Ἐνα κικιάκι πού τόσο τ' ἀγαπούσαμε !

Κωσταντία. Τὸ καλῆτερο πού πέταξε στὸν κόσμο !

Γινέβρα. Στὴν ὁμορφιά καὶ στὴν καλοσύνη τὰ περνοῦσε ὅλα ὅσα
εἶδε ποτὲς τὸ καστέλλι !

(Ἀπ' ἀριστερὰ ἔρχονται ὁ *Μακεροῦφφος* καὶ κάμποσοι κυνηγοὶ καὶ

φαιμέγοι, πού τρέχουνε στὸ λάλημα τοῦ βούκινου ἄλλοι ἀναμαλλιάρηδες
κι ἄλλοι μὲ σκούφους φοροῦνε ὅλοι φορέματα κοντά, πλουμισμένα λίγο στὸ
λαιμό, στὰ μανίκια καὶ στὸ γῆσο κ' εἶναι ἀρματωμένοι μὲ κονταρόξυλα,
μαχαίρια κι ἄλλα χρήσιμα γιὰ τὸ κυνήγι).

Βαρνάβας. Ἐλάτε δῶ, συντρόφια. Ποῦ τοὺς ἀφήσετε τὸ Ρινοῦκκιο,
τὸν Κριβέλλο καὶ τὸ Σκαννάδιο ;

Μακεροῦφφος. Ἄρχοντά μου, τραβήξανε κατὰ τὸ λόγγο τοῦ Ἄη-
Ἰουλιανοῦ, γιὰ τὴν πικρὰ βρήκανε τὸ πέρασμα κι ἄλλου
λίγκου. Μὰ με τὸν ἄνεμο μπροστὰ δύσκολ' ἀγωνίζονται...

Βαρνάβας. Ἐ, ἄς πᾶνε ὅλοι στὴν εὐκὴ τοῦ διαβόλου ! γιὰ τὴν τῶρα
πρέπει νὰλλάξουμε κυνήγι. Ἐνας χωριάτης, ἕνας ψωμοζήτητης
ἔχει κλέψει τὸ γεράκι τῆς κυρᾶς σας. Πάρτε σβάρνα ὅλα τὰ
μέρη ὀλόγουρα, ψῶστε πίσω ἀπ' τοὺς φράχτες, ἀνάμεσα στὰ σοῦ-
να, μέσ' στὰ χαντάκια. Ἄμα βρῆτε τὸν κλέφτη, βάλτε του ἕνα
στούμπωμα στὸ στόμα, νὰ μὴν μπορῆ λέξει νὰ πῆ, καὶ φέρετε
τον ἐδῶ.

Μακεροῦφφος. Δώστε του τὴν κακὴ σφοδρά, ἀφέντη μου !

Ἄλλοι κυνηγοί. (ὅλοι μὲ μιὰ φωνή). Κάντε τον νὰ κατοθανάτση !

Βαρνάβας. Δρόμο τώρα, πηγαίνετε καὶ φέρετε τον ἐδῶ.

(Ὁ Μακεροῦφφος κ' οἱ ἄλλοι φεύγουνε τρέχοντας. Ὁ Βαρνάβας περνο-
διαβαίνει ἀπάνου καὶ κάτω, ἢ Ὁρέττα στέκει παράμερα μὲ τίς παρακόρες
της. Ὁ *Γαβριόττος*, ὁ *Μαζέττος*, ἡ *Πινοῦκκια*, ἡ *Μιγγίνα* κι ἄλλοι χωρια-
νοὶ, γέροι καὶ νιοί, ἀρσενικοὶ καὶ θηλυκοί, ἔρχονται σκορπιστά, σὰν περι-
εργοὶ καὶ σὰ φοβισμένοι, καὶ μαζώνονται στὸ βάθος. Ξαναπαρουσιάζεται
ὁ *Καλόγερος* μὲ τὰ λευκὰ γάσα, ρωτᾷ σιγανὰ τὸ *Μαζέττο* τί τρέχει, κ' ὕστερα
προβαίνει καὶ χαιρετᾷ).

Βαρνάβας. Καλημέρα, ἀφέντη καλόγερε.

Καλόγερος. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς εὐλογῆ, ἀρχοντά μου. Ἐρχομαι ἀπ'
τὸ βοτανολόγημα, πού μάζωνα βοτάνια πού γιαιτρεύουνε τὸ
σῶμα μὰ ἔχω τὴ δύναμη, καὶ τὴ ψυχὴ νὰ γιαιτρεύω ἀκόμα,
ξεριζώνοντας ὅλα της τὰ κρίματα. Ἐμαθα πὼς δικάσατε ἕνα
νέο ἀγόρι...

Βαρνάβας. (σηκώνοντας τοὺς ὄμους). Μπα ! δὲν εἶναι μίτη δὲ κύρης
τοῦ Καστιλιόνε μίτη ὁ Μεγαδούκας τῆς Βαναρίας καὶ δὲ χρη-
σιμεύει νὰ κάθειστ' ἐδῶ νὰ πονοκεφαλάει.

Καλόγερος. Μὰ εἶναι χριστιανός, πλάσμα τοῦ Θεοῦ !

Βαρνάβας. Λέγω πὼς εἶναι αὐτὸς νέος μὲ δίχως ἐλπίδα, κακοφημι-
σμένος γιὰ κλεψιὰς κι ἄλλα ἀσκημότηματα πράματα.

Καλόγερος. Καὶ τί σᾶς ἔχει κλεμμένα ;

Βαρνάβας. Ἐν' ἀξιοθάμαστο γεράκι.

Καλόγερος. Ἀρχοντά μου, ἡ ποιηὴ πρέπει νά ναι ἀνάλογη μὲ τὸ φταίξιμο.

Βαρνάβας. Μὰ τὴν ἀλήθεια, τί νόστιμος ποὺ εἶστε! Δὲν ξέρετε πὼς τὸ γεράκι εἶναι ἡ εἰκόνα ἢ ἴδια τῆς ἀρχοντιᾶς καὶ τῆς ἱπποσύνης;

Καλόγερος. Ὁ παλαιὸς ὁ νόμος λέγει πὼς ὅποιος κλέψῃ γεράκι, πλερώνει, ἂν μπορῇ, δέκα ἀσημένια σόλδια, ποὺ ἀξίζουσε ὅσο τὸ τέταρτο ἀπὸ ἓνα σόλδι χρυσό· κι ἀνίσως δὲν μπορῇ, στέκει νὰ τοῦ τσιμπήσῃ τῶρνο ἕξι οὐγγιᾶς ζωντανὸ κρέας στὸ στήθος.

Βαρνάβας. Ὁ γαληνότατος βασιλιάς Φίλιππος τοῦ Βαλουᾶ, σὰν ἔχασε ἓναν πετρίτη, ἔβγαλε καὶ διαλάλησε σ' ὅλο τὸ ρηγάτο, πὼς ὅποιος ἔπιανε τὸ λεγόμενον πετρίτη καὶ τοῦ τὸν πήγαινε, θά παιρνε διακόσια φράγκα, κι ὅποιος δὲν τὸν πήγαινε, θά πήγαινε κρεμάλια.

Ἐρέττα. (κινούμενη ἀπὸ ξαφνικὸ μετάνοιωμα, ποὺ κλεῖ μέσα καὶ μιὰ μακρινὴ καὶ ἀόριστη τρομάρα, ἀφήνει τίς παρακόρες καὶ ζυγώνει στὸν καλόγερο). Καλέ μου γέροντα, θά σᾶς φανερώσω κάτι τόσο μυστικὸ, ποὺ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ τὸ μάθῃ ἔξω ἀπὸ μᾶς καὶ ἀπὸ σᾶς. (Σιγώφωνα): Ἐκεῖνος ὁ νέος μοῦ ἔχει καμωμένη μεγάλη χωριατιά καὶ τέτοια ντροπὴ, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω.

Καλόγερος. Λοιπὸν εἶτανε προσβολὴ κι ὄχι κλεψιά; Λοιπὸν εἶναι ἐκδίκηση κι ὄχι τιμωρία;

Ἐρέττα. Δὲν ξέρεῖ τί γλυκειὰ ποὺ εἶναι ἡ ἐκδίκηση, παρ' ὅποιος πάθῃ τὴν προσβολή.

Βαρνάβας. Καὶ ξανά τὸ λέγω ἐγώ, τὸν ἔχω δικασμένο!

Καλόγερος. Γλήγορος ὁ δικασμὸς δίχως κρίση ἀληθινή.

Βαρνάβας. Ἀφέντη καλόγερε, μὴν ἀνακατώνεστε· ἀφήστε νὰ κάνω ἐγὼ κεινοῦ τοῦ κακούργου ὅ,τι τοῦ ἀξίζει.

Ἐρέττα. Μοῦ ἔκαμε κείνος ντροπὴ πιδὸ μεγάλη παρὰ ποὺ μπορῶ νὰ βαστάξω.

Καλόγερος. Δὲν μπορεῖτε νὰ βαστάξετε;... Καὶ γιατί; Ἄλοῖ στὸν ὅποιο δὲν μπορεῖ νὰ βαστάξῃ! Αὐτὸς θά ὑποφέρῃ ἀργότερα. Ὅποιος ἀντέχει καὶ βαστάῃ εἶναι στὸ δρόμο τῆς εἰρήνης, τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ, τῆς εἰρήνης ποὺ νικᾷ. Ναί, καιρὸ καὶ χρόνια, πολεμοῦσανε οἱ θνητοὶ μ' ἔχτρα στὴν ἔχτρα, μὲ χτύπους στοὺς χτύπους, μὲ κακὸ στὸ κακό. Μὰ ὁ Λυτρωτὴς, σὰν ἦρθε στὴ γῆ, ἔφερε καινούριον τρόπο τοῦ πολέμου, κ' εἶν' αὐτὸς νὰ νικᾷ τὴν ἔχτρα μὲ τὴν ἀγάπη, τὸ χτύπημα μὲ τὴν συχώρηση, τὸ κακὸ μὲ τὸ καλό. (Μ' ἓνα τόνο, σὰ νὰ βλέπῃ ὄραμα γαληνό). Ἄκού-

στε, σ' αὐτὸ ἀπάνου, μιὰν ἱστορία νά πορήσετε. Ἡ Βέρτα, ἡ γυναῖκα τοῦ Βερτράννου ἀπὸ τὸ Κακοβούνι, μὲ συνοδία μεγάλη, ἀμάξια, ἄλογα καὶ δούλους, πήγαινε νὰ προσκνήσῃ στὸ μοναστήρι τ' Ἀη-Μιχαὴλ τῆς Κλειστῆς. Ἐτυχε ὁ Βροῦνος ἀπὸ τὸ Οὐλξ, ποὺ μὲ δυνατὴ παγὰνα ληστάδες τυραννοῦσε κείνον τὸν τόπο, νάκούσῃ τὸν ἐρχομὸ τῆς, κ' ἔστησε καρτέρι, σκότωσε τοὺς δούλους, ἄρπαξε τὰλογα καὶ τὰμάξια: καί, εἶτε ἀπὸ ἰδιοτροπία, εἶτε ἀπὸ ὑπέρομη ἀπονία, παράτησε στοὺς πέντε δρόμους τὴν ἀρχόντισσα, γδυτὴ καὶ ξυπόλητη καὶ δίχως τίποτα στὸ κεφάλι. Αὐτὴ, γεμάτη ὅλο δάκρυα καὶ πίκρα, στράφηκε πίσω· κι ὄχι δίχως κούραση πολλή, γιατί δὲν εἶτανε συνηθισμένη νὰ πηγαίνῃ μὲ τὰ πόδια, γύρισε στὸ καστέλλι τοῦ ἀντρός τῆς. Ὁ Βερτράννος, σὰν ἄκουσε τί τῆς συνέβη, ἔκαμε ὄρκον ἐπίσημο νὰ μὴν κόψῃ μήτε τὰ νύχια του μήτε τὰ μαλλιά του, πρὶν κατορθώσῃ νὰ ἐκδικηθῇ...

Βαρνάβας. Στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸς κι ἂν εἶτανε καλὸς θυμὸς!

Καλόγερος. Κ' ἕξι μῆνες κι ἀπάνου ἔμεινε σὲ κείνη τὴν κατάσταση, ποὺ κατάντησε σὰν ἀγρίμι τοῦ λόγγου· ὅσο πού, τελειώνοντας τὴν ἐτοιμασία τοῦ πολέμου, ἀνέβηκε σ' ἓνα φαρὶ καὶ τραβήξε μ' ὅλη τὴ συνοδία του πρὸς τὸ μέρος τὸ γραμμένο γιὰ τὴν ἐκδίκηση. Κάλεσε τοὺς κλέφτες σὲ μάχη, τοὺς τσάκισε καὶ τοὺς διασκόρπισε· τὸ Βροῦνο τὸν ἔπιασε καὶ τὸν κωλόσυρε δεμένο στὸ Κακοβούνι, σκοπεύοντας νὰ τὸν κἀνῃ ντροπιασμένος νὰ πεθάνῃ. Οἱ πανωκαστρίτες τρέξανε γύραθε νὰ δοῦνε τὸ σκλαβωμένο· κι ἄλλος ἔλεγε νὰ τὸν κάψουνε μὲ σιγανότατη φωτιά· ἄλλος νὰ τονε θάψουνε ζωντανὸ μὲ τὸ κεφάλι κάτω· ἄλλος νὰ τονε δέσουνε σ' ἓνα παλούκι κάπου ψηλὰ στὸ καστέλλι, καὶ μήτε νὰ τὸν πάρουνε ποτὲς ἀπὸ κεῖθε, ὡς πού, καταλυμένος ἀπὸ τὸν ἥλιο κι ἀπὸ τίς μπόρες, νὰ πέσῃ ἀπομοναχὸς του.

Βαρνάβας. Μὰ τὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ! αὐτὸ κι ἂν εἶτανε ὁμορφα στοχασμένο! Καὶ τί ἔκαμε ὁ Βερτράννος;

Καλόγερος. Αὐτὸ ποὺ ἔχω τώρα νὰ σᾶς πῶ. Οἱ πόρτες εἶτανε κλειστὲς καὶ τὰ πορτογάφυρα σηκωμένα, καὶ μ' ὅλα τοῦτα νὰ καὶ παρουσιάζεταί ἓνας πολλὰ σεβασμὸς ἄνθρωπος, ὅπου γυρίζοντας πρὸς τὸ Βερτράννο καὶ τὴ Βέρτα, ἄρχισε νὰ βγάξῃ λόγο. Κ' ἡ οὐσία τοῦ λόγου του εἶτανε πὼς ἀνάγκη νὰ συχωρεθοῦνε τὰδικήματα, κι ἂς εἶτανε βαρῆτατα. Ἐλεγε: «Ὁ Θεὸς δὲν ἀπαιτεῖ νὰ μὴν πονέσετε ἀπὸ τᾶδικο ποὺ σᾶς ἔγινε, ἀπαιτεῖ νὰ μὴν ὀρμήσετε στὴν ἐκδίκηση σὰν τᾶγριο θεοῦ. Κι ἀληθινὰ ὁ θυμὸς εἶναι θεοῦ ποὺ σκίζει τὴν ψυχὴ καὶ τοῦ σοφοῦ ἀκόμα, δὲ σά-

φτει ὅμως τὴ μόνιά του μέσα ἐκεῖ. Τὴ σκάφτει μέσα στὴν καρδιά τοῦ ἀμναλου. Θυμὸς ἐν κὸ λ π ω ἀ φ ρ ὶ ο ν ἀ ν α π α ῦ σεται. Μὲ τὸν καιρὸ περνᾷ : μὴ βιασθῆτε νὰ ξεθυμάνετε κάπου, δίχως ὅμως καὶ νὰ τὸν ἀφήσετε νὰ μεταλλάξῃ σὲ μῖσος. Μὴ λησμονῆτε πὼς ὅλοι, νωρὶς ἢ ἀργά, πάντα θὰ πεθάνουμε. Ἄς μὴν μποῦμε στὸν κίντυνο νὰ πεθάνουμε σὰ λυσσασμένα χτήνη. Σηκώστε τὰ μάτια ἐκεῖ ψηλά, σὲ κείνη τὴν ωραία κατοικία τῆς εἰρήνης, στὴν οὐράνια μας πατρίδα. Βαδίζουμε γιὰ νὰ φτάσουμε ἐκεῖ : ἄς μὴ θυμῶνουμε στὴ στράτα. Μὴ θυμοῦσθε ἐν ὁ δ ῶ ..

(Ἀκούεται, ἀρκετὰ μακριά, μιὰ κρηνγὴ ἀναρθηρῆ χαρᾶς καὶ νίκης. Ὅλοι γυρίζουνε νὰ δοῦνε).

Γαβριόττος. Τὸν τσακώσανε !

Μαζέττος. Τὸν τσακώσανε γιὰ καλὰ !

Γαβριόττος. Εἶτανε μέσ' στὸν καλαμιώνα.

Πινοῦκκια. Ὁχι, ὁ καλαμιώνας εἶναι ἀπὸ ζερβά.

Μιγγίνα. Κύριε, σῶσε τον !

Βαρνάβας. (ἀφήνει τὴν Ὁρέττα καὶ τὸν Καλόγερο καὶ πάει νὰ κοιτάξῃ κι αὐτὸς).

Καλόγερος. (πρὸς τὴν Ὁρέττα, ξαναρχίζοντας τὸ λόγο του). Γιατί ν'ἀπλώνουμε σὲ τόσα λόγια ; Ἀκούστε τὸ θάμα. Ὁ Βεοτράννος κ' ἡ Βέρτα, ἡμερωμένοι ἀπὸ τὴ νουθεσία τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ, συχωρέσανε τὸ Βροῦνο τὸ ληστή· καὶ σὰ νᾶτανε καὶ λίγο αὐτό, γιατί ὁ Βροῦνος εἶτανε ἀκόμα νέος καὶ νόστιμος στὴν ὄψη, τὸν πήρανε παιδί τους καὶ τὸν κάμανε κληρονόμο τους. Ὁ ὕψος τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ πὸν τόσα κατορθώνει ! Ὁ δύναμη μεγάλη τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς φωτίσῃ, κυρά μου.

(Ἀκούεται σιμὰ ἕνας ἀχὸς κι ἀλαλητὸς ἀπὸ φωνές πὸν προστάζουνε :)

Οἱ φωνές. (ἀπὸ μέσα). Πορπάτα, παλιοκλέφτη ! Στὴ φούρκα ! στὴ φούρκα !

Καλόγερος. (παραμερίζει καὶ στέκει νὰ δῇ τὰ γινόμενα).

Ὁρέττα. (μένει στὴ μέση, σκυθρωπὴ καὶ βυθισμένη σὲ μεγάλη συλλαγή).

Βαρνάβας. (πρὸς τοὺς χωριάτες). Τόπο ! τόπο ! μὴ βάλω καὶ σᾶς δείρουνε σὰν τὰ σκυλιά !

(Ὁ **Μακεροῦφφος**, οἱ κνηγοὶ κ' οἱ φαμέγοι ἔρχονται ἀπὸ δεξιά, τραβώντας καὶ σπρώχνοντας τὸ **Γιαννοῦκο** ξεμαλλιασμένο, κατάχλωμο, μὲ τὸ στόμα του δεμένο μ' ἕνα παννί).

Μακεροῦφφος. Κάντε πέρα ! τόπο ! τόπο !

Οἱ ἄλλοι κνηγοὶ. Στὴ φούρκα ! στὴ φούρκα !

Βαρνάβας. Ἔ, σεῖς ! δέστε του πιασάκωνα τὰ χέρια !

Ἔνας κνηγός. Λεῖπει τὸ σκοινί.

Βαρνάβας. Πάρτ' ἕνα ζουνάρι.

Γαβριόττος. (βγάζει τὸ λουρὶ πὸν τοῦ ζῶνει τὴ μέση). Νὰ τὸ δικό μου.

Βαρνάβας. Βάλτε διπλὸ τὸ λυτάρι, καὶ κάντε στὴν ἄκρη μιὰ συρτο-θελειά· νὰ τοῦ τὴν περάστε στὸ λαιμὸ καὶ νὰ τὸν κρεμάστε σ' ἕνα δέντρο.

Μακεροῦφφος. (δείχνοντας). Σὲ κείνο τὸ γέρο τὸν κλώναρο.

Ἔνας κνηγός. Δὲν ἔχουμε σκάλα.

Βαρνάβας. (πρὸς τὸ Μαζέττο). Σῦρε γιὰ σκάλα στὸ κοντινότερο τὸ σπίτι· καὶ τρέχα, στὰ τέσσερα !

Μαζέττος. (φεύγει τρέχοντας).

Καλόγερος. (προβαίνοντας). Θὰ τοῦ δώσω ἄ φ ε σ ι ν ἄ μ α ρ τ ι ῶ ν , ἐ ν τ ῆ ὥ ρ α τοῦ θ α ν ἄ τ ο υ · καὶ θὰ δεηθῶ στὸ Θεὸ γιὰ τὴν ψυχὴ του, πὸν ἴσως πεθαίνει δίχως αἰτία. (Γυρίζοντας πρὸ τὸ Μακεροῦφφο). Μά, πές μου, πού εἶτανε κρυμμένος ; Ποῦ τονε βρήκατε ;

Μακεροῦφφος. Μακρὴ-πλατὴ ξαπλωμένο στὸ χωράφι μὲ τὰ δώδεκα ταῦλάκια.

Καλόγερος. Καὶ σηκώθηκε νὰ φύγῃ ;

Μακεροῦφφος. Ὁχι.

Καλόγερος. Καὶ ἀντιστάθηκε γερά ;

Μακεροῦφφος. Καθόλου.

Καλόγερος. Τί ἔκαμε τότε ;

Μακεροῦφφος. Τίποτα.

Καλόγερος. Εἶστε βέβαιοι πὼς δὲν τὸν πιάσατε ἀντὶς γι' ἄλλο ;

Μακεροῦφφος. Εἶτανε τὰ μοῦτρα του ἄνω-κάτω κ' εἶτανε κατασκευασμένος ἀπ' τὰ κλαριά κι ἀπὸ τὰγκάθια.

Βαρνάβας. Ἀφέντη καλόγερε, ἢ δέηση νὰ κάνετε, ἢ νὰ φύγετε.

Καλόγερος. (βγάζει πιτῆδεια τὸ στούμπομα τοῦ Γιαννοῦκου καὶ τονε σπρώχνει μπροστὰ στὴν Ὁρέττα). Κυρά μου, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, βοηθήστε με νὰ μὴν πεθάνῃ τοῦτος δίχως λόγο κι ἀφορμὴ. Δῆτε : κείνον τὸν ἀνθρώπο, σᾶς τονε θυμίζει τοῦτος, ἴπως τὸν πρωτοεἶδατε, εἶτ' ἔτσι πὸν κοιτάζετε, εἶτε ἀπὸ κάποιο γνώρισμα ;

Ὁρέττα. (στέκει ἀσάλευτη, ἄλαλη, κυρά σὰ μάρμαρο).

Καλόγερος. Τὴν ἀλαζονεία, μὴν τὴν παίρνετε γιὰ δόξα. Γεμίστε μ' ἀγάπη τὴν καρδιά σας. Ἡ ἀγάπη ἀπλώνετε στοὺς ὑβριστὰ-

δες, στους ὀχτροὺς καὶ στους πολέμιους, καὶ τοὺς ἀγαπᾶ ὡς καὶ μέσα στὴν ἀνάγκη τῆς μάχης. Κυρά μου, ὁ Θεὸς εἶν' ἀγάπη.

Ῥρέττα. (μένει ἀκόμα μιὰ στιγμή σὰ μετέωρη, ἔπειτα βιάζει τὸν ἑαυτό της καὶ γυρίζει τὰ μάτια πρὸς τὸ Γιαννοῦκο).

Καλόγερος. (μὲ ἀγωνία). Ἐλάτε, κοιτάξτε τον καλά: τονὲ γνωρίζετε;

Ῥρέττα. (ἀποφασιστικά, μὲ φωνὴ δυνατὴ καὶ σταθερή). Ὅχι.

Γιαννοῦκος. (γονατίζει στὰ πόδια τῆς Ῥρέττας καὶ τῆς φιλεῖ τὸ ποδοφύστανό της).

Καλόγερος. (ὕψώνει τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια πρὸς τὸν οὐρανὸ).

(Μουρμουρῶρες, φωνές, διάφορα κινήματα. Οἱ χωριανοὶ προβαίνουνε ζαβά. Σ' ἓνα νόημα τοῦ Βαρνάβα, οἱ κνηγοὶ κ' οἱ φαμέγοι τοὺς πέφτουνε ἀπάνου καὶ τοὺς διώχνουνε πέρα μὲ τὰ κονταρόξυλα καὶ μὲ τὰ καμτσίκια).

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ: Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΙ' ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

ΤΑ ΜΝΗΜΑΤΑ

Περνάτε μ' ἀλαφρὴ καρδιά τ' ἄγριο λαγκαδί τώρα, ξένοι καὶ χωριανοί. Μὴ σᾶς φοβίξη πειὰ κ' ἡ μοναξιά του κ' ἡ κακοτοπιά. Καὶ τὰ στενά του τ' ἄβατα, λημέρια τῶν κακῶν, χαρούμενα θὰ σᾶς δεχτοῦνε. Καὶ κάποιοι τάφοι ποῦ τοὺς ἔσβυσαν τὰ χρόνια, καὶ τ' ὄνομά τους μόνο ἀφήσανε θυμητικὸ, τὴν κρούα τὴν ἱστορία τους θὰ σᾶς τὴν ποῦνε.

— Παίξε το ἐσύ, βοσκέ μου, τώρα τὸ καλάμι σου. Καὶ πές καὶ τὸ τραγοῦδι σου τ' ἀρμονικό.

Ψηλά στοῦ βράχου τὸ γυμνὸ τὸ φρύδι, ἀντίκρου ἀπὸ τὸ δρόμο τὸν τριγυριστό, βαροῦσε τὴ φλογέρα τὸ βοσκόπουλο. Βαροῦσε τὴ φλογέρα του καὶ τραγουδοῦσε. Κ' ἔλεγε τὸ τραγοῦδι τὸ γλυκὸ, γιὰ τὴν ἀγάπη ποῦ ἀγαποῦσε. Τὸ τραγοῦδι τὸ ἡμερο, τ' ἀγαλινό, γιὰ τῆς καρδιάς τοὺς πόνους. Πῶς ἀνταμώνει ἡ βοσκοπούλα στὸ μονοπάτι τὸ βοσκό, τὸ γλυκοχάραμα. Καὶ πῶς τοῦ τάζει τὸ φιλί, μὰ ἀκόμα δὲν τὸ δίνει.

— Πές το, βοσκέ μου, ἐσύ τὸ γλυκοτραγοῦδό σου. Παίξε καὶ τὴ μαγεύτρα τὴ φλογέρα σου.

Κ' ἐκεῖ ποῦ ἀγνάντευε ὁ βοσκὸς καὶ τραγουδοῦσε, πρόβαινε ξέθαρη μιὰ συνοδιά, τῶν Τούρκων σύσμιχτο ἔν' ἀσκέρι, πολυθόρυβο, προχωροῦσε νὰ περάσῃ. Κ' ἐκεῖ τὰ παληκάρια τοὺς κρατοῦσαν τὸ στενὸ. Καὶ μὲ ντουφέκια καὶ σπαθιὰ τοὺς ρίχτηκαν.

— Πές το, βοσκέ λεβέντη, τώρα τὸ τραγοῦδι σου τ' ἀντρίκειο, ὄχι τὸ ἐρωτικό. Πῶς σήκωσαν κεφάλι πές οἱ ταπεινοὶ κ' οἱ σκλάβοι. Καὶ πῶς πέσανε στους ἀφεντάδες τοὺς παλιούς σάν τὰ θεριά, μὲ λῦσσα. Πές καὶ τὸ πρῶτο συναπάντημά τους, τὸ ματωμένο καὶ τὸ βροντερό. Τὸ καλότυχο κ'

εὐλογημένο. Κ' ἔπειτα, τὸ γαλήνεμα τῶν τάφων, πές, τ' ἀναπαυτικό. Καὶ τὴν τρομάρα τῶν μνημάτων, ποῦ κ' αὐτὴ θὰ σβύσῃ ἕναν καιρό, τραγοῦδησε. Καὶ κάμε ἀθάνατα τὰ μνήματα μὲ τὴ λαλιά σου. Κι' ἄναψε φλόγα στις καρδιές ποῦ θὰ σ' ἀκούουν. Κ' ὕστερα, πᾶψε τὸ τραγοῦδι τὸ παληκάρισο σου. Καὶ πέταξε καὶ τὴ φλογέρα σου μακριά. Καὶ τὸ τουφέκι πιάσε. Καὶ πιάσε τὸ σπαθί.

ΟΧΤΡΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΙ

Στὴ χώρα μέσα, ὅταν πρωτάναψε τὸ τουφέκι ἀνάμεσα σὲ Τούρκους καὶ Γραικοὺς, ἓνα παράξενο ἀκολούθησε.

Τούρκοι καὶ Γραικοὶ ἀμέσως τὸ κατάλαβαν πῶς δὲ χωροῦσε πειὰ φίλια καὶ ἀγάπη ἀνάμεσους τους.

Τὸ τουφέκι δούλευε καὶ τὸ σπαθί στὴ χώρα. Καὶ τ' ἄψυχα δὲν ἔμεναν ἀμέτοχα. Ἡ ἀνεμοζάλη χόρευε ζευγάρι μὲ τὴν ἀνθρώπινη τὴν ψυχοταραχή.

Σὰν ἄσωτη κακούργα στρίγγλα ἡ πυρκαγιά ἔσπερνε τὸν ὀλεθρὸ της ὅπου ἀπλώνονταν. Ὅργη στὸν οὐρανὸ καὶ κάτω!

Δυὸ ἀνθρώπους μαναχὰ δὲ μπόρεσε νὰ σύρῃ στὴν ὀρμὴ της ἡ θεομανία αὐτὴ. Ὡς τότε φίλοι ἀχώριστοι νομιζόνταν ἀπ' ὅλους, κ' ἦτανε. Φίλοι ἀπὸ χρόνια, ὁ Πανάγος κ' ὁ Μεχμέτης, παληκάρια παντοῦ γνώριμα, τοῦ λαοῦ παιδιὰ καὶ τοῦ ποιοτοῦ συντρόφια. Γύρω τους μὲ τὰ δόντια τραγόνταν οἱ ὀμόφυλοι κ' ὀμόπιστοὶ τους. Τὰ δυὸ ποτάμια τὰ αἵματα ἔτρεχαν ἐμπρὸς τους. Αὐτοὶ μαζί, στὸ σίφουνα ποῦ τοὺς τριγύριζε.

Στὴν ἀρχή, πολλές φορές, ὁ ἓνας γλύτωσε τὸν ἄλλον ἀπ' τὸ θάνατο. Κ' ἔκανε σ' ὅλους σεβασμὸ καὶ φόβο τὸ παληκάρισο ταῖρι τους, καθὼς ἀτάραχα περνούσανε τοὺς δρόμους, ὅπου τὸ βόλι λούφαζε καὶ ξεσποῦσε. Ὅμως δὲν ἀργησε ἡ ἀγάπη τους νὰ γίνῃ σ' αὐτοὺς τοὺς ἴδιους καταδικὴ καὶ κατάρα ἀπ' ὅλους, Τούρκους καὶ Γραικοὺς.

Καὶ μιὰ μέρα χάθηκαν ἀπὸ τὴ χώρα τὴν τρικυμισμένη οἱ φίλοι. Θέλησαν ἴσως νὰ ξεφύγουν ἀπ' τὸ θάνατο, ποῦ θὰ τοὺς τὸ χάριζαν οἱ δικοὶ τους, οἱ ἴδιοι, μὲ τὰ χέρια τους; Ἡ πῆγαν κάπου κ' ὡς τὰ θάνατο χτυπήθηκαν, ἀφοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ ζήσουν πειὰ μὲ τὴν ἀγάπη τους, τὴν τρανὴ καὶ τὴν ἀνίερη; Κάποιοι ποῦ θάξεραν καλύτερα, ἔτσι μάντεψαν.

Καὶ μοναχὰ ἀπὸ λίγες μέρες ὕστερα βγήκε ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὴ θάλασσα. Γιατὶ τοὺς ξέρασε τοὺς δυὸ, δεμένους χέρια πόδια καὶ κορμιὰ μαζί, σὰ νὰ τοὺς ἔδεσε ἄλλος τοὺς παληκαράδες, ἀθελά τους. Κι' ὁ θάνατός τους, πεῖοτερο ἀπ' τὸν πόλεμο, ἔκαμε νὰ νοιώσουν ὅλοι, Τούρκοι καὶ Γραικοὶ, πῶς ἦτανε στὸν κόσμο πειὰ τῶν ἀδυνάτων Τούρκοι καὶ Γραικοὶ μαζί νὰ ζήσουν.

ΑΡΑΧΩΒΑ

Οἱ πληγῆς τοῦ γέρου ἦχαν ἀνοίξῃ πάλι κ' ἔτρεχαν. Τότε ἔφευγε στις ὑποχοντρίες του ὁ κακόμοιρος. Ὅλα τοῦφταγαν. Κ' οἱ θύμισες οἱ περασμένες ἔμοιαζαν κ' ἐκείνες σάν πληγῆς ποῦ τοῦ πονοῦσαν. Ὅμως, ἐνῶ πονοῦσε, κ' ἐνῶ σπάραζε, ἤθελε καὶ νὰ τις ἀνιστορῇ. Κ' εὗρισκε σ' αὐτὸ

μιὰ γλύκα, πῶς νὰ πῶ, φαρμακερή. Νόμιζες πῶς κ' ἡ ψυχὴ του μάτωνε 'κεῖ ποῦ μιλοῦσε. Κι' ὁ γέρος μιὰ μιλοῦσε, μιὰ ἀναστενάζε.

— "Ἄχ, αὐτὴ ἡ πληγὴ!.. ποῦ βρίσκει τὸ τόσο αἷμα. . . Τόσα χρόνια πάει αὐλάκι. . . θύκανε ποτάμι. . . Ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ πληγώθηκα, πενήντα χρόνια ἀστείρευτα, σώνει πειά! Πονῶ. . . και τί κατάλαβα; . . αἷμα χαμένο σὰν τὸ ρέμα τοῦ νεροῦ.

Βρέθηκα στὴν Ἀράχωβα—ποιὸς μὲ ρωτᾷ; Καλὰ μὲ ρώτησε! Δὲν ἤμουν, ὄχι, στὴν Ἀράχωβα—κι' ἄς μοῦφαγε τὰ στήθια ἐκεῖ τὸ βόλι. . . Στάθηκα ἄτυχος, μωρὲ παιδιά, γι' αὐτὸ βογγᾶω τώρα, ὄχι γιὰ τὶς πληγές. "Ἄχ, καὶ νὰ μὴ ρίξω κ' ἐγὼ ἓνα ντουφεκι, νὰ μὴ φάω ἓναν Τοῦρκο κ' ἐγὼ μὲ τὸ σπαθί!

Μέσ' τὸ κνηγι τ' ἀσυλλόγιστο, ποῦ κάναμε στοὺς Τοῦρκους, ἐγὼ ξένος στάθηκα, χωρὶς νὰ θέλω. Ἡ μοῖρα μου μὲ καταράστηκε. . . ἓνα κεφάλι κ' ἐγὼ ἀρβαντικο δὲ μπόρεσα νὰ πάρω. "Ἐνα—τὸ ἠῦρα καταγῆς, τὸ ντραπια, κ' αὐτό. Γιατί; Θὰ σᾶς τὸ πῶ, μωρὲ παιδιά!

Ὁ Καπετάνιος μ' ἔβαλε σκοπὸ. Ἐκεῖ νὰ μείνω, μούπε, νὰ μὴν κουνῶ. . . «Κάθηρες, καὶ μᾶς ἔχασες». Εἶπε ὁ Καραϊσκάκης! Τοῦχο παραπόνο τρανὸ δὲν τοῦ τὸ συμπαθᾶω—ἄγια τὰ κόκκαλά του! Σκοτάδι και χιονοῦρα. Δὲν ἔβλεπα μπροστά μου. Ὅλοι κοιμόντανε. Καμμιά ντουφεκιά, νὰ δείχνῃ πῶς εἶναι πόλεμος. Ἄξαφνα, μιὰ ντουφεκιά. . . πληγώθηκα. Ἦρθε ἀπὸ μακριὰ τὸ βόλι, ἦταν ἡ μοῖρα μου ποῦ τῶστε:λε. Στὸ χιόνι ἀπάνω ἀπλώθηκα σιγά. "Ἐνοιωθα τὸ αἷμα μου νὰ τρέχῃ ἤθελα νὰ φωνάξω—ὁ Καπετάνιος πρόσταξε ἄχνα νὰ μὴ βγάλω. Λιγώθηκα κ' ἀποκοιμήθηκα.

Τὶς αὐγές, ἦρθα στὸ νοῦ μου. Ἀκόμα νύχτωνε—Τοῦρκοι χιλιάδες, μπρὸς στὰ μάτια μου, περνοῦσαν! Κοιμῶνταν οἱ δικοί μας, παγωμένοι, στὸ χωριό. Ἦθελα νὰ φωνάξω, νὰ σκίσω τὸ λαρύγγι μου, κ' ἄς πέθαινα—δὲ μπόρεσα νὰ βγάλω μῆτε στεναγμό.

Κ' οἱ Τοῦρκοι ροβολοῦσαν. . . και γλιστροῦσαν. . . κ' ἔφευγαν τὸ χιόνι τοὺς βοηθοῦσε.

Κόπηκε ἡ λαλιὰ τοῦ γέρου. Ἀγρίεψαν τὰ μάτια του. Μὲ τὸ χέρι τ' ἄσαρκο, ἔδειχνε κατὰ τὴ θύρα.

— "Ἀκοῦτε; ἀκοῦτε; Φεύγουν! Φεύγουν! Ποτὲ δὲν ξαναστάθηκε τέτοια φυγὴ! Τοὺς πῆραν οἱ δικοί μας! Δὲ θὰ γλυτώσῃ ψυχὴ.

Μ' ἔξαψη τρομερὴ θέλησε ν' ἀνασηκωθῆ. Κ' ἔπεσε πάλι. Τρέξαμε κοντά του. Τὸ αἷμα πλημύριζε τὸ στρώμα του. Ἄξαφνα τρομάξαμε κ' ἐμεῖς. Ὁξὼ ἀπὸ τὸ σπῆτι ἄγρια ἀνεμοζάλη μάνιζε και περνοῦσε—χιλιάδες Τοῦρκοι φεύγανε! Καὶ πᾶν, και πᾶν!

ΤΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΗ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ

— Παιδιά, τὰ συχαρίκια μου!

Φώναξε ἀπὸ τὴ θύρα, πρὶν ἀκόμα μπῆ στὸ καφενεῖο τὸ λιγοσύχαστο τῆς γειτονεῖας, ὁ Γιάννης ὁ Λογᾶς, ποῦ δὲν ἄφινε κίσσα στὸ κλαρί ἀκοροῖδευτη.

— Πέθανε ὁ γέρο Χιονιάς!

Οἱ λίγοι ποῦ χαρτοπαίζαν, κ' οἱ ἄλλοι ποῦ παρᾶστεκαν, κ' ὁ καφε-

τζῆς ὁ ἴδιος ποῦ τὸν ἔφαγαν οἱ ξένες ἔγνοιες, ὅλοι τιναχτήκανε μὲ μιὰ φωνή, ποῦ ἔδειχνε πειὸ ξάφνισμα χαρούμενο παρὰ λυπητερό.

— Τὸν κακομοῖρη τὸ Χιονᾶ! Κρίμα στὰ κατομμύρια!

— Πάει κ' ἡ σύνταξη ποῦ περιμένε ἀπ' τὸ βασιλιά.

Πῶς πέθανε;

— Στὸν ὕπνο του κάτι τοῦρθε. Τὸν πλάκωσαν τὰ κατομμύρια. . . ὅλο γιὰ τὸ θησαυρὸ ποῦ θαῦρισκε παραλογοῦσε. Πέθανε μ' αὐτὴ τὴν πετριά.

Τότε ἔξαφνα φάνηκε στὴ θύρα ὁ γείτονας ὁ πῆτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς. Κάτι θ' ἄρπαξε τ' ἀφτί του και τοὺς κύταξε ὅλους αἰστηρά. Στὸ χέρι του βαστοῦσε ἓνα δισκάκι σταυρωμένο μὲ δυὸ φιλά κεριά και μὲ λιβάνι σκόρπιο ἀνάμεσα. Πῆρε σειρὰ τὰ τραπέζια κ' ἔρριχνε κ' ἀπὸ κανένα λόγο.

— Ληημοσύνη, χριστιανοί, γιὰ τὸν ἀγωνιστή. Πέθανε ὁ γέρο Χιονιάς. . . στὴν ψάθα ἀπάνου πέθανε. Κατοχρονίτης και πολυβασανισμένος. Οἱ πληγές του, ὅπου ἔκανε νὰ σκύψη, και μιὰ πληγὴ ξετρύπωνε ἀπ' τὰ κουρέλια του. Μὲ τὸ σιδερένιο τὸ παρᾶσημο, ζητιάνευε. "Ὅλο τὴ σύνταξη νειρεύονταν, ὅλο ἀναφορὲς ἔστειλε στὴν κυβέρνηση. Μεθοῦσε, ὁ συχωρεμένος, γιὰ νὰ σβύνη τὰ φαρμάκια του—κατάντησε τρελλός. Ἐβλεπε τὰ νειᾶτα του, τὰ καλοπερασμένα. Θησαυροὺς νειρεύονταν—αὐτὸ γελοῦσατε; Εἶχε κάποιον δικιο μέσ' τὴν τρέλλα του—κάτι ξέρω ἐγὼ γι' αὐτό.

Τώρα θὰ μᾶς ἀφήσῃ κ' ἐμᾶς ἡσυχους. Δὲ θύχουμε μὲ ποιόνε νὰ γελᾶμε. Πάει κ' ἡ σύνταξη, πᾶνε κ' οἱ κρυμμένοι θησαυροί. Πάει ὁ γέρο Χιονιάς, ποῦ μᾶς γλεντοῦσε μὲ τὶς φαντασιές του. Νηστικός, χαροκοποῦσε τοὺς χορτάτους. Πεθαμένος, θὰ μᾶς χαρατσῶσῃ τώρα. . . Ληημοσύνη γιὰ τὸ θάνατό του!

Κι' ὁ πῆτροπος πικρογελοῦσε κ' αὐτὸς μέσα στὴ λύπη γιὰ τὸ γέρο φίλο του.

ΤΟ ΣΚΛΑΒΟΠΟΥΛΟ

Στ' ἀκρολίμανο τὸ χαμηλὸ εἶχε συντρέξῃ τῆς χώρας τὸ γυναικομάνι ἀνήσυχο. Τὸ καίκι πειὰ εἶχε ἀράξη, και τὰ σκλαβοπούλα ποῦ γύριζαν ἀπ' τὴν Ἀραπιά ξαγορασμένα, τάχανε πάρη κ' ἔφυγαν πασίχαρες οἱ μάννες τους, χῆρες οἱ περισσότερες.

Ἦταν πολλὲς ὁμως ἐκεῖ, ποῦ πρόσμεναν ἀκόμα. Καὶ τὸ πλεούμενο εἶχε ἀδειᾶσῃ τὸ ζωντανό του φόρτωμα. Ἐνα παιδί μονάχα, πέντ' ἔξι χρονῶν ἀγόρι παχουλό, ποῦ τὸ καλόθρεψε ἡ σκλαβιά, περισσεύε κ' αὐτὸ τὸ σήκωσε στὴν ἀγκαλιά του ὁ καπετάνιος και τ' ἀπίθωσε στὸ χῶμα.

Σὰν πεινασμένες καρακάξες τὸ τριγύρισαν οἱ ἄμοιρες γυναῖκες. Τὸ ψηλαφοῦσαν και τὸ τάραξαν. Κουρέλι σὰ νᾶταν τὸ τραβοῦσαν. Τὸ πνίγανε μὲ τὰ ρωτήματά τους.

— Χάνετε τὸν κόπο σας, εἶπε ὁ καπετάνιος. Μὴν τὸ πολυπερᾶζετε, γιὰτ' εἶν' εὐκόλο στὰ κλάματα. Θὰ τῶχε χαϊδεμένο ἡ κυρά του, τὸ μεγρό-πούλο. Ἐχασε και τὴ γλώσσα του. Ἀράπικα μονάχα ξέρει κάτι τι.

— Μὰ νᾶνα Μεσολογγίτικα τάχα; ρώτησε ἓνας ἀπ' τοὺς ἄντρες ποῦ παραστέκανε σ' αὐτὴ τὴ θλιβερὴ σκηνή.

— Αὐτὸ εἶναι βέβαιο. Ἔτσι μοῦ τὸ παραδώσανε στὴν Πάτρη, ποῦ τὸ φέρανε μαζί μὲ τ' ἄλλα. Τὸ λένε Γιῶργο μάλιστα.

Στ' ἄκουσμα τὸ τελευταῖο μιὰ γυναῖκα, ποῦ καθισμένη παραπέρα ἀμέτοχη, κύταξε βλοσυρὰ μὰ τίποτα δὲν καταλάβαινε, τινάχτηκε πρὸς τὸ γυναικίον κύκλο. Ἄνοιξε τόπο, κ' ἄρπαξε ἀπὸ τὰ δυὸ χέρια τὸ παιδάκι. Γονάτισε μπροστὰ του.

— Γιώργο, Γιώργο μου... φώναζε βραχνά... εἶν' ὁ Γιώργος μου! εἶναι τὰ χρόνια του τὰ μάτια του, ὅλα τὰ σημάδια εἶναι δικὰ του... Καρδιά μου, μίλα μου. Ποιὸ εἶναι τ' ὄνομά σου;

— Γιώργος εἶπα, φώναξε πάλι ὁ καπετάνιος. Κοιζάμι Γιώργαρος ἐκεῖ πέρα!

— Γιώργος ἦτανε καὶ τὸ δικό μου τὸ παιδί! φώναζε μιὰ γυναῖκα μέσ' ἀπὸ τὶς ἄλλες. Μπορεῖ νάσαι καὶ τὸ δικό μου.

Ἄρχισαν ὅλες νὰ μαλλώνουν καὶ νὰ θορυβοῦνε.

— Μικρό μου, χᾶιδι μου, ἔλεγε ἡ πρώτη, πάντα γονατιστὴ καὶ παρακαλεστὴ, μίλα μου, ἄνοιξε τὸ στοματάκι σου... θυμήσου ποῦ μ' ἔλεγεθαι θειά, γιατί ἄκουγες τὸ μεγαλύτερο τὸ ξαδεργάκι σου, καὶ μάννα ἔλεγεθαι τὴ θειά σου.

— Θειά... θειά, τὸ μικράκι ἄρχισε νὰ συλλαβίζῃ.

Καὶ ξέσπασε στὰ κλάματα.

— Εἶναι τὸ παιδί μου! Γνώρισε τὴ μάννα του!

Ἄνοιξε, κ' ἄρπαξε στὴν ἀγκαλιά της κ' ἔσπασε τὸν κόσμο. Κ' ἔφυγε μὲ τὸ λάφυρό της. Καὶ κανένας δὲν τόλμησε νὰ τὴς ἀντισταθῇ.

ΣΤΑ ΖΑΛΟΓΓΑ

Τὰ χρόνια μου τὰ τρυφερά δὲν τᾶθρεψαν τὰ παραμύθια τόσο τὰ φανταστικά, ὅσο τὰ τρώμαξαν οἱ ἱστορίες οἱ μαῦρες, ποῦ περνοῦσαν τῶν παραμυθίων τὴ φαντασιά. Βυζιάστρες μου πικρές, κουνήτρες καὶ παρηγορητρες μὲν ὀλιμμένες στάθηκαν οἱ Σουλιώτισσες γυναῖκες, οἱ χαροκαμένες.

Τώρα τὴ θειά Βαρσάμω θέλω νὰ ξαναθυμηθῶ. Αὐτὴ δὲν ἔλεγε ἄλλες ἱστορίες, παρὰ τὴ δική της ἱστορία μοναχά. Δὲν ἔμοιαζε μὲ τὶς ἄλλες γυναῖκες, τὶς πολυπαθεὶς καὶ πρὸθυμες νὰ λένε τὰ δικὰ τους καὶ τῶν ἄλλων τὰ πάθη. Ἀλήθεια, τὴν ἱστορία της τὴν ἀπλή καὶ τὴ μεγάλη, ὅσες φορὲς τὴς ζήτησα, δὲν τὴν ἀρνῆθηκε. Μικρός, δὲ χόρταινα νὰ τὴν ἀκούω. Μεγάλωσα, καὶ τὴν ξαναλέω μοναχός μου. Ἡ θειά Βαρσάμω ἀκόμα ζῆ, ἀθάνατη, μέσ' στὴν ψυχὴ μου. Ἴσως καὶ στὸ χωριό μου ἀκόμα ζῆ.

— Λοιπὸν ἴσουςινε στὰ Ζάλογγα, ρωτοῦσα τὴ Βαρσάμω. Κι' ἄνοιγα τὰ μάτια μου μεγάλα. Κάθε φορὰ ποῦ θὰ περνοῦσα ἀπὸ τὴν ξούθουρά της, ἤθελα νὰ τὴ ρωτῶ.

— Ναι, παιδί μου, ἤμουνα, ἔλεγε.

Καθισμένη στὸ πέτρινο θρονί της ἔβαινε τὸ λινάρι ὀλημερίς, χρόνια καὶ χρόνια. Ἀπ' τὸν καιρὸ ποῦ τὴ θυμάμαι, ἔτσι τὴν εἶδα πάντα της, νὰ ξαίνει. Ὑπόφερνε καὶ τὰ ρωτήματά μου σὰν τὴ μοῖρα της. Καὶ τὴ δουλιὰ της δὲν τὴν ἔπαινε.

— Πῶς ἔγινε αὐτό, θειά Βαρσάμω;

— Νά, οἱ Τοῦρκοι μᾶς κλείσανε στὰ Ζάλογγα...

— Ὑστερα;

— Ὁ πόλεμος δὲ βάσταξε πολὺ... Πέρασαν ὅσοι μπόρεσαν μὲ τὸ σπαθί. Γλύτωσαν καὶ πολλὲς γυναῖκες...

Οἱ ἄλλες πιάσαμε τὴν κορφή, κ' ἅμα ζύγωσαν οἱ Τοῦρκοι δώσαμε τὰ χέρια καὶ πηδήσαμε.

— Κ' ἐσὺ πῶς ξέφυγες τὸ θάνατο;

— Ἔπεσο' ἀπάνου στ' ἄλλα τὰ κορμιά... Κορίτσι πρᾶμα, καὶ λιγώσωμη... μ' ἤθραν οἱ Τοῦρκοι καὶ μὲ πήραν. Ὑστερα λευτερώθηκα... ἐξήντα χρόνια πέρασαν. Καὶ ζῶ.

Κ' ἔβαινε τὸ λινάρι της. Καὶ ζοῦσε. Ἦτανε στὰ Ζάλογγα ἡ θειά Βαρσάμω! Κι' ἄλλοι ἦτανε στὰ Ζάλογγα, τὸ ξέρω. Τὸ πῆδημα ὅμως δὲν τὸ γλύτωσε κανεὶς—μοναχά ἡ θειά Βαρσάμω! Λοιπὸν τὸ θᾶμα ἦτανε διπλό. καὶ τὸδα ἐγὼ αὐτὸ τὸ θᾶμα: Τὴ θειά Βαρσάμω Ζαλογγιτίσσα καὶ ζωντανή!

Γιὰ μένα ἦταν αὐτὴ ἓνα πλάσμα ἀφάνταστο. Δὲ μποροῦσα νὰ τὴ δεχτῶ σὰ μιὰ κοινὴ γυναῖκα. Ὁ νοῦς της ψέμα δὲ χωροῦσε. Κι' ὅλοι ὕστερα οἱ Σουλιῶτες τὸλεγαν, πῶς ἦτανε στὰ Ζάλογγα. Καὶ γλύτωσε! Λοιπὸν ἦτανε μιὰ γυναῖκα θεϊκή.

Κ' ἔλεγε τὴν ἱστορία της ἡσυχῇ, σὰ νᾶλεγε κἀπὶ ἀπ' τὴς χαμοζωῆς της τὰ συνειθισμένα. Οὐτ' ἓνα στεναγμό, οὐτ' ἓνα δάκρυ! Κ' ὕστερα; Πέρασε τόσα χρόνια ξαίνοντας λινάρι! Αὐτὸ μοναχά ὅσο τὸ συλλογίζομαι, πῶς νὰ πιστέψω τ' ἄλλο; Γιὰ νὰ γνέση ἐξήντα χρόνια τὸ λινάρι της, ξέφυγε τὸ χαμό; Κι' ὁ θάνατος μαζί της ἔπαιζε, ποῦ δὲν παίζει; Κ' ἡ δόξα ταπεινώθηκε στὸ πρόσωπό της ὑφάντρα νὰ γενῆ; Ὅχι, σὰς λέω! Ἡ θειά Βαρσάμω δὲν ἦτανε στὰ Ζάλογγά! Τώρα δὲν τὸ πιστεύω πειά!

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΕΝΟΣ

Τὰ ἔβγα τοῦ Μαρτιοῦ, μέρα χαρὰ τοῦ Θεοῦ, κ' ὁ Καπετάνιος τῶν κλεφτῶν κλεισμένος κάθεται μέσα στὸ σπίτι. Κανένας λόγος, ἀνάγκασμα κανένα δὲν εἶν' ἄξιο νὰ τὸν κάμῃ ν' ἀφήσῃ τὴ γωνιά. Ἐλυωσε ἀπὸ τὴν κλεισούρα τοῦ χειμῶνα, μαῦρισε ἀπὸ τὴν καπνιά, σὰ γύφτος τρεμουλιάρης ἔμοιασε ζῶντας ἀπάνω στὴ φωτιά, ἓνα χειμῶνα ὀλάκερον. Αὐτὸς ποῦ δέκα χρόνια πέρασε μακριὰ ἀπὸ σκέπη σπιτική, ἀπὸ τὴ μέρα ποῦ ἄφησε τὰ κλέφτικα λημέρια, τῶν βουνῶν τὰ ξέσκεπα παλάτια, κ' ἤρθε καὶ προσκύνησε τὸν Τοῦρκο, καὶ πήρε τὸ ράιμπουγιουρδί, ὁ κλέφτης ὁ ἀπροσκύνητος ὡς τότε, δέκα χρόνια ὀλάκερα, κλείστηκε ἀπὸ τὴ μέρα κείνη, μανταλωθήκε, ἤλιο οὐρανὸ δὲν εἶδε. Μίσησε τ' ἀγέρι τὸ στελεμένο ἀπ' τὰ βουνά, σιχάθηκε τὴ μυρουδιά τοῦ ἐλάτου, ποῦ ἀνασταίνει, κ' ἀκόμα τῶν βουνῶν τὴν ὁμορφιά ἀποστράφηκε, τὴ ζωγραφισμένη ἀσάλευτη κ' αἰώνια ἀντίκρυ ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του, ἀπόμακρα.

Σκυφτὸς στὸ παραγῶνι κάθεται, καὶ δὲ μιλεῖ μερόνυχτα. Στὸ πλάγι του, γονατιστὴ πρὸς τὸ σεντοῦκι, ψάχνει τάχα ἡ καπετάνισσα καὶ νὰ βρῇ. Ψάχνει ἐνῶ τὸν κρυφοβλέπει, καὶ τοῦ μιλεῖ γλυκὰ καὶ ταπεινά, σὰ νὰ χαϊδεύῃ ἓνα παιδάκι.

— Σήκου πειά, Καπετάνε μου, μαράζωσες κλεισμένος πέντε μῆνες ἄσειστος, ἀνιφτος, ἀστόλιστος μέσα στὸ σπίτι. Τί ζωὴ εἶν' αὐτή; Ἀρρώστησε κ' ἡ ψυχὴ σου πειά καὶ τὸ κορμὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ φυλακή. Κάμεις σὰ νὰ

κρατῆς τὸ θάνατο κανενοῦ ἀκριβοῦ σου. Μίσησες τὴ μέρα τοῦ Θεοῦ. Τὸν ἥλιο, ποῦναι τόσο ὁμορφος, κάνεις σὰ νὰ τὸν ντράπηξες. Ἔβγα νὰ ἰδῆς, ἦρθε τὸ καλοκαίρι! Ὁ κόσμος εἶναι τόσο ὁμορφος, σὰν ἐκκλησιά! Κ' εἶναι σὰν προσευκὴ νὰ τὸν χαιρέται κανεῖς.

Σκληρὰ τώρα ὁ κλέφτης ἀποκρίνεται. Μαύρη εἶν' ἡ ματιά του κ' ἡ ὄψη του τρελλή.

— Ὡρὴ γυναῖκα, θὰ στὸ πῶ. Ἄμα ζυγώνει αὐτὴ ἡ μαγκούφα ἡ ἄνοιξη, μὲ πιάνει ἓνα κακό! Γυρεύω τὰ βουνά! Τ' ἄγια τὰ θέμελα. Τ' ἄδολα βουνά! Τούρκους νὰ φάω θέλω. Τ' ἄρματα μου μὲ καλοῦν, κ' ἐγὼ τὰ μάχομαι. Θέλω νὰ σφάξω, ἢ νὰ σφαγῶ. Φοβᾶμαι καὶ γιὰ σένα, μαύρη! Νὰ βγῶ ν' ἀγναντέψω τὰ βουνά, εἶν' ἓνας πόνος ποῦ δὲ μεταγίνηκε. Σήκου καὶ φεύγα! Μὴ μὲ παρακαλεῖς καὶ τίποτα μὴ μοῦ θυμίζεις. Κῦτα μὴ χαθῆς!

Ὁξω ἀπὸ τὸ σπίτι κάθεται καὶ σιγοκλαίει ἡ ἄμοιρη γυναῖκα. Καὶ μέσα ἀκούγεται βαρὺ σὰν κλάμα τὸ τραγοῦδι, τὸ λεβέντικο καὶ τ' ἀλαφρό, ποῦ λέει γιὰ τὰ βουνά.

Νυχτώνει. Μπαίνει ἀπαλὰ στὸ σπίτι ἡ καπετάνισσα. Μαντεύει τώρα τὴ καρτερεῖ. Ἀπὸ τὸν τοῖχο λείπουν τ' ἄρματα, τὰ κρεμασμένα ἀντίκρου ἀπὸ τὴν πόρτα. Ὁ κλέφτης καθισμένος πάντα στὴ γωνιά, μὰ τώρα καὶ τὴν καπὸτα του φορεῖ. Καὶ σηκώνεται ἡσυχὰ καὶ βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι. Μέσ' στὸ σκοτάδι, ἀθώρητος, παίρνει τὸν ἀνήφορο τὸ μονοπάτι. Ἀθόρυβα ἡ γυναῖκα κλείνει τὴν πόρτα καὶ ἀκολουθεῖ σὰν ἴσκιος πίσω του, ἀπὸ μακριά. Ἔτσι ὅλη τὴ νύχτα βάδισαν. Κι' ἄμα μὲ τὴν αὐγὴ ὁ ἥλιος σκάζοντας χτύπησε τὶς θεόρατες κορφές ἀτάνου, ἄστραψε τὸ πρόσωπο τοῦ Κλέφτη, τὸ νεκρόχλωμο. Ἄπλωσε πλατειά τὸ χέρι κ' εἶπε

— Γειά σας, ὦρὲ βουνά!

Κι' ἀκολούθησε τὸ δρόμο του.

ΓΙΑ Τ' ΑΡΜΑΤΩΛΙΚΗ

Ὁ πόλεμος, ἀδερφομάχος, βαστοῦσε ἀκόμα στὰ βουνά, δυὸ χρόνια τώρα. Ἀρματολὸς ὅπου ἀπαντοῦσε κλέφτη, καὶ κλέφτης ὅπου ἀπαντοῦσε ἀρματολό, φιλεύονταν τὸ θάνατο. Κι' ὁ Τούρκος, ὁ πασᾶς ὁ δίβουλος, ἀφοῦ τοὺς χόρισε ἔτσι, τοὺς ἄφινε νὰ φαγωθοῦν. Κι' αὐτὸς χαιρότανε τὴ νίκη του.

Τέλος τοῦ τόπου ὁ προεστὸς, ὁ Γεροθύμιος ὁ καλόγνωμος καὶ σεβαστὸς ἀπ' ὅλους, κατάφερε νὰ πάψη αὐτὸς ὁ χαλασμός, ὄχι γιὰ πάντα, μόνον ὡς ποῦ νὰ ἰδοῦν, τυφλοί, καὶ νὰ νοιαστοῦνε τὸ γκρεμό, ποῦ ἡ μοῖρα τους γοργὰ τοὺς ἔσερνε.

Λαμπρὴ ἐρχότανε, κ' οἱ ἀντίπαλοι, πρώτη φορὰ ἡσυχοὶ κ' ἡμερωμένοι, στὸ Τρανὸ χωριὸ καὶ στ' ἄλλα πουθενὰ δὲ φάνηκαν. Κ' ἔτσι ἀπάντημα κακὸ δὲ στάθηκε κανένα μεταξύ τους. Τραβηγμένοι στὰ βουνά, σὲ δυὸ ρημοκλήσια χωριστὰ θάκναν τὴν ἀνάσταση. Κ' ὕστερα τῶν Καπετάνων ἡ ἀπόφαση ὅ,τι θάλεγε, αὐτὸ θὰ γίνονταν.

Ἀνήμερα λαμπρὴ, ἔτοιμο τὸ τραπέζι, στρωμένο μοναχὰ γιὰ τρεῖς, περίμενε ἀποκάτου στὸ πλατάνι, στὴ μέση τοῦ Τρανοῦ χωριοῦ. Περίμενε τοὺς Καπετάνους γιὰ νὰ δέσουν τὴν ἀγάπη πειά, στὸ πείσμα καὶ τοῦ σκλη-

ροκαρδου πασᾶ. Κι' ὁ Γεροθύμιος πρόσχαρος ἦταν ἐκεῖ, κ' αὐτὸς ἦτανε ποῦ φαντάστηκε νὰ σμίξῃ τοὺς δυὸ θανάσιμους ὄχτροὺς καὶ νὰ τοὺς ἀγαπίσῃ.

Νὰ τοὶ πῶρχονται! Ἀπὸ τὶς δυὸ ἄκρες τοῦ χωριοῦ προβαίνουν ὀλομόναχοι, μὲ τ' ἄρματα τους. Τὸ ἀντίκρουσμα παραξένο, ὕστερ' ἀπὸ κείνα τ' ἄλλα, τὰ ματόβρεχτα! Τὶ χέρια δίνουν καὶ φιλιῶνται ἀδερφικά, σὰ μιὰ φορὰ ποῦ ἀλήθεια ἀδέρφια ἦτανε. Φιλιῶνται καὶ γιὰ τὸ θέλει ἡ μέρα. Κ' ὕστερα μὲ τὸ Γεροθύμιον κάθονται στὸ τραπέζι, τριγυρισμένοι ἀπ' τὸ βουβὸ στεφάνι τῶν χωριάτων. Βαρυπρόσωποι εἶναι στὴν ἀρχή. Ὅμως μὲ τὸ κρασί τὸ γέλιο χάραξε στὰ πρόσωπά τους. Τέλος ξεθάρρεψαν καὶ μίλησαν ἐλεύθερα. Κ' ἐκεῖ, γυρίζει ὁ Καπετάνος τῶν κλεφτῶν καὶ λέει.

— Καλὰ φάγαμε κ' ἤπιαμε, ὦρὲ παλιέ μου σύντροφε. Μὰ τώρα ἔχομε νὰ ποῦμε κ' ἓνα λόγο. Γι' αὐτὸ ἀνταμώσαμε, τί λές;

— Σωστό, εἶπε ὁ Ἀρματολός.

— Λοιπὸν νὰ πᾶνε οἱ χωριανοὶ στὰ σπίτια τους, νὰ κάμουνε Λαμπρὴ. Κ' ἐσύ, σταυροπατέρη Γεροθύμιε.

Καὶ τώρα οἱ δυὸ τοὺς ὀλομόναχοι, ἀκόμα καθισμένοι στὸ τραπέζι, κεραστήκανε καὶ πάλι μιὰ καὶ δυὸ. Κ' εὐκήθησαν. Κ' εἶπανε κ' ἓνα τραγοῦδι. Ὅμως στὸ τραγοῦδι ἀνάμεσα καὶ στίς εὐχές, δίκοπα λόγια ἀλλάξανε, σὰ λόγια ἀθῶα τάχα. Θὰ μοῦ δώσης τ' ἄρματολίκι, σταυραδερχέ; ρώτησε ὁ Κλέφτης.

— Τὸ θέλω γιὰ τὴν ἀφεντειά μου. Καλὸς εἶμαι κ' ἐγώ.

— Καὶ τώρα πῶς θὰ κάνουμε; Ἐδῶ θὰ τὸ μοιράσωμε μὲ τὸ σπαθί, ἢ ἀλλοῦ, καὶ πῶς;

— Ἐδῶ, καὶ πειὸ καλὰ μὲ τὸ ντουφέκι.

Σηκωθῆκανε. Μὲ γέλοια ἀνοίχτηκαν κ' ἀρχίσανε τὸν πόλεμο. Κι' ὁ ἓνας ἔπιασε τὸν πλάτανο, κ' ὁ ἄλλος τ' ἀγκωνάρι, τῆς ἐκκλησιάς. Οἱ χωριανοὶ ἀκούοντας τὰ γέλοια νόμιζαν πῶς ἦτανε χωρατά. Κι' ἄμα ἔπαψε τὸ ντουφέκι κ' ἔτρεξαν, τὸν ἓνα τὸν βρήκανε πεσμένον πίσω ἀπὸ τὸν πλάτανο, μὰ τοῦ ἄλλουνοῦ ἀκολούθησαν τὸ αἷμα ἴσαμε ὄξω ἀπ' τὸ χωριό. Καὶ δὲν τὸν ἦϋραν. Τότε στυλώσανε τ' ἀφτιά. Κούφια ντουφέκια ἐρχόσαντε ἀπὸ μακριά. Κι' ὁ πόλεμος βαστοῦσε ἀκόμα στὰ βουνά!

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΚΑΛΑΙΣΘΗΤΙΚΗ

«Στὸ αὔριο ὁ νοῦς σου, καλομοίρη!
«Βλόγα φτωχέ, θεὸ κι' ἁγίους!»
ὁ διαβατάρης τραγουδώντας
εἶχε νὰ πεῖ τοῦ καθηνοῦς...

Βασκάματα ἔλυνε μὲ ξόρκια,
ἡμέρονε τοὺς πλειὸ σκληροῦς,
στὶς νηὲς κρυφάναυε λαχτάρης,
σιδερονεύρονε τοὺς νηοῦς.

Οἱ μάννες πλειὰ κι' οἱ πατεράδες
ξεχνοῦσαν ἔννοιες καὶ καῦμοὺς
σὰν ἀγροικοῦσαν, μαγεμμένοι,
τοῦ διαβατάρη τοὺς σκοποῦς.

ΠΡΟΑΙΣΘΗΜΑ

Πικροβλεποῦσα, ἀστόλιστη
σὰν ἀφυλλο κλωνάρι,
Στὸν ὕπνο μου σὲ ἀγνάντεψα
ποῦ πήγαινες τὸ ἀργό,
—πικροβλεποῦσα καὶ χλωμὴ
σὰν τὸ μαργαριτάρη—
στὰ κυπαρίσσια μόνη σου,
Βαστοῦσες καὶ σταυρό.
Ἄγάλια, ἀγάλια χάθηκες,
πέρα, μέσ' στὸν ἀχνό...

ΑΘΥΜΙΑ

Οὐχ' ὁ δαίμων ἐστίν... ἀλλ' ἐκείνη ἡ
... τοὺς λογισμοὺς ὑποβάλλουσα τοὺς πονηροῦς.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡ. ΠΡΟΣ ΣΤΑΓΕΙΡΙΟΝ

Πάει τὸ φεγγάρι νὰ πνιγεῖ
καὶ γέρονε ἡ πούλια ἀποσταμένη,
νεκρανασταίνεται ἡ αὐγὴ
στὴν καταχνιὰ σαβανωμένη.

Κοτσίφι μέσα ἀπὸ κλαριὰ
ψιλὲς φωνὲς σιγανοβγάζει
νὰ χαιρετήσῃ — στανικά;
τὴν κακιά ἡμέρα ποῦ χαράζει,

καὶ βρύσες — λὲς προφητικὲς
μυρολογητρες — διαλαλοῦνε
στὶς τόσες πίκρες τὶς παληὲς
πῶς κι' ἄλλες θὰ ἔλθουν νὰ συμχοῦνε.

Ἄς τύχαινα κάποια ψυχὴ
— νὰ τὴν γυρέσω πῶς βαρυνέμαι!
ἐκείνη νὰ μὲ συμπονεῖ
κι' ἐγὼ νὰ τῆς παραπονιέμαι,

νὰ τὴν γεμίζει θαυμασμὸ
ὁ σμιλευτὸς τῆς λύπης λίνος
καὶ μυστηριώδης, ἐνῶ ἐγὼ
θὰ ἀπολαμβάνω, ὁ θεατρίνος.

ΣΥΖΗΝ ΗΜΙΘΕΟΙΣ

Τὸ καριοφύλλι ἀδράχνω πλειὰ
ποῦ ἡ παρθενιά του εἶνε ντροπὴ μου.
Ἄγάπη μου σοῦ ἀφήνω γειά,
κι' ὅ,τι ποθεῖς εἶνε κι' εὐχή μου.

Αὐτὴ ἡ καμπήσια μου ζωή,
καὶ στὴν δικιά σου ἀκόμα ἀγκάλη,
στενοχωρεῖ σὰν φυλακὴ
καρδιά ποῦ εἶνε βουνὸ μεγάλη.

Πάγω λοιπὸν ἀγωνιστής.
Πρὸς ποῦ; Δὲν ξέρω. Ἴσως εἰς οὐρα
νὰ μὲ τραβᾷ λάμπη κορφῆς
ἢ καὶ φρικτὸ μυστήριον ἀβύσσου.

Καὶ σὰν γυρίσω μὲ λαμπρὲς
δάφνες στὸ ἀγέρωγο κεφάλι,
μὲ τὶ πρωτάκουστες ὀρμὲς
δικιά μου θὰ σὲ κάνω πάλι!

Κι' ἂν πέσω, εἰς, τὸ θυληκόν,
ἀφοῦ στὰ δάκρυα μὲ λούσεις,
μὴ θεὸ νὰ νοιώσεις δυσταγμὸ
σὲ νόμο ξένου νὰ ὑπακούσεις;

Δὲν σοῦ τὸ λέγω σὲ πομπή.
Κι' ἐγὼ θαρρεῖς πῶς θὰ πεθάνω;
ποῦ δὲν λιγόνομαι στιγμὴ
γιατὶ πεθαίνοντας σὲ χάνω.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Κ. Δ.

Σ Κ Λ Α Β Α

Βουβό, σιγὸ, μονότονον ψιχάλισμα
τὸ πένθος στάζει μὲς στὸ δρόμο·
θαμπὰ φωτᾷ γλωμὸν ἀπόγιομα
ποῦ στὴν ψυχὴ κινᾷ τὸν τρόμο.

Στὸ παραθύρι ἀπ' τ' ἀρχοντόσπητο
ἡ ὥραία κυρά, μ' ὄψη κρυμμένη
μὲς στῆς μελαγχολίας τὰ σύννεφα,
κυττάει σὰν κάποιον νὰ προσμένει

Στὰ μάτια ἡ θλίψη καθρεφτίζεται
κ' οἱ στοχασμοὶ της, νεκρὰ φύλλα
ποῦ χυνοπώρου πνοὴ τᾶδραξε
σπέρνουν στὴν ὄψη ἀνατριχίλα

Μαραγγιασμένοι ἀνθοὶ τὰ νιάτα της.
Σκιάβα, ποιὸς ξέρει, κάποιον δράκου
τὴ λευτεριά, τοὺς πόθους, τὰ ὄνειρα
νοσταλγικὰ ζητᾷ τοῦ κάκου

Θ Λ Ι Ψ Η

ΑΝΤ. ΜΑΝΟΥΣΟΥ

Ἄπάνω ἀπὸ τὸν τάφο τῶν ὀνείρων
μυρολογεῖ ἡ ψυχὴ
τὰ δάκρυα ἀπ' τὰ θλιμένα της ματόκλαδα
σταλάζουνε βροχή.

Μονή, πανέριμη, δάσφρανη
—Φτωχὴ καρδιά—
Προβαίνει ἀργὰ ἀπ' τὴ δύση μ' ἀγωνία,
Βουβὴ ἢ βραδυά.—

Στὸ νεκρὸ ἀγέρα ἀχνὰ σβύνουνε
καπνὸς οἱ στεναγμοὶ
καὶ σὰν κοράκια πετοῦν πλῆθος γύρω
μαῦροι οἱ καῦμοί.

ΒΟΛΟΣ

ΤΑΚΗΣ ΣΑΡΑΚΙΝΟΣ

ΠΕΤΡΙΕΣ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ¹

Δ.

Δὲν ἐπρόφθασα νὰ τὸ κάμω ὅσο γρήγορα λογάριζα. Γιατὶ μιὰ μέρα, ἢ κατὰ Παρασκευὴ μοῦ μίλησε καθαρώτερα. Ἦταν ἀκριβῶς στὶς ὀκτὼ ἡμέρες, ὅταν ἦλθαν τὰ «μπενεσταντᾶτα», στὸ σπίτι μας, νὰποδώσουν τὴ βίβλιτα τῆς Τζούλιας. Προηγήθηκε, ἐννοεῖται, ἡ ἴδια τελετὴ τοῦ μηνύματος καὶ τὰπόγευμα μιὰ μεγάλη καρρότσα σταμάτησε στὴν πόρτα μας, φορτωμένη τὴ γρηά, τὰ τέσσερα κορίτσια καὶ τὸν ἀθάνατο Ἀλιβίζο... ἀπάνω, δίπλα στὸν ἀμαξᾶ. Ἡ γρηά Μπενεστανταῖνα, ἡ ξιπλασμένη περροῦκα, δὲν καταδέχτηκε, μάτια μου, νὰ ἔλθῃ περὶ, ἀφοῦ καὶ μεις εἴχαμε πάη με τὰμάξι. Κρυφογελάσαμε πολὺ γι' αὐτὸ, τοὺς περιποιηθήκαμε ὁμῶς σὰ νὰ εἶχαν ἔλθῃ με τὰ ποδαράκια τοὺς καὶ καλλίτερα... Τοὺς βγάλαμε καὶ τοῦ πουλιῦ τὸ γάλα,—ὄχι ὁμῶς μουσταλευριά,—τοὺς τριγυρίσαμε ἔς ὅλο τὸ σπίτι, τοὺς καταβιάσαμε στὸ περιβόλι, τοὺς ἀναβιάσαμε ὡς καὶ στὸν ἀναμινάλε². Ἐκεῖ λοιπὸν ποῦ λέτε, πέτυχα μιὰ στιγμή νὰ ξεμοναχιάσω τὴν Ὀλγα καὶ νὰλλᾶξουμε λίγα λόγια χωρὶς νὰ μᾶς ἀκοῦνε οἱ ἄλλοι. Τὶ εἶπαμε, δὲ θυμοῦμαι τώρα καθόλου. Τὸ μόνο ποῦ θυμοῦμαι εἶνε, πῶς στὸ τέλος γελάσαμε δυνατὰ καὶ με τὰ γέλια χωριστήκαμε, χαρούμενοι, εὐχαριστημένοι κ' οἱ δύο. Εἶδε αὐτὴ τὴ σκηνούλα ἢ Παρασκευὴ, γλώμισσε καὶ βρῆκε τρόπο νὰ με σημάτωσῃ.

— Τί τῆς ἔλεγε τῆς Ὀλγας; με ρώτησε σιγά.

— Τίποτα... ἔτσι, μιλούσαμε...

Μ' ἐκύτταξε στὰ μάτια καὶ κούνησε τὸ κεφάλι τῆς.

— Τίποτα δὲν κάνεις, μοῦ εἶπε δυνατὰ: εἶνε σὰ νὰ πετροβολᾷς τὸν ἥλιο.

Καὶ μᾶφισε, χωρὶς νὰ προφθάσω νὰ πῶ λέξι. Μὰ καὶ τί νὰ τῆς ἔλεγα; μήπως ἤξερα κ' ἐγώ; Αἰσθάνθηκα ἕναν πόνο, τόσο βαθύ, ποῦ με παράλυσε... Εἶχα ζαλισθῆ, εἶχα θαμπωθῆ, σὰ νὰ ἐλαμψεν ἄξαφνα μπροστά μου θυμωμένος ὁ ἥλιος, ποῦ τολμοῦσα νὰ τὸν πετροβολῶ.

Ποτὲ δὲ μοῦ εἶχε μιλήσῃ καθαρώτερα ἢ Παρασκευὴ... Μποροῦσε πιά νὰ μοῦ μὲν ἀμφιβολία;... Εἶχε καταλάβῃ πῶς ἀγάπησα τὴν Ὀλγα, ἤξερε καλὰ πῶς ἢ ἀδελφὴ τῆς ἀγαποῦσε κάποιον ἄλλον ἢ πῶς δὲν τῆς ἄρεσα ἐγώ,—εἶνε δυνατὸ νὰ μὴν κουβέντιασαν γιὰ μὲνα οἱ δύο τοὺς;—με λυπήθηκα καὶ μοῦ τὸ εἶπε. «Πετροβολᾷς τὸν ἥλιο!...» Καὶ τί ἄλλο ἤθελα γιὰ νὰ καταλάβω; Καὶ ποῖς ἄλλος ἦταν ὁ ἥλιος μας παρὰ ἢ Ὀλγα;... Οὔτε στιγμή δὲ μοῦ πέρασε ἢ

ιδέα πῶς μποροῦσε νὰ ἐννοῆ ἄλλο πράγμα,—μὰ τί; μήπως ἤξερε αὐτὴ τὰ δικά μου;—ἢ πῶς μιλοῦσε ἔτσι ἀπὸ κακία, πῶς μοῦλεγε ψέμματ' ἀπὸ ζήλεια. Καὶ νὰ ἤθελα νὰγκαλιάσω τέτοια ἐλπίδα, θὰ μ' ἐμπόδιζε κάτι ἄλλο: Ἡ Ὀλγα ἄκουσε τὰ τελευταῖα λόγια τῆς Παρασκευῆς, γιατί τὰ εἶπε δυνατὰ. Ἀφοῦ λοιπὸν τᾶκουσε—καὶ ἤμουν βέβαιος,—πῶς δὲν ἐγύρισε σὲ μὲνα, πῶς δὲν εἶπε οὔτε μιὰ λέξι, πῶς δὲν ἔκαμε οὔτ' ἕνα κίνημα διαμαρτυρίας; Αὐτὸ δὲν ἐσήμαινε πῶς ἢ Παρασκευὴ μιλοῦσε με τὴν ἀδεια, ἢ, τοῦλάχιστο, κατὰ τὰ αἰσθήματα τῆς Ὀλγας; Οὔτε ποῦ μποροῦσα νὰ ὑποθέσω πῶς αὐτὴ φροβότανε τόσο πολὺ τὴ μικρότερη ἀδελφὴ τῆς, ὥστε νὰ μὴν κοτήσῃ νὰ κάμῃ τίποτα σὲ μιὰ τόσο κρίσιμη στιγμή...

Ἦμουν καταλυτημένος, φαρμακωμένος. Τὸ βράδυ, σὰν ἐφυγαν, ἢ Τζούλια, σκασμένη ἀπὸ τὰ γέλια, ἦλθε νὰ μοῦ πῇ τὸ μεγάλο νέο, πῶς ὁ βλάκας ὁ Ἀλιβίζος ἐπιχείρησε νὰ τῆς κάμῃ κόρτε. Ὁ Ἀλιβίζος... τὴ Τζούλια!... Πόσα γέλια θάκανα ἂν ἤμουν ἀλουώτικα!... Μὰ δὲν εἶχα ὄρεξι καθόλου καί, ὅσο κ' ἂν προσπαθοῦσα νὰ τὸ κρύβω, ἢ ἀδελφὴ μου τὸ κατάλαβε.

— Μὰ τί ἔχεις ἀπόψε; μοῦ εἶπε.

— Τίποτα, ἢ ιδέα σου...

— Μὰ εἶσαι μελαγχολικός.

— Θέλεις αἰωνίως νὰ χαχανίζω;

— Ἀφοῦ αὐτὸ εἶνε τὸ ἰδίωμά σου;

— Ἐ, ἀπόψε συλλογίστηκα καὶ τὰ καρᾶβια μου...

— Σοῦ πέσανε ὄξω πολλὰ;

— Ὀλα! ὄλα! τελεία καταστροφή! ἀπελπισία!

Κ' ἐγέλασα με τὸ στατιό, γιὰ νὰ κρύψω πῶς ἔλεγα ἀλήθεια ὅτι αἰσθάνομουν...

— Τὸν καϊμένο τὸν Πίπη!... ἔκαμε ἢ ἀδελφὴ μου καὶ σοβαρεύτηκα γιὰ νὰ σοῦ πῶ μήπως εἶπες τίποτα τῆς Ὀλγας καί... Ἄ! ἂν σοῦκαμε τὴν ἀκατάδεκτη, μὴ τὴν πιστευῆς!... εἶνε νάζια!

— Οὔ, με σκότισες, Τζούλια! φώναξα θυμωμένος ὄλο γιὰ τὴν Ὀλγα! πιστεύεις, ἀλήθεια, πῶς μοῦ καίγεται μὲνα καρφὶ γιὰ τὴν Ὀλγα; Ἀφισέ με νὰ ζῆς!

Ἡ Τζούλια με κύτταξε καλὰ καὶ σῶπασε. Εἶχε ἕνα ὕφος σὰ νὰ μοῦλεγε: «Μὲ συγχωρεῖς, δὲν τῶξερα πῶς εἶσαι σὲ τόσο βαθμὸ ἐρωτευμένος»...

Δὲν ἔβλεπα τὴν ὥρα νὰποφᾶμε γιὰ νὰνέβω νὰ κλεισθῶ στὴν κάμαρά μου, νὰ μείνω μόνος με τὴ δυστυχία μου.

— Δὲ θὰ βγῆς ἀπόψε; με ρώτησε ἢ Τζούλια.

— Ὁχι. Ψιχαλίζει καὶ βαρύνεται. Προτιμῶ νὰ διαβάσω λιγάκι καὶ νὰ κοιμηθῶ.

Ποῦ νὰ διαβάσω! οὔτε ιδέα!... Ἡ πληγὴ μου ἦταν τόσο ἀνοικτὴ, με πονοῦσε τόσο πολὺ, ποῦ ὁ νοῦς μου οὔτε στιγμή δὲ μποροῦσε νὰ πάῃ ἄλλου. Νὰ διαβάσω; ὄχι δά! ἐγὼ δὲ θὰ μποροῦσα οὔτε νὰ κοιμηθῶ. Ἄλλες φορὲς, ὅσο νὰ ἤμουν λυπημένος, ἔπεφτα στὸν ὕπνο καὶ τὰ ξεγνοῦσα ὄλα. Τὸ ἐνστικτο μ' ἐσπρωξε νὰ τὸ δοκιμάσω κ' ἀπόψε, μόλις κλείστηκα στὴν κάμαρά μου. Γδύθηκα κ' ἔπεσα. Μὰ σὰ νὰ μ' ἔκαιγε τὸ κρεβάτι, ξανασηκώθηκα γρήγορα

¹ Ἡ ἀρχὴ τοῦ στίχου σελίδα 113.

² Ἀρχιτεκτ. «φωταγωγός». Στὴ Ζάκυνθο εἶνε ἀληθινὰ κιοσκᾶκια ἐπάνω στὶς σκεπὲς τῶν μεγάλων σπιτιῶν.

καὶ φόρεσα τὴ ρόμπα μου. Ἄρχισα νὰ σουλατσάρω σιγά-σιγά, ἄν καὶ τὴν κάμαρα τῆς Τζούλιας τὴν ἐχώριζε ἀπὸ τὴ δική μου ὁ διάδρομος καὶ δὲν ἦταν φόβος νὰκούση βήματα παντούφλας ἀπάνω σὲ χαλί. Φυλαγόμεν ὁμως παραπανιστά, γιατί μὲ κανέναν τρόπο δὲ θάθελα νὰ μὲ καταλάβουν ἀνήσυχο κι' ἄγρυπνο τὴ νύκτα... Οὔτε ἡ Τζούλια, οὔτε κανεὶς... Ἡ πρώτη ἰδέα ποῦ μοῦ ἤλθε, ἦταν νὰ κρούσω τὸν πόνο μου ἀπ' ὄλους. Σὲ ψυχὴ γεννημένη δὲ θάλεγα, δὲ θάδειχνα τὸ παραμικρό. Ποτέ! ἐγὼ κι' ὁ Θεός!...

Ὡς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, αὐτὴ ἦταν ἡ μεγαλύτερη λύπη ποῦ δοκίμασα, αὐτὴ ἦταν ἡ φοβερώτερη νύκτα ποῦ πέρασα. Ἄλλὰ καὶ στὴν κατοπινὴ ζωὴ μου, ὡς σήμερα, συλλογίζομαι τώρα πὼς τέτοια λύπη καὶ τέτοια νύκτα δὲν ἐγνώρισα ποτέ. Γι' αὐτὸ ἔμεινε στὴ μνήμη μου γιὰ πάντα τὸ νεανικό μου ἐκεῖνο μαρτύριο, πολλές φορές τὸ ξαναθυμήθηκα στὴ ζωὴ μου, — ὄχι μόνο γιὰ νὰ γελάσω, — καὶ τώρα ποῦ πασχίζω νὰναπλάσω τὴν παλῆ ἀρωτική ἱστορία, λιγώτερ' ἀπ' ὅλα μὲ δυσκολεύει τὸ νὰ ξαναθυμηθῶ τὶς λεπτομέρειές του.

Ἄ, τὴν ὥραία μου ἡλικία! Ἄ, τὴ χρυσογάλανη παρθενική μου ζωὴ! Τὶ ὄνειρο!... τὶ εὐτυχία!... Ἡμουν δεκοχτὼ χρονῶν κι' ἦμουν ἀκόμα ὁ Πίτης... Κόπιασε καὶ τώρα, γέρο — Σπύρο, νὰ μείνης ἄγρυπνος μιὰ νύκτα, καὶ νὰ σοῦ φανῆ πὼς σβύστηκε ὁ ἥλιος, πὼς χάθηκε ὁ κόσμος, γιὰ μιὰ γυναίκα, — γιὰ ἓναν ἄντρα, γιὰ ὅ,τιδήποτε!...

Μὲ τὴ φλόγα ποῦ εἶχ' ἀγαπήσει τὴν Ὀλγα, ποτέ δὲν ξαναγάπησα καμμιά καὶ τίποτα δὲν ξαναπόθησα νὰποκτῆσω μὲ τὸν πόθο ποῦ εἶχα γιὰ τὰ ροδοκόκκινα μάγουλά της. Αὐτὰ ἔβλεπα μπροστὰ μου ἀπόψε· αὐτὰ καὶ τὰ μάτια της. Ἐχана πιά κάθε γλυκεῖα ἔλπιδα: ποτέ δὲ θὰ μπορούσα νὰ τὰ κάμω δικὰ μου, νὰ τὰ φιλήσω, νὰ ρουφίξω ἀπὸ τὴ δροσερὴ τους φλόγα ὅλη ἐκείνη τὴν ἡδονὴ ποῦ τὴ δοκίμαζα μὲ τὴν ἐρωτευμένη μου φαντασία καὶ μοῦ φαινόταν ἡ μεγαλύτερη ποῦ ὑπάρχει. Ἡ ἰδέα αὐτὴ μ' ἐτρέλλαινε, μ' ἔρριχνε σὰ σὲ βράθυρο καὶ σὲ καμίνι. Κάθε τόσο αἰσθανόμουν ἓναν πόνο τόσο δυνατὸ, σὰ δάγκωμα στὴν καρδιά, ποῦ ἤθελα νὰ ξεφωνίσω. Ἀκολουθοῦσαν λίγες στιγμὲς ἀναισθησίας, ἐκμηδενισμοῦ, καὶ πάλι ὁ πόνος ὁ ἀνυπόφορος. Κ' ἔλεγα πὼς αὐτὸ θὰ ἦταν αἰώνιο, ἀγιά-τρευτο. Πὼς μπορούσα νὰ ζήσω μὲ τέτοια πληγὴ; Κ' ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου, ἐνὸς θανάτου ποῦ θάρχόταν ἔτσι μονάξιος του, χωρὶς νὰ τὸν προκαλέσω ἐγὼ οὔτε μὲ φονικὸ ὄργανο οὔτε μὲ φαρκιά, παρουσιάστηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ νοῦ μου, μέσα στὸ σκοτάδι τῆς φρικτῆς ἐκείνης νύκτας.

Γιατὶ στὸ σκοτάδι βασανίζομουν. Ὅταν δοκίμασα νὰ πέσω στὸ κρεβάτι, εἶχα σβύση τὴ λάμπα μου καί, ὅταν σηκώθηκα, δὲν τὴν ξανάναψα. Μόνο τὶς γριλλίες τοῦ παραθύρου εἶχα διαπλατώσει, γιὰ νὰ βλέπω ἀπὸ τὰ τζάμια τὸν οὐρανὸ. Κι' ἀπόψε ἦταν μαῦρος, βαρυσυννεφιασμένος. Ὅταν ἀπάνω ἀπὸ τὸ σκοτεινὸν ὄγκο τοῦ Κάστρου, ἀπάνω ἀπὸ τὴν ἀξεχώριστη θάλασσα τῶν σπιτιῶν τῆς χώρας, — τὸ παράθυρό μου ἦταν ψηλὸ κι' ἔβλεπε κατὰ τὸ βορρῆ, — κάπου-κάπου ἐπρόβαινε κανέν' ἀστὲρι κι' ἀμέσως κρυβότανε σὰν τρομαγμένο. Τὰ φθινοπωρινὰ σύννεφα σπρώχνουνταν σὲ χορὸ ἀτελείωτο ἀπὸ τὸν ἄνεμο ποῦ ἔκανε καὶ τὴ θάλασσα, τὴν ἀθώρητη ἀπ' τὴ σκοπιὰ μου, νὰ μουγ-

γρίξη. Ἄργότερα ὁ ἄνεμος ἔπεσε λίγο κι' ἡ ψυχάλα γύρισε σὲ μπόρα. Οὔτε ἀστραπές, οὔτε βροντές. Σκοτάδι ἀδιάκοπο, ἄγριο, ἀπελπιστικό, κι' ὁ μονότονος κρότος τῆς βροχῆς. Ὁρες ὀλόκληρες, ὀρθός, μὲ τὸ μέτωπο ἀκουμπισμένο στὸ ψυχρὸ γυαλί, κῆταξα ἔξω. Καὶ μαζί μὲ τὸ πένθιμο ταμποῦλο τοῦ ραγδαίου νεροῦ, ρυθμίζαν τὴν ἀγωνία μου, σὰν ἦχοι νεκρικῆς καμπάνας κι' αὐτοί, — στοιχοὶ ἀπὸ τὴν «Τρελλὴ Μάννα» τοῦ Σολωμοῦ:

Ἐκείνὰ τὰ φριχτότατα
Πυκνὰ σκοτάδια...
Γλήγορ' ἄς φύγουνε
Δὲν τὰ πομένω...

καὶ ξαναγύριζαν στὸ νοῦ μου τὰ λόγια, σὰν κτυπήματα σφυριοῦ, μ' ἐπιμονὴ παραμυλήματος. Μιὰ στιγμὴ, θυμοῦμαι, τὸ ρολόγι μου Ἄγιου Ἐλευθερίου, ὑψωσε τὴ μεταλλικὴ του φωνὴ καί, μ' ὅλο τὸν πάταγο τῶν στοιχείων, ἀκούσθηκε καθαρά, μὲ μιὰ περιπαίχτρα γλύκα, νὰ σημαίνη τρεῖς ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα. Τὸ μακρινὸ αὐτὸ καμπαναριὸ ἔπεφτε πιὸ κοντὰ στὸ σπῆτι τῆς Ὀλγας παρὰ στὸ δικὸ μας. Καὶ συλλογίσθηκα πὼς ἡ φωνὴ τοῦ ρολογιοῦ τοῦ πρώτα θάκούστηκε κει-πέρα... Μὰ θὰ τὴν ἀκουσε ἄρα γε κανένας;... Ποιὸς ξέρει πόσο ἦσυχια, πόσο γλυκὰ θὰ κοιμόταν αὐτὴ τὴν ὥρα ἡ Ὀλγα καὶ ποῖον θάβλεπε στὸνεῖρό της... Καὶ κοντὰ της, στὸ διπλανὸ κρεβάτι, — ἤξερα πὼς εἶχαν μιὰ κάμαρα οἱ δύο τους, — ἡ Παρασκευὴ, ἡ κακίστρα... Ποῦ νὰ φαντασθοῦν πόσο κακὸ μοῦ εἶχε κάμει τῆς μανῆς ἡ ὀμμορφιὰ καὶ τῆς ἄλλης ἡ ζήλεια! Ποῦ νὰ βάλουν μὲ τὸ νοῦ τους πὼς μπορούσε νὰ μ' ἐπλήγωσε τόσο ὁ ὑπαινιγμὸς γιὰ τὸ πετροβόλημα τοῦ ἡλιου!... Ἀδύνατο! μὲ ὅποια σημασία, γιὰ ὅποιαν αἰτία κι' ἄν εἶχε ριχτῆ... Πὼς μπορούσαν νὰ ξέρουν, ἡ μιὰ ἢ ἡ ἄλλη, σὲ ποῖο βαθμὸ ἦμουν ἐρωτευμένος μὲ τὴν Ὀλγα, ἀφοῦ ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη, λίγες ὥρες ἀκόμα προτῆτερα, δὲν τὸ ἤξερα οὔτ' ἐγὼ; Ὑπόφερνα μοναχὸς μου, ὀλομόναχος. Μπροστὰ στὴ μαῦρη νύκτα, ἐγὼ κι' ὁ Θεός.

Γιὰ τὴν ἄλλη ἡμέρα μᾶς εἶχαν προσκαλέσει, τὴ Τζούλια κι' ἐμέ, νὰ πᾶμε τὸ βράδυ νὰ «γελάσουμε». Στὴν ἀγωνία μου, μιὰ στιγμὴ, τὸ θυμήθηκα κι' αὐτό. Δὲν εἶχα βέβαια σκοπὸ νὰ ξαναπατήσω στὸ μπενεσταντέικο. Μὰ δὲ μάνησύχησε καθόλου, ἐκείνη τὴν ὥρα, οὔτε ἡ πρόφασι ποῦ ἔπρεπε νὰ βρῶ γιὰ νὰ ξεγελάσω τὴ Τζούλια, οὔτε τὰ παρακάτω δυσάρεστα. Δὲ βαρνεύσαι, ἔλεγα, ἄς γίνῃ ὅ,τι νᾶνε, ἄς πῶν ὅ,τι θέλουν! Λὲς καὶ στὴν ἀπελπισία μου μοῦ φαινότανε πὼς ἡ «ἄλλη μέρα» δὲ θὰ ξημέρωνε ποτέ, πὼς ἡ νύκτα ἐκείνη θὰ ἦταν αἰώνια, ὅπως στὴν ψυχὴ μου καὶ στὴ φύσι, ἢ — ποιὸς ξέρει! — πὼς ἄν καμμιά φορὰ ξανάβγαίνε κι' ὁ ἥλιος, ποῦ τοῦ ἔρριχνε πετρίεις, θὰ μ' εὔρισκε πεθαμένο.....

Τὸ μόνο ποῦ δὲ θυμοῦμαι τώρα καλὰ-καλὰ, εἶνε πὼς καὶ πότε κοιμήθηκα ἐκείνη τὴ νύκτα. Φαίνεται πὼς κάποια στιγμὴ, ἡ νύστα νίκησε τὸν πόνο καὶ μὲ κλειστὰ μάτια, μὲ κινήματα μηχανικά, ἀσυνείδητα, ξαναγδύθηκα κι' ἔπεσα στὸ κρεβάτι. Ὅταν ξύπνησα ἦταν

ἀργά. Ὁ ἥλιος, σηκωμένος ψηλά, φωτόλουζε τὸ Κάστρο καὶ τὴ Μπόχαλη, ποῦ ἔβλεπ' ἀντίκρου, μέσ' ἀπὸ τὰ τζάμια. Ὡραία ἡμέρα ὕστερ' ἀπὸ τὴ νυκτερινὴ νεροποντὴ. Σηκώθηκα καὶ σίμωσα στὸ παράθυρο. Τὶ καθαρώτατος ἀστραφτερός οὐρανός! τὶ θάλασσα γαληνεμένη καὶ λαμποκοποῦσα! Ἄνοιξα τὰ τζάμια καὶ μ' ἐκτύπησε στὸ πρόσωπο ἓνα δροσερὸ καὶ μυρωμένο ἀεράκι σὰν ἀνοιξιάτικο. Ἦταν ἡ πρώτη μου παρηγοριὰ αὐτὴ ἡ καλωσύνη τῆς Φύσης, ἡ χαρὰ τοῦ Θεοῦ. Ὡς καὶ τῶν χαμόσπιτων οἱ σκεπές, τὰ φτωχὰ μουσκουλιασμένα κεραμύδια, εἶχαν πανηγῦρι στὴν ξαφνικὰ ἠλιοπλημύρα. Κ' εἶδα εὐθύς πῶς ἡ χθῆσινὴ μαύρη ἀπελπισία δὲ μπορούσε νάχη θέσει στὴν ψυχὴ μου. Ποῦ νὰ χωρέσει πιά ὅλος ἐκεῖνος ὁ ὄγκος! Ἄφου ὑπῆρχε ἀκόμα τέτοιος ἥλιος καὶ τόση καλωσύνη, τὰ πάντα δὲν εἶχαν χαθῆ καὶ μπορούσα νὰ ζήσω στὸν ὠραῖο κόσμον κ' ἐγώ... Ἡ λύπη μου ἄρχισε νὰ μοῦ γίνεται ὑποφερτὴ, σχεδὸν ἡδονικὴ. Πονοῦσα, μὰ τώρα μὲ μιὰ γλυκεῖα ἐγκαρτέρησι. Δὲν ἔβλεπα πιά τὸ λόγο νὰ πεθάνω, καί, χωρὶς νὰ ἐλπίζω τίποτ' ἀπὸ τὴν Ὀλγα, ἄρχισα πάλι νὰ ἐλπίζω ἀπὸ τὴ ζωὴ. Καὶ τί ἄλλο ἤθελα, ἀφοῦ, ὕστερ' ἀπὸ τέτοια νύχτα, ξυπνοῦσα ζωντανός;

Ε'.

Ἦταν κάποια γιορτὴ καὶ δὲ θάκανα μάθημα. Μουδιασμένος ἀκόμα, σὰν τὸν ἄρρωστο ποῦ ὑπόφευρεν ἀπὸ τὴν πληγὴν τοῦ πόνου δυνάτους κ' ἔχασεν αἷμα πολὺ, πρὶν τοῦ βάλουν τὸ πρῶτο βάλσαμο καὶ τοῦ τὴ δέσουν γιὰ νὰ γιάνη, — ἀλήθεια, μ' ἓνα τέτοιον πληγωμένο ἔμοιαζα, — γύθηκα, ἦπια τὸ γάλα μου, ἀπόφυγανὰ κάμω κουβέντες μὲ τὴ Τζούλια καὶ βγήκα γιὰ περίπατο. Μονάχος μου τράβηξα κατὰ τὸ Ψῆλωμα. Ἐφθασα ὡς τὸ Ὁμικρον, — ἓνα μεγάλο γεφύρι, μὲ τόξο κανονικὰ στρογγυλό, ποῦ γι' αὐτὸ οἱ Ζακυνθιοὶ τὸ εἶχαν βαφτίσει ἔτσι, — ἐρρούφηξα ὀλην ἐκεῖνη τὴν ἐξοχικὴ μαγειρία, καινούριο βάλσαμο στὴν πληγὴν μου, κ' ἐγύρισα. Στὸ γυρισμό, στὰ μισὰ τοῦ δρόμου, ἀπάντησα τὸν Ἀλιβίζο ποῦ ἀνέβαινε.

— Τὸ ἤξερα, μοῦ εἶπε, πῶς θὰ σ' εὔρισκα. Θάφινες ἐσὺ τέτοια ἡμέρα χωρὶς περίπατο στὸ Ψῆλωμα;... Μὰ ἔχεις δίκην! τί ὠραῖα ποῦ εἶνε!... Θὰ εἶχα ὄρεξι νὰ πῆγαινα τώρα ὡς τὸ Γαϊτάνι. Μὰ δὲν πειράζει. Ἄφου γυρίζεις, γυρίζω κ' ἐγώ.

Κ' ὑποχρεωτικώτατος, ὅπως πάντα, μάκολούθησε καὶ κατεβήκαμε μαζὶ στὴν Πλατεία, ὅπου ἠλιάζονταν οἱ τεμπέληδες, καὶ στὸ Πόρτο, ὅπου σουλατσάριζαν οἱ θαλασσινοί.

— Τὶ ὠραῖα ποῦ περάσαμε ψὲς στὸ σπῆτι σας! μοῦ ἔλεγε οἱ κοπέλλες κατενθουσιασμένες...

— Καὶ ἡ Παρασκευὴ; ρώτησα χωρὶς νὰ θέλω.

— Καὶ ἡ Παρασκευὴ... γιατί δὲ θάταν ἡ Παρασκευὴ; Ἰσασα...

Κ' ἐπειδὴ δὲν τοῦ ἔδωσ' ἀπάντησι, ἐξακολούθησε:

— Ἀλήθεια, τὸ βράδυ σὰς περιμένουμε τὸ δίχως ἄλλο.

— Καὶ θάρθοῦμε τὸ δίχως ἄλλο! εἶπα ἐγώ.

Τὸ ἔλεγα σ' ἀλήθεια. Δὲν ἐσκεπτόμουν πιά νὰποφύγω τὴ συνάν-

τησι τῆς Ὀλγας καὶ γελοῦσα μάλιστα μὲ τὴ χθεσινοβράδινη σέψι μου. Γιατί τάχα; Ἐπειδὴ μοῦ εἶπε ἡ Παρασκευὴ πῶς πετροβολοῦσα τὸν ἥλιο, δὲν ἔπρεπε οὔτε νὰ τὸν βλέπω; Μπᾶ! θὰ πῆγαινα μιὰ χαρὰ καὶ θάκανα τὸν ἀνήξερο. Καὶ ἡ δὲ θάβγαζα μιλιὰ ἢ θὰ ξανάφερα μὲ τρόπο τὴν κουβέντα, γιὰ νὰ πῶ στὴν Παρασκευὴ πῶς δὲν ξέρω τί μοῦ λείει...

— Μὰ γιατί εἶσαι ἔτσι; μὲ ρώτησε ὁ Ἀλιβίζος. Σὰ μελαγχολικὸς μοῦ φαίνεται σήμερον.

— Ἐγώ;...

Ἄρχισα νὰ γελῶ σὰ χάχας. Ἄ, ναί, ἔπρεπε νὰ κάνω καὶ τὸ παιδρό. Καὶ νάρχισω ἀπὸ τώρα, γιὰ νὰ πάρω φόρα γιὰ τὸ βράδυ, νὰ εἶμαι ὅπως πάντα, μὲ τὸ «ιδίωμα μου», γιατί ἀλλοίμονο ἂν φαινόμενον ἀλλοιώτικος κ' ἂν μοῦ ἔκανε ἔξαφνα τὴν ἴδια ἐρώτησι ἡ Ὀλγα ἢ ἡ Παρασκευὴ!... Ὅμως δὲν ἦταν καὶ τόσο εὔκολο νὰ γελῶ. Τὸ γέλιο αὐτὸ μοῦ πονοῦσε. Ὅσο βαλσαμωμένη κ' ἂν ἦταν ἡ πληγὴ μου ἀπὸ τὴν αὐγὴν, δὲ μπορούσα, φαίνεται, νάνασάνω πολὺ βαθεῖα χωρὶς νὰ τὴν αἰσθανθῶ. Ἔτσι, χωρὶς νὰ τὸ θέλω, τὸ γέλιο μου τελείωνε σ' ἓναν κρυφὸ στεναγμό.

Τὸ βράδυ, ὅταν πῆγαμε μὲ τὴ Τζούλια στοῦ Μπενεστάντε, ὅλα μοῦ φάνηκαν κρύα, μελαγχολικά, πένθιμα: Ἡ παλιὰ ξεβαμμένη ξώπορτα μὲ τὸν σκουριασμένο μπαταδοῦρο, ὁ κρότος τοῦ σύρτη ποῦ τραβήχτηκε μὲ τὸ σχοινὶ ἀπὸ μέσα, ἡ αὐλὴ μὲ τὸ μονάκριβο δέντρο της, ἡ πέτρινη σκάλα, ἡ λάμπα ποῦ ἔβγαλε ἀπὸ τὸ παράθυρο ἡ δουλίτσα γιὰ νὰ μᾶς φέξῃ, — ὅλα. Ἐμπαῖνα σ' ἓνα μικρὸ παράδεισο ποῦ δὲν ἦταν πιά γιὰ μένα, κ' ἡ ἀπελπισία μου γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ ἔρριχνε τὸ θαμπό της πέπλο σ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα. Ἡ ψυχὴ μου ἀπόψε τάβλεπε, καὶ τᾶκουγε ἀκόμη, ἀλλοιώτικα...

Καθήσαμε στὴν τραπεζαρία, γύρω στὸ μεγάλο τραπέζι μὲ τὸ κόκκινο τραπεζομάντηλο, στρωμένο γιὰ τὴν περίστασι. Ὁ γέρον Μπενεστάντες, κατευχαριστημένος, εἶχε τὴν προεδρεία, κ' ἡ φλυαρία του, — ἐγκώμιο πάντα τοῦ πλούτου καὶ τῶν πλουσίων, — δὲν μᾶς ἄφινε, εὐτυχῶς, νὰ λέμε πολλὰ πράγματα. Ὁ Ἀλιβίζος τὸ κατάφερε πάλι νὰ καθήσῃ κοντὰ στὴν Τζούλια, γιὰ νὰ τῆς ψιθυρίξῃ κάπου-κάπου καμμιὰ κουταμάρα, — μὲ τί ἐλπίδα, Θεέ μου, κ' αὐτός!... — ἀντικρὺ μου οἱ δίδυμες, ἄφρονες σὰν ψαράκια ὅταν δὲν εἶχαν στὴ μέση τὴ φιληνάδα τους, — τὴ χοντρεῖλα Κατίνα — δίπλα μου ἡ Μπενεστάνταινα μὲ τὸ μακάριο χαμόγελό της, καὶ παρακάτω, μακρὰνὰ κάπως ἀπὸ τὸ τραπέζι, μοναχὴ της σὰν ἀνάρτισσα, ἡ γλωμὴ Παρασκευὴ. Ἡ Ὀλγα δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη, καί, μ' ὅλη τὴν παρλάτα τοῦ γέρον, ἡ ἀδελφὴ της βοήκε καιρὸ νὰ μοῦ πετάξῃ τὴν πονηρὴ ἐρώτησι:

— Πῶς περάσατε ἀπὸ χθὲς τὸ ἀπόγιομα;

— Ὅπως πάντα, τῆς ἀποκρίθηκα μὲ τὸ φυσικώτερο ὕφος τοῦ κόσμου καὶ σεις;

— Καὶ μεῖς... Τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια.

— Δὲν εἶνε φοβερὸ αὐτό... νάχη τόση μονοτονία ἡ ζωὴ μας;

Ἄρπαξε τὸ λόγο μου ὁ γέρον καὶ χωρὶς νὰ ξερῇ γιὰ τί λέμε ἄρχισε τὰ δικά του:

— Έχετε λοιπόν τὸ νοῦ σας, ἅμα μεγαλώσετε νὰ βγάνετε παράδες, πολλοὺς παράδες, νὰ γενήτε πλούσιοι, καὶ τότε θά'χῃ ἡ ζωὴ σας ὅση ποικιλία θέλετε!

Τὰ ἔλεγε μένα γιὰ νὰ τὰκούῃ ὁ Ἀλιβίζος του...

— Μπα! εἶπα μὲ κάποιο πείσμα, γιατί τὸν εἶχα φούρα τὸ γέρο καραδόπιτο μὲ τὸ μουφλούζικο φαρμακεῖό του. Μπα, ἐγὼ δὲ δίνω καμιὰ σημασία στὸν παρᾶ...

— Σώπα! μάντισκοψε ὁ Μπενεστάντες τραγικά σώπα, σὶδρ Πίτη, νὰ ζῆς, γιατί σοῦ χάνω ἀμέσως οὐλὴ τὴν ὑπόληψι!

Λίγο μ' ἐνοιαίξε, μὰ τὴν ἀλήθεια, τώρα ποῦ δὲν ἦταν φόβος νὰ τοῦ παρουσιασθῶ γιὰ γαμπρός...

— Μὰ τί; ὁ παρᾶς εἶνε μόνο στὸν κόσμο; εἶπεν ἄξαφνα ἡ ἀντάρτισσα ἢ Παρασκευή. Καὶ μεις δηλαδὴ οἱ κοπέλλες ποῦ δὲ δουλεύουμε καὶ δὲ μπορούμε νὰ γίνουμε πλούσιες;...

— Τύχη νάχετε καὶ γινόσαστε! πετάχθηκε ἡ Μπενεστάνταινα, μὲ πειστικό ὕφος ποῦ εἶχε μέσα του καὶ τὴ μητρικὴ εὐχή.

Ἐπὶ τέλους μπήκε κ' ἡ Ὀλγα.

Ποτὲ δὲ μοῦ φάνηκε ὁμορφώτερη κ' ἀγαθότερη ἀπὸ ἀπόψε, καὶ ποτὲ δὲ μὲ κίταξε τόσο γλυκά, οὔτε μοῦ ἐσφιξε τὸ χέρι μὲ τόσο εὐγλωττὴ προθυμία.—Κάποιος λὲς καὶ σήκωσε τὸ φτυλί τῆς κρεμαστῆς λάμπας κ' ἐγείνε περισσότερο φῶς μέσα στὴν κάμαρα. Ἔτσι μοῦ φάνηκε ἄξαφνα. Γιατί λάμπανε στὴν ψυχὴ μου τὰ μάτια καὶ τὰ ροδόκαλια τῆς Ὀλγας...

Ποιὸς νὰ μοῦ τῶλεγε, ἀλήθεια, χθὲς βράδυ, πῶς πρὶν περάσουν εἰκοσιτέσσερες ὥρες, θὰ ἦμουν ὁ πιὸ εὐτυχισμένος τοῦ κόσμου! Γιατί ποτὲ δὲν αἰσθάνθηκα τὴν εὐτυχία τόσο βαθιὰ σὰν ἀπόψε. Ἦταν μιὰ χαρὰ ποῦ μὲ μεθοῦσε, μὲ τρέλαινε. Ἦταν σὰ μιὰ πλημμύρ' ἀπὸ εὐωδιὰ κ' ἀπὸ φῶς, κάτι παραδεισιο ποῦ ποτὲ στὴ ζωὴ μου δὲν τῶχα δοκιμάσῃ... Ὁχι, δὲ μπορούσε νὰ γελιέμαι. Ὁ τρόπος τῆς Ὀλγας ἀπόψε ἦταν μιὰ διαμαρτυρία γιὰ τὸ χθεσινὸ πικρόλογο τῆς Παρασκευῆς. Θὰ τὸ σκέφθηκε, φαίνεται... Ἄφισε κατὰ μέρος ὅλη τῆς τὴν ἐπιφύλαξι καὶ κάθε τόσο μ' ἐκτύταζε καὶ μοῦ χαμογελοῦσε σὰ νὰ μοῦλεγε: «Μὴ φοβάσαι, κ' οἱ πετριές σου φτάνουν τὸν ἥλιο!» Κι' ὁ Ἀλιβίζος νὰ ἦμουν, πάλι θὰ καταλάβαινα τὴν ἄφωνη αὐτὴ γλώσσα. Τὰ μάτια τῆς Ὀλγας μιλοῦσαν ἀπόψε τόσο καθαρά! Καὶ τόσο πολὺ, ποῦ γιὰ μιὰ στιγμὴ φοβήθηκα μήπως ἔπαιρναν εἶδησι κ' οἱ ἄλλοι. Μὰ δὲ βαρούσαι! Ἡ κολὴ Νεράϊδα ποῦ σκεπάζει τοὺς ἐρωτευμένους μὲ τὸν πέπλο τῆς καὶ τοὺς κρύβει ἀπ' ὅλα τὰ μάτια, δὲ λείπει ποτέ... Καὶ ξεχωρ' ἀπ' αὐτό, ὁ Μπενεστάντες ἐπρότεινε σὲ λίγο νὰ παίξουμε μιὰ τὸμπολα, κ' ὄλοι πιὰ ἔπασαν μὲ τὰ μοῦτρα νὰ διαλέγον καρτέλες καὶ νὰ παίρνουν μάρκες. Ἐπειτα ἄρχισε τὸ σκύψιμο, ἡ προσήλωσι, τὸ μαρκάρισμα, ἡ προσοχὴ στὰ νοῦμερα ποῦ τὰ ἔβγαζε ὁ Ἀλιβίζος μὲ διάφορα σαγλοαστεία. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχαμε στριμωχθῆ γύρω στὸ τραπέζι κ' ἡ Ὀλγα εἶχε καθήσῃ ἀκριβῶς ἀντικρῦ μου. Μόνον ἡ Παρασκευὴ πρέπει νὰ κατάλαβε τὸ ἔκτακτο, γιατί τὴν ἔβλεπα σὰ γλωμότερη καὶ σὰ θυμωμένη...

Ὁ Ἀλιβίζος ἔκαμε τσινκουίνα κ' ὁ Μπενεστάντες ἔκαμε

τὸμπολα. Πάει κ' αὐτό!... Ἐπειτα μᾶς ἔβγαλαν σταφίδες, καρύδια, παξιμάδια καὶ γλυκὸ κρασί γιὰ νὰ παρηγορηθοῦν οἱ χαϊμένοι» καθὼς ἔλεγε ὁ Μπενεστάντες. Ἡ Μπενεστάνταινα ὅμως ἔδινε μεγάλη σημασία στὰ τραταμέντα τῆς κ' ἔπαιρνε κάτι πόζες, κάτι τρόπους ἀρχοντικούς, σὰν νὰ μᾶς κερνοῦσε τοῦλάχιστον σαμπάνια. Καὶ «προπόσεις» καὶ «στὴν «ὑγειά σας» καὶ «στοὺς γάμους τῶν κοπελλῶν», ἓνα σωρὸς. Μερικοὶ εἶχαν σηκωθῆ μὲ τὴ φασαρία κ' ἐγὼ βρῆκα τὴν εὐκαιρία νὰ τραβηχθῶ στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς κάμαρας, στὸ παραθύρο, μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς θὰ μὲ πλησίαζε ἡ Ὀλγα νὰ ποῦμε δυὸ λόγια μονάχοι μας. Καὶ νὰ τὴν! σὲ λίγο ἦλθε μὲ τὸ ποτηράκι τῆς καὶ μὲ ρώτησε—δὲν ἦταν πρόφρασι αὐτό;—ἂν ἤθελα κ' ἄλλο κρασί.

— Ὁχι, εὐχαριστῶ, ἀποκρίθηκα σὰν τὸν ἥρωα τῆς ὁμόνυμης κωμωδίας.

— Δὲν εἶσθε φίλος; μὲ ξαναρώτησε.

— Τοῦ κρασιοῦ; ὄχι καὶ τόσο.

— Ἐμένα, νὰ σᾶς πῶ, τὸ γλυκούτσικο μᾶρέσει. Αὐτὸ ποῦ βλέπετε εἶνε τὸ δεύτερο.

— Καὶ τὸ παξιμάδι;

— Τὸ τέταρτο! φώναξε μὲ γέλιο.

Εἶχε σταθῆ ἀπὸ δίπλα, πολὺ κοντά μου, καὶ βουτοῦσε τὸ παξιμάδι τῆς στὸ κρασί. Ἐξαφν' ἄλλαξε ὕφος καὶ χαμήλωσε τὴ φωνή.

— Γιατί, μὲ ρώτησε, ἡ Παρασκευὴ σᾶς εἶπε ψὲς πῶς πετροβο-λάτε τὸν ἥλιο;

Αἰσθάνθηκα ἓναν παλμό, μὰ προσπάθησα νὰ δείξω ἀδιαφορία.

— Ἐρῶ κ' ἐγὼ τί ἐννοοῦσε;... ἀποκρίθηκα σιγά. Δὲν πολυκαταλαβαίνω τὰ λόγια τῆς Παρασκευῆς... οὔτε τοὺς δίνω σημασία.

— Δὲν ἔχετε ἀδικο, ψιθύρισε ἀκόμη σιγώτερα ἡ Ὀλγα.

Κ' ἐδάγκασε στὴν ἄκρη τὸ μουσκεμένο παξιμάδι τῆς.

— Ἴσως ἐσεῖς ξέρετε καλλίτερα τί ἐννοοῦσε, τόλμησα τότε νὰ τῆς πῶ.

— Ἐγὼ; ὄχι, σᾶς βεβαιώνω...

— Δὲν τὴ ρωτήσατε;

— Ἄ, μπα!... δὲν τῆς χάνω ἐγὼ κουβέντες... Δὲν εἶνε κακὴ, ὄχι μὰ μερικὲς φορὲς ἔχει κάτι παραξενιές!... Ἦταν λόγος νὰ σᾶς τὸν πῆ ἐκεῖνος ὁ χθεσινός, γιὰ ὁτιδήποτε κ' ἂν σᾶς τὸν εἶπε; Δὲν ξέρετε πόσο λυτήθηκα μὲ τὴν ἰδέα πῶς μπορούσε νὰ... σᾶς ἐλύπησε!

Δὲν εὗρισκα τί νὰ τῆς ἀπαντήσω... Μοῦ ἦλθε μιὰ στιγμὴ νὰ τῆς πῶ πῶς δὲν κοιμήθηκα ὅλη τὴ νύχτα, μὰ βαστάχθηκα... Κ' ἔξαφν' ἀκούω τὴν Ὀλγα νὰ μοῦ λέγη:

— Τὸ πιστεύετε πῶς ἀπὸ τὸ κακό μου δὲ μπόρεσα ἀπόψε νὰ κλείσω μάτι;

— Ἀλήθεια;! φώναξα μ' ἀκράτητη χαρὰ.

— Σᾶς ὀρκίζομαι...

— Ὡς τί ὥρα;

— Σχεδὸν ὡς τὸ πρωῖ.

— Νὰ σᾶς πῶ. Ὅταν τὸ ρολοῖ τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου κτύπησε τρεῖς... τὰκούσατε;

— "Ω ναί!...Κ' ἔβραχε δυνατά. Γιατί ρωτᾶτε;
 — Τάκουσα κ' ἐγώ...
 — Ἀγρυπνούσατε καὶ σεῖς;...
 — "Ὁχι, ἀλλὰ μ' ἐξύπνισε ἡ μπόρα. Καὶ συλλογίσθηκα: ποῖος ξέροι τὶ ὕπνο νὰ τραβιῆ αὐτὴ τῆ στιγμῇ καὶ τὶ ὄνειρο νὰ βλέπῃ ἡ "Ὀλγα!...

Ἐγέλασε σὰν παιδὶ κ' ἐρρούφηξε λίγο κρασί ἀπ' τὸ ποτήρι της.
 — "Ἐτσι γελιέται κανεὶς καμμιά φορὰ! εἶπε ὕστερα· σεῖς νομίζατε πῶς κοιμούμουν, κ' ἐγὼ ἀγρυπνοῦσα...γι' ἀγάπη σας· ἐγὼ ἐνόμιζα πῶς θάαγρυπνούσατε λυπημένους καὶ σεῖς...δὲν ξυπνήσατε παρ' ἀπὸ τὴ βροχή!

Δὲν ἐκρατήθηκα:

— Κι' ἂν σὰς ἔλεγα πῶς εἶσθε ἀκόμη γελασμένη;
 Στὸ προσωπάκι της ζωγραφίστηκε μιὰ χαριτωμένη ἀπορία, μὰ δὲν πρόφθασε νὰπαντήσῃ.

— Τί λέτε; τί λέτε;...

"Ἦταν ἡ Παρασκευὴ ποῦ δὲ βάσταξε πιά νὰ μᾶς βλέπῃ τόσην ὥρα νὰ κρυφομιλοῦμε καὶ χύθηκε νὰ μᾶς διαλύσῃ.

— Πράγματα ποῦ δὲν σ' ἐνδιαφέρουν μὲ κανένα τρόπο! εἶπ' εὐθύς ἡ "Ὀλγα κ' ἔτρεξε στὸ τραπέζι νὰ ξαναβρῇ τὴ Τζούλια.

— Ἀλήθεια; μὲ ρώτησε ἡ Παρασκευὴ· μπορεῖ νὰ λέτε πράγματα ποῦ νὰ μὴ μ' ἐνδιαφέρουν;...ἐμένα;...

— Γιατί ὄχι; ἀποκρίθηκα μὲ ἀδιαφορία.

Καὶ ἡ ἀδιαφορία μου ἦταν ἀληθινὴ αὐτὴ τῆ φορὰ. "Ὅσα μοῦ εἶπε προηγουμένως ἡ "Ὀλγα, μὲ εἶχαν γεμίσει χαρὰ καὶ μουδινὰν ὅλο τὸ θάρρος νὰκούω τὴν Παρασκευὴ καὶ νὰ τὴν ἀψηφῶ. "Ἄς μοῦ-λεγε τώρα ὅτι ἤθελε...

"Ὅμως δὲ μοῦπετίποτα. Τὸ ὕφος μου, φαίνεται, τὴν ξαρμάτωσε.

— Καλά!...ψιθύρισε μόνο μελαγχολικά.

Κι' ἀποτραβήχθηκε, ὑποχώρησε καλλίτερα, σὰ νικημένη.

Ἀκολουθεῖ

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΦΑΛΜΑΤΑ

- Σελ. 116, στ. 12, ἀντὶ *ἔγραψες*, διόρθωσε *ἔγραψες*.
 ,, 122, ,, 20, εἶνε δυὸ *ἀμέσως* τὸ ἓνα περιττό.
 ,, 123, ,, 23, ἀντὶ *τοῦ δεύτερου σπιτοῦ*, διόρθωσε *τῶν δευτέρων σπιτιῶν*.
 ,, 123, ,, 32, ,, *μοῦ ἤλθε*, διόρθωσε *μᾶς ἤλθε*.
 ,, 125, ,, 34, ,, *μὲ συγκίνησε*, διόρθωσε *μὲ συγκίνησι*.

"Ἴσως νὰ μὴν ἔπρεπε νὰ βιαθοῦν τόσο πολὺ οἱ θαυμασταὶ τοῦ Liszt γὰ νὰ ἐορτάσουν τὸν μεγάλον ἄνδρα. "Ἄν πράγματι ἑκατὸ χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ γεννήθηκε δὲν πέρασαν ὅμως οὔτε τριάντα χρόνια ἀκόμη ἀπὸ τὴ στιγμῇ ποῦ ἡ μεγαλοφυΐα του ἀφῆκε τὴν τελευταία της πνοή. Ἡ ἐπανάσταση ποῦ ἄναψε ὁ Liszt δὲν ἔχει ἀκόμη τὴν ἑκατονταετηρίδα της, καὶ νομίζω, ἔτσι ὅπως βλέπω τὸ αὐστηρὸ πρόσωπο του στὸ θαυμάσιο πορτραῖτο τοῦ Λέμπαχ, πῶς μαζί της μόνο θὰ ἤθελε νὰ ἐορτάσει κι' αὐτός.

Γι' αὐτὸ ἀπ' ὅλα ὅσα γράφηκαν τώρα, ἐκεῖνο ποῦ μοῦ ἄρεσε περισσότερο, ἐκεῖνο ποῦ μοῦ ἔκανε τὴν ὀλιγώτερη ἐντύπωση προῶρου εἶνε ἓνα ἄρθρο ποῦ μιλεῖ γιὰ τὰ πρῶτα βήματα τοῦ Liszt σῆναν κόσμου ποῦ εἶνε ἑκατὸ χρόνια σχεδὸν μακριὰ μας. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶνε ὁ κόσμος τῶν ρωμαντικῶν. Ἐκεῖ ὁ Liszt βρῆκε τοὺς πρώτους του θαυμαστάς· τὰ πρῶτα χειροκροτήματα ποῦ δόσανε θάρρος στὴν ψυχὴ του ἦταν τὰ χειροκροτήματα τοῦ Hugo, τοῦ Chateaubriand, τοῦ Heine, τοῦ Lamartine, τοῦ Lamennais, τοῦ Balzac, τοῦ Vigny, τῆς κυρίας Récamiér.*

... "Ὅταν ἔφθασε στὸ Παρίσι ὅλη του ἡ μόρφωση περιορίζετο στὴ μουσική, δὲν εἶξερε τίποτ' ἀπὸ τὴ φιλολογία τῆς ἐποχῆς του. Κατάλαβε αὐτὴ τὴν ἄλλειψη καὶ θέλησε ἀμέσως νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τοὺς συγχρόνους του.

Ἡ τέχνη του τοῦ ἄνοιγε ὄλαις τῆς πόρταις. Καὶ δὲν μπορούσε παρὰ νὰ γεῖνει δεκτὸς μὲ ἐνθουσιασμό ἀπ' ὅλους αὐτοὺς τοὺς ὄνειροπόλους ποῦ συγκινοῦσαν ἀπὸ ἄκρη ὡς ἄκρη τὸν κόσμο μὲ τὸν πόνο τῆς καρδιάς τους, μὲ τὴν φαντασία τους!

Νά, μιὰ περιγραφή τοῦ κύκλου ποῦ σύναζε τότε ὁ Liszt.

«... Καμμιά δεκαριά νέοι εἶνε ὀρθοὶ καὶ συζητοῦν γιὰ τὴν τέχνη, γιὰ τὴ δόξα... "Ἄλλοι εἶνε ζωγράφοι, ἄλλοι ποιηταί, ὅλοι ἔχουν τὴ σπιθαμὴ τῆς μεγαλοφυΐας... "Ἐνας τους μὲ πρόσωπο ὠχρὸ καὶ μελαγχολικὸ, ψηλός, μὲ ἤρεμο βλέμμα, ἀκούει. Μίλησαν γιὰ ζωγραφικὴ, γιὰ ποίηση, τώρα μιλοῦν γιὰ μουσική· τὸ πρόσωπο του ἀλλάζει, τὸ βλέμμα ἀστράφτει· μιλεῖ αὐτὸς τώρα, καὶ οἱ ἄλλοι ἀκοῦν. Εἶνε ὁ Liszt.»

Εἰς τὰ 1831 μιὰ ἐπαρχιώτισσα χωρισμένη ἀπὸ τὸν ἄντρα της ἔφθασε ἓνα πρῶτὸ στὸ Παρίσι μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ ζήσει μὲ τὴν πέννα της:

«Δὲ θὰ μὲ ζηλέψῃ καὶ δὲ θὰ μὲ μισήσει κανεὶς. Οἱ περισσότεροι συγγραφεῖς ζοῦν μὲ πικρίαις καὶ μὲ ἀγῶνα, τὸ ξέρω, μὰ ὅσοι δὲν ἔχουν ἄλλη φιλοδοξία παρὰ νὰ κερδίσουν τὸ ψωμί τους ἄγνωστοι, μποροῦν νὰ ζήσουν ἡσυχᾶ.»

Ἐπῆγε ἓνα χειρόγραφο της στὸν Keratry, Γέρος μὲ κάτασπρα μαλιὰ εἶχε ξαναπαντρευτεῖ ἀπὸ ὀλίγου.

— Γράφετε, κυρία μου, κάνετε βιβλία — τῆς εἶπε, μπορούσατε νὰ κάνετε παιδιὰ!

— Κάνετε, σεῖς ἂν θέλετε — τοῦ ἀπήντησε πειραγμένη.

Ἡ Georges Sand, ἔγραψε τὴν Ἰνδιάννα, ὅσο γιὰ τὸν Keratry δὲν ἐξέ-

* Μεταφράζω σχεδὸν ἀπὸ τὴ Revue de Paris.

ρομε τί απέκανε "Όλος ο κόσμος τή διάβασε τή διάβασε κι' ο Liszt, ένθουσιασθήκε, και χάρις στό Musset γνώρισε τόν συγγραφέα. Σέ λίγο ήταν κι' αυτός από τούς τακτικούς τής σοφίτας του quai Malaquais. Μαζεώνοντας γύρω στη George Sand ή Balzac, ή Heine, ή Huet, ή Paul Laroux, ή Lamennais και συζητούσαν τέχνη, φιλολογία, πολιτικά.

Από όλα αυτά τα μεγάλα πνεύματα εκείνος που επηρέασε περισσότερο και διαρκέστερα τόν Liszt είνε ο Lamennais. Ο Lamennais ήταν πολύ μουσικός.

«Ο συγγραφέας «της μελέτης της αδιαφορίας», λέει ο Dumas στ' απομνημονεύματά του, βλέπει λίγο και άσχημα, έχει ένα σύννεφο στα μάτια του, στο νου του. Η μόνη του αισθηση που βρίσκεται διαρκώς ικανή νάντιληφθει τόν έξω κόσμο είνε τó αυτί, τó όργανο τής μουσικής ιδιοφυΐας.

Ο Lamennais παίζει πιάνο και που άρέσουν ιδιαίτερος τά έργα του Liszt. Αυτός είνε ίσως ο λόγος τής μεγάλης του αγάπης για τόν καλλιτέχνη αυτόν.»

Λέν είνε μόνο ή τέχνη του Liszt που τραβοῦσε τόν Lamennais. Ο νεο-ρικός και ώχρος ιερωμένος, με τó δειλό βλέμμα εύρισκε στόν νέο μουσικό τó καλλίτερο μέρος του χαρακτήρος του: τή μυστική του πίστη, τήν αγάπη του για τή φύση, τή φιλανθρωπία του και τούς ιδεώδεις του πόθους.

«Ωραις του μιλούσε για τήν αγαπημένη του Bretagne... «όταν τó κῆμα σποῦσε άπάνω στους βράχους και στη βοή του άνέμου ή φωναίς τών γλάρων περνούσαν άπάνω άπ' τó κεφάλι του».

Ο Liszt μιλούσε πάντοτε με συγκίνηση για τόν περίεργο αυτόν άνθρωπο. Κι' αυτός όμως έκτιμούσε πολύ τόν Liszt.

«Είμαι ένθουσιασμένος» έγγραφε στην Κυρία Jemary «που γνωρίζετε σεις και οι φίλοι σας τόν Liszt. Είνε ένας από τούς ωραιότερους χαρακτήρας και από τούς πειό ευγενείς που έχω συναντήσει.»

Ο Liszt δέν ήταν από κείνους που καθώς έλεγε ο ίδιος «πνίγουν τή ζωή με τούς νεκρούς. — «Για μās» έγγραφε εις τόν de Lenz «τό έργο του Beethoven μοιάζει με τή στήλη «πυρός και καπνού» που όδήγησε τούς Ιουδαίους στην έρημο: — στήλη καπνού για να μās όδηγει τήν ήμέρα — στήλη πυρός για να μās όδηγει τή νύκτα κ' έτ σι νά π ρ ο χ ω ρ ο ὐ μ ε ν ὕ κ τ α και μέρα.

Εδέχθηκε με ένθουσιασμό όσους προσπαθοῦσαν να βροῦν νέαις έκφράσεις τής τέχνης. Έδοσε τó χέρι σε κείνους που ζοῦν μόνοι καταραμένοι από τή γενεά τους, γιατί ή γενεά τους είνε γι' αυτούς ή γενεά που πέρασε, κ' αυτοί μιλοῦν όπως θα μιλήσει ή γενεά που δέν ήρθε άκόμη... »

Όσον ένθουσιασμό αισθάνθηκε ο Liszt όταν διάβασε για πρώτη φορά τήν «Ινδιάνα», τόσο ένθουσιασθήκε όταν άκουσε για πρώτη φορά τόν Berlioz. Τήν παραμονή του δεύτερου κοντσέρτου του Berlioz ο Liszt πήγε και τόν είδε. Ο Berlioz τó σημειώνει στ' απομνημονεύματά του. «Δέν γνωρίζομασε άκόμη. Του μίλησα για τόν Φάουστ, και μου όμολόγησε πως δέν τόν είχε διαβάσει άκόμη. Έπειτα από λίγο τόν θαύμαζε όσο κι' εγώ. Η συμπάθεια που είχαμε ο ένας για τόν άλλον έγινε άργότερα στενή φίλια.»

Ο Liszt τόν άκουσε σ' αυτό τó κοντσέρτο. «Και» γράφει ο Berlioz στόν πατέρα του στής 6 Δεκεμβρίου 1830 «με πήρε σχεδόν δια τής βίας σπιτι του, ντροπιασμένο, τόσα μου είπε ωραία λόγια». Ο Liszt είχε άντιληφθή τή μεγαλοφυΐα του νέου του φίλου. Ένα βράδυ που ο Légouvais είχε σπιτι του δια-

φόρους γνωρίμους ο Berlioz παρεκάλεσε τόν Liszt να παίξει μιá σονάτα του Beethoven. Να τί γράφει ο ίδιος ο Légouvais που δέν μπορούσε να συγκινηθεί εύκολα «Τά φώτα ήταν σβυστά και μόλις έλαμπε τó τζάκι. Ο Goubeau έφερε τήν λάμπα από τó γραφείο μου, ενώ ο Liszt πήγαινε στο πιάνο. Φέξε λίγο — είπα στόν Goubeau — αυτός όμως άντί να φέξει έσβυσε τή λάμπα και δια μιás βρεθήκαμε στο σκοτάδι. Αυτό τó ξαφνικό σκοτάδι με τά πρώτα accords του πιάνου μās έτάραξε όλους. Ο Liszt είτε κατά τύχη είτε επηρεασμένος χωρίς να τó ξέρει άρχισε τó πένθιμο και σπαρακτικό andante τής σονάτας do dièse. Είμαστε όλοι ακίνητοι καρφωμένοι στής θέσεις μας. Κάπου κάπου ή φωτειά έρευγε μιá άλλοιώτικη λάμψη γύρω και φαινόμασε για μιá στιγμή σαν φαντάσματα. Ημουν πεσμένος σε μιá πολυθρόνα και πίσω μου άκουγα τούς λυγμούς κάποιου που έκλαιγε, ήτον ο Berlioz. Όταν τέλειωσε ο Liszt, κι' άναφαν τά φώτα, ο Liszt μ' εκράτησε από τó χέρι, μουδειζε τόν Berlioz και σκόβοντα μου είπε σιγά. «Κυττάξε τον, άκουσε σαν άληθινός κληρονόμος».

Λίγο άργότερα ο Liszt έμελε ν' άκούσει, — κι' αυτός σαν άληθινός κληρονόμος — τόν περιώνυμο καλλιτέχνη που θαύμαζε ο κόσμος όλόκληρος.

Ο Paganini έπαίξε για πρώτη φορά στη Γαλλία στα 1831. Η μεγάλη του φήμη είχε άρχισει από τά 1828 στη Βιέννη. Η επιτυχία του ήταν τέτοια ώστε όλα, φορέματα, κενίσματα, γλυκά γινόντουσαν «à la Paganini».

«Η ταμπακέρας, τά μπαστούνια είχαν τήν εικόνα του ή τήν προτομή του. Μιά μέρα ο Paganini μπήκε ίσένα μαγαζι για ναγοράσει γάντια. Του έδειξαν γάντια «à la girafé» «no no signora, d'una altra bestia!» και του έφεραν γάντια à la Paganini!! »

Ο ίδιος Joseph d'Ortigue που διηγείται αυτό τó ανέκδοτο έγγραφε στής 12 Μαρτίου 1831 έπειτα από τó κονσέρτο του Paganini!

«Προχθές μās παρουσίασαν τó διάβολο στο Ιταλικό Θέατρο. Νόμιζα πως ήταν φανταστική υπαρξη, πως δέν υπήρχε. Τώρα όμως πιστεύω ότι υπάρχει. Ναι, τó διάβολο είδα και άκουσα να παίζει βιολι και χίλιοι άλλοι τόν είδαν και τόν άκουσαν όπως εγώ. Είδα αυτό που λέμε εμεις pizzicato να πετάει σαν ηλεκτρικαίς σπιδαις άπάνω στής χορδαίς του βιολιού του και είδα τó τόξο του να κινάει σαν θαμβωτική άστραπή, τά ανακατωμένα του μαλλιά με φωτιαίς. Άκουσα, είδα τó βιολι του να μεταμορφώνεται και να πολλαπλασιάζεται σε φλάουτο, σε άρπα, σε άρμόνιο σε ανθρώπινη φωνή και να γίνεται επί τέλους όλόκληρη όρχήστρα με όλη τήν άρμονία και τήν συμφωνία της».

Μπορεί όμως να ήταν και λίγο υπερβολικοί οι θαυμασταί του Paganini. Ο Arsène Houssaye άναφέρει τι είπε μιá έξυπνη κυρία στόν Berlioz έπειτα από ένα κοντσέρτο του:

«Τó παίξιμο του κυρίου Paganini είνε θαυμάσιο, αλλά τι να σās πώ, προτιμώ πάλι τή μουσική».

Όπως δήποτε ή επιτυχία του Paganini εφιλοτίμησε τόν Liszt και προκάλεσε γι' αυτόν ένα έκτακτο ζήλο ενεργείας.

Στής 2 Μαΐου 1832 έγγραφε στο φίλο του Pierre Wolff:

«Δέκα πέντε μέρας τώρα τó κεφάλι μου και τά δάκτυλά μου εργάζονται σαν δαμνοισμένοι. Ο Όμηρος, ή Βίβλος, ή Πλάτων, ή Locke, ή Βύρων, ή Hugo, ή Lamartine, ή Beethoven, ή Bach, ή Hummel, ή Mozart, ή Weber όλοι τους είνε γύρω μου.

Τὸν διαβάζω, μελετῶ τὰ λόγια τους, τοὺς καταβροχθίζω μὲ μανία καὶ μελετῶ καὶ τέσσερες ἢ πέντε ὥραις πιάνο.

Ἄν δὲν τρελλαθῶ, θὰ μὲ ξαναβρεῖς καλλιτέχνη ἔτσι ὅπως τὸν θέλεις, ἀπ' αὐτοὺς ποὺ χρειάζονται σήμερα! «Anch'io son'pittore» φώναξε ὁ Μιχαήλ Ἀγγελοῦ τὴν πρώτη φορὰ ποὺ εἶδε ἕνα ἀριστοῦργημα... Ἄν μικρὸς καὶ φτωχός, ὁ φίλος σου δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἐπαναλαμβάνει αὐταὶς τῆς λέξεις ἀφ' ὅτου ἄκουσε τὸν Paganini. Τί ἄνθρωπος, τί βιολί, τί καλλιτέχνης!»

Ὁ Liszt εἶχε τὴν ἐπιμονὴ νὰ πραγματοποιεῖ τὰ ὄνειρά του. Χάρις στὴ μελέτη του κατόρθωσε νὰ φθάσει σὲ τέτοιο βαθμὸ τελειότητος ὥστε νὰ ἐπιτύχει καὶ νὰ θαυμαστεῖ ὅπως ὁ Paganini.

Ὁ Joseph d'Ortigue περιγράφει μιά ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Liszt.

«Τὸ περασμένο Σάββατο εἰς τοῦ K. Dietz ἐπαίχθη τὸ Septuor τοῦ Hummel ἀπὸ τὸν Liszt καὶ ἕξι ἄλλους μουσικοὺς τῆς ὄπερας. Τὸ Septuor θαυμάσιο ἔργο ἐμπνεύσεως καὶ τέχνης ἔκανε νὰ ξεχαστοῦν ὅλα τὰλλα. Εἶνε δυνατό, τολμηρὸ καὶ χαριτωμένον ὁμως, εἶνε καινούργιον, εἶνε ὡραῖο! Τί νὰ πῶ γιὰ τὸν Liszt! Δὲν παίζον τὰ χέρια του πιάνο! Παίζει ἡ ψυχὴ του, ἡ σκέψη του, ἡ καρδιά του!... Πρέπει νὰ τὸν δεῖ κανεὶς πρέπει νὰ τὸν ἀκούσει. Πρέπει νὰ τὸν παρατηρήσει πῶς τὸ βλέμμα του ψάχνει νὰ βρεῖ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀκούν, τὴν καρδιά ποὺ ξέρει πῶς τὸν καταλαβαίνει. Ἐνῶ ἔτρεμε ὅλος ὅπως ἡ μαντικὴ πυθία, τὰ μάτια του κυτοῦσαν διαρκῶς ἕνα νέο καλλιτέχνη... τὸν Berlioz. Μόλις τέλειωσε ἔπεσε ἑστὴν ἀγκαλιὰ τοῦ φίλου του, κι' αὐτὸς τὸν φιλοῦσε καὶ τοῦ ἔλεγε· «ἀγαπημένε μου ὑπέροχε!» «Ἐπέροχος», ἐκφράζει ὅτι αἰσθανότανε ὁ Berlioz καὶ τὸν καταλαβαίνομε.»

Ἐκτοτε ἡ φιλία τους καὶ ἡ ἐκτίμησις τοῦ ἑνὸς γιὰ τὸν ἄλλον δὲ ἔπαυσε ποτέ.

Ὁ Liszt πῆρε καὶ τὴν πέννα γιὰ νὰ ὑποστηρίξει τὸ φίλο του καὶ νὰ τὰν γνωρίσει στὸ μουσικὸ κόσμον ὅπου δὲν μπορούσε ἀκόμη νὰ ἐπιβληθεῖ. Σὲ πολλὰ ἄρθρα τῆς Gazette Musicale τοῦ 1835 ἔγραψε ὅλο τὸν θαυμασμό του γιὰ τὸν Berlioz καὶ ἐζήτησε νὰ τοῦ δοθοῦν τὰ μέσα νὰ δεῖξει τὴ μεγαλοφυΐα του.

Ἐκείνη ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴ ἐγνώρισε τὸν Chopin. Ἡ διαφορὰ τοῦ χαρακτῆρος τους τοὺς τραβοῦσε καὶ τοὺς δύο. Ἐνῶ ὁ Liszt ἔβραζε ἀπὸ ἕνα εἶδος ἱεροῦ παροξισμοῦ γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου καὶ γιὰ τὴν μεγάλη ἀποστολὴ τῆς τέχνης, ὁ Chopin ἦταν πολὺ μαζεμένος, εἶχε τῆς ιδέας του, ἦταν πολὺ λεπτός, καὶ ὅλη του ἡ μορφὴ εἶχε μιὰ περίεργη γοητεία.

Ὁ Liszt βρίσκεται λοιπὸν αὐτὴν τὴν ἐποχὴ τριγυρισμένος ἀπ' ὅλα τῆς τὰ μεγάλα πνεύματα. Δώδεκα χρόνια εἶχαν περάσει ἀφ' ὅτου εἶχε ἔρθει στὸ Παρίσι. Ὁ μικρὸς δειλὸς Οὐγγρος εἶνε τώρα ἄντρας.

Τὸ Παρίσι ἦταν γι' αὐτὸν ἡ «εὐφορος γῆ».

Ὁ Lamennais καὶ ἡ Georges Sand ἦταν οἱ ἀληθινοὶ του ὁδηγοί.

Κι' ἄλλοι ὁμως τὸν ἐπηρέασαν. Ἐπήγαινε στὸ σαλόνι τῆς Κυρίας Duras αὐτῆς ποὺ εἶπε στὸν Κάρολο Α'. γιὰ νὰ δικαιολογήσει τὸν ἐνθουσιασμό του τοῦ κόσμου γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

«Ἐπὶ τέλους, Μεγαλειότατε, ἡ Ἑλλάς εἶνε σήμερα ἡ Βανδέα τοῦ Χριστιανισμοῦ!»

Τοῦ ἄρεξε αὐτὸς ὁ κόσμος ποὺ σύχναζαν ἡ ὡραία καὶ ἔξυπνες γυ-

ναῖκες, δὲν ἔγινε ὁμως ἄνθρωπος τοῦ σαλονιοῦ, ἔμεινε λίγο ἀπότομος καὶ κάθε ἄλλο παρὰ προσποιημένος. Μιά μέρα ρωτοῦσαν τὴν Κυρία Plater ποιὸν προτιμοῦσε ἀπὸ τοὺς τρεῖς μουσικοὺς ποὺ πήγαιναν σπιτί της. — «Ἄν μπορούσα θὰ εἶχα φίλο μου τὸν Hiller, ἄντρα μου τὸν Chopin καὶ ἐρωμένο μου τὸν Liszt. Φαίνεται πῶς ὑπῆρξαν ἀρκεταὶ τῆς γνώμης της! Ποιὸς νὰ τοὺς ἔλεγε ὅτι θὰ γινότανε ἀργότερα μοναχός! Μόνο ὁ Lamennais μπορούσε ἴσως νὰ τὸ προῖδει. Ἐμεῖς δὲν μπορούμε παρὰ νὰ εὐγνωμονοῦμε τὴν ἐπίδραση αὐτῆ τοῦ Lamennais στὸν Liszt ἀφοῦ ἔτσι ἔχομε κοντὰ στὸν Palestzina καὶ τὸν Bach ἕναν κολοσσὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

B.

ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

MANOLIS TRIANTAPHYLIDIS : DIE SPRACHFRAGE IN GRIECHENLAND

(SONDERABDRUCK AUS DEN SUDDEUTSCHEN MONATSHFTEN 1911 P 522-537)

Στις λίγες αὐτὲς σελίδες ὁ Κορς Μανώλης Τριανταφυλλίδης ἐκθέτει στοὺς ἀναγνώστες τῶν Monatsheften τὴν ἐξέλιξη τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος καὶ ὅσα τελευταῖα ἔγιναν στὴν Ἑλλάδα γύρω στὸ ζήτημα. Τὸ ἄρθρον εἶναι γραμμένο μὲ πολλὴ ζοῆ καὶ, ἐπειδὴ ὁ συγγραφέας γνωρίζει καλὰ τὰ πράγματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἔχει ἕνα σωρὸ ιδέες καὶ λεπτομέρειες (ἴσως μπορούσε νὰτανε ἀκόμη λεπτομερέστερο καὶ ἐκτενέστερο) ποὺ ἄξιζε νὰ σημειωθοῦνε καὶ ποὺ μπορούσαν εὐκόλα νὰ λησμονηθοῦν ἐάν δὲ βρισκότανε κανεὶς νὰ τίς γράψει τώρα ἀμέσως. Δίνουμε παρακάτω περίληψη τοῦ ἄρθρου τοῦ Κορς Τριανταφυλλίδη.

α) Ἱστορία τοῦ Γλωσσικοῦ ζητήματος.

Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ οἱ Ἕλληνες δὲ γράφουν τὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦν, καὶ ἡ κατάστασις αὐτὴ βιάσασε ἕως τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνα. Τότε γίνεται συζήτησις ποῖα γλῶσσα πρέπει νὰ γράφεται. Στὸ ἐρώτημα δίνονται τρεῖς διαφορετικὲς λύσεις :

Μερικοὶ λένε πῶς πρέπει νὰ γράφουμε τὴν ἀρχαία κλασσικὴ γλῶσσα, μερικοὶ μιά μεσάζουσα γλῶσσα, οὔτε ἀρχαία οὔτε δημοτικὴ. Στους τελευταίους ἀνήκουν ὁ Βηλαράς (1773-1823), ὁ Χριστόπουλος (1770-1847), ὁ Σολωμὸς (1798-1857). Τὴν ὑπεροχὴν ἔχει ἡ ἀρχαῖζουσα, τάσις βοηθημένη ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ καὶ τὴν κλασσικο-ρωμαντικὴ ἔφεση τῶν λογίων καὶ τῶν διευθυνόντων τῆς ἐποχῆς. Ὁ Κοραῖς προσπαθεῖ νάντικροῦσει, ἀλλὰ χωρὶς ἐπιτυχία, τοὺς ὁπαδοὺς τῆς κλασσικῆς οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασις ἕως τὰ 1880 δὶχως ἐμπόδιο ἐπροσπάθησαν νὰ ἐπιβάλουν τίς ιδέες τους, ποὺ βρίσκουν τὸ κορύφωμά τους στὸ πρόσωπον τοῦ Κ. Κόντου. Ὁ Βερναρδάκης καὶ ὁ Ροῖδης πρώτοι ζητοῦν νὰ γίνεται χρῆσις γλώσσας πιὸ σύμφωνης μὲ τὴν ἀντίληψιν τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ Ψυχάρης κατόρθωσε νὰ ξυπνήσει τοὺς κοιμισμένους καὶ νὰ δώσει τὴν πρώτη δυνατὴ ὁμολογίαν γιὰ τὴ δημοτικὴν.

β) Τὰ νεώτερα συμβάντα (1911).

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1911 ὁ Μιστριώτης ζητεῖ νὰ μπεῖ στὸ Σύνταγμα, τοῦ ὁποῖου γίνεται ἡ ἀναθεώρησις, ἄρθρον προστατευτικὸ τῆς καθαρεύουσας. Συσταίνεται ἐπιτροπὴ (τὸ Φεβρουάριον) καὶ ὑποβάλλει αἰτήσιν εἰς τὴν Βουλὴν σύμφωνα μὲ

τά αίτήματα του Μιστριώτη. Οί έχθροι τῆς δημοτικῆς τὴν πολεμοῦν μὲ κάθε τρόπο, δημιουργοῦνται συλλαλητήρια καὶ προκηρύξεις. Τέλη Φεβρουαρίου ἡ Διπλή Βουλή, αὐτὴ καὶ ἡ Κυβέρνησις κάπως φοβισμένοι ἀπὸ τὴν ἀντιδημοτικὴν κίνησιν, ψηφίζει τὸ γνωστὸ ἄρθρον γὰρ τὴν ἐπίσημην γλῶσσαν, καὶ τὴ γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ Ἀκρόπολις, εἶναι τὸ μόνον φύλλον πού ὑψώνεται ἐναντίον τοῦ διωγμοῦ αὐτοῦ.

γ) Ἐπισκόπησις.

Ὁ Λόγος τῆς ἐπιτυχίας τῶν καθαρευουσιάνων εἶναι ὅτι ἐστρέβλωσαν τὴν ἀντίληψιν τοῦ λαοῦ κάμνοντας χρῆσιν κάθε μέσου καὶ προσπαθόντες νὰ τὸν πείσουν ὅτι κινδυνεύει ἡ πατρίδα καὶ ἡ θρησκεία καὶ ὅτι οἱ μαλλιαροὶ εἶναι προδότες. Σημάδι τῆς καταστρεπτικῆς ἐπίδρασης τῶν καθαρευουσιάνων εἶναι τὰ συμβάντα γὰρ τὸ σχολεῖο τοῦ κ. Δελμούζου. Ἐπειτα ἤσαν κ' ἐλεύθερο στάδιον στὴν Ἑλλάδα, ὅπου οἱ πολιτικοὶ Σύλλογοι δὲν εἶναι ὀργανωμένοι καὶ ἡ κοινὴ γνώμη δὲν εἶναι ἀκόμα ἀρκετὰ φωτισμένη. (Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Μπούτουρα καὶ τὸν Μπουτῶνα, ὅλοι ἀπὸ ἐκείνους πού ἔπρεπε νὰ καλέψουν γὰρ τὴ δημοτικὴν ἐσιώπησαν). Ἡ ἐπιτυχία τῆς δημοτικῆς εἶναι ἀσφαλὴς μὲ τὴ συστηματοποίησιν τοῦ ἔργου καὶ γιὰ τὴν ἔχει ὁπαδοὺς τοὺς νέους καὶ τοὺς πειρὸ ζωντανούς.

Τὸ ἄρθρον τοῦ κυρίου Τριανταφυλλίδη ἔχει ὅτι χρειάζεται γὰρ νὰ φωτίσει τοὺς ξένους γὰρ τὴ θέσιν τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος στὴν Ἑλλάδα. Ἄξιζεν νὰ ἐπαινεσομε ἀνθρώπους πού στὴν ἀρχὴ κίβλας τοῦ σταδίου τοὺς ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ποῦν ἕξαστερα τὴ γνώμην τους καὶ νὰ γωνιστοῦν γὰρ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν.

χ.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΔΙΨΟΥΝ

Σὲ πέντε συνεχῆ φυλλάδια τῆς Revue de Paris* δημοσιεύθηκα τὸ νεώτερον ἔργον τοῦ Ἀνατόλ Φράνς «Οἱ θεοὶ διψοῦν». Εἶνε εἰκόνες μᾶλλον τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς τῆς ἐποχῆς τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως παρὰ μιὰ ἱστορία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἄν ὁ Ἀνατόλ Φράνς θέλησε μὲ τὸ τελευταῖον τοῦ αὐτοῦ ἔργον νὰ πεί ὅτι δὲν πρέπει νὰ φανταζόμεσθα πὸς ἐκεῖνοι πού ἔφτιαξαν τὴ μεγάλη αὐτὴ ἐποχὴ κ' ἐκεῖνοι πού ζοῦσαν κοντὰ τους, γύρω τους, τὸ καταλάβαιναν καὶ πὸς αὐτοὶ πού εἶνε σήμερον καταραμένοι νόμιζαν ἂν ὄχι πὸς ἦτανε ἄξιοι «στεφάνου» ἀλλὰ τουλάχιστον πὸς δὲν ἔκαναν τίποτα περισσότερον τίποτα λιγώτερον τὸ καθήκον τους, ὅπως ἕνας σημερινὸς ἄκακος πρωτοκωλητής, τὸ κατόρθωσε. Καὶ τὸ κατόρθωσε μὲ τὴν εὐκολίαν πού εἶνε συνειδημένος νᾶχει κ' ὅταν πρόκειται ν' ἀποδείξει καὶ τὰ πειρὸ περιέργα πράγματα.

Οἱ σκηνῆς πού ζωγραφίζει ἀπὸ τὸ ἐπαναστατικὸν δικαστήριον, ἀπὸ τοὺς δρόμους, τὴν ἔξοχὴν, ἀπὸ τίς φυλακὰς, ἔχουν βέβαια τὸν τύπον του, τὴ σφραγίδα του, αὐτὸ ὅμως δὲν τίς ἐμποδίζει νὰ μοιάζουν πολὺ, νομίζω, μὲ τὰ πρωτότυπα τους, ἔτσι τουλάχιστον ὅπως τὰ ξέρομε ἀπ' ὅτι ἔχομε διαβάσει γὰρ κείνα τὰ χρόνια.

Βρίσκομε κ' ἐδῶ τὸν ἀγαπητὸν τοῦ Ἀνατόλ Φράνς τύπον τοῦ Bergeret. Χωρὶς ἐλίπιδαν νὰ πείσει κανένα, μιλεῖ γὰρ τὴν ἐπανάστασιν, γὰρ τὴ Συνέλευσιν, γὰρ τὸ Δικαστήριον μὲ ἐλαφρότητα πού πειράζει ὅσους τὸν ἀκοῦν. Καὶ

* 15 Νοεμβρ. 1911-15 Ἰαν. 1912.

περισσότερον ἀπ' ὅλους πειράζεται ὁ νέος ζωγράφος, ὁ συγκατακτικός του Εὐαρίστ. Αὐτὸς δὲν ξέρει ἄλλο θεὸ ἀπὸ τὸν Μαρά, καὶ ὅταν τὸ μαχαίρι τῆς Korday ἐτόλμησε νὰ βγάλει, τότε, τὴ σημερινὴ ἀπόφασιν μας γι' αὐτόν, παρηγορήθηκα μόνον ὅταν στὴ θέσιν τοῦ ἀνέβηκε «ὁ ἀδέκαστος»... Διορίζεται ἔνορκος στὸ Ἐπαναστατικὸν Δικαστήριον καὶ μὲ δάκρυα χαρᾶς ὅτι μπορεῖ νὰ δεῖξαι τόσο τὴν ἀγάπην του στὴν Πατρίδα, στέλνει στὴν λεμητόμον τὸν ἄντρα τῆς ἀδελφῆς του, τὸ Γέρον του συγκατακτοῦ, νέους, νέες, γρηῆς καὶ κρονολήρους... Τὸ αἷμα τους τὸν πνίγει ὅμως στὸ τέλος, καὶ δὲ βροσκεῖ πειρὰ ἡσυχία οὔτε στὴν ἀγκαλιὰ τῆς ἐρωμένης του, κόρης ἑνὸς προμηθευτῆ τοῦ στρατοῦ, ἐχθροῦ τῆς ἐπαναστάσεως.

Κ' ἔρχεται ἡ στιγμὴ πού μιὰ πιστολιὰ ρίχνει μαζὺ μὲ τὸ Ροβεσπιέρον ὅλην τὴν τρομοκρατίαν καὶ ὅλους τοὺς φίλους καί, χωρὶς δίκην, χωρὶς ἀργοπορίαν, τὴν ἄλλην μέραν ἀνεβαίνει κ' ὁ Ἐβαρίστ ἐκεῖ πού ἔστειλε τὸσους. Καὶ τί νομίζετε πὸς λέει πηγαίνοντας στὴν λαμητόμον; «Δίκαια πεθαίνω — ἔλεγε. — Δὲ δεῖξαμε ἀρκετὴν θέλησιν. Εἴμασθα πολὺ ἐπεικειῖς. Προδόσαμε τὴ Δημοκρατίαν. Κ' εἶνε δίκην ἡ τιμωρία μας. Ὁ ἴδιος ὁ Ροβεσπιέρος ὁ ἀγνός, ὁ ἅγιος ἦταν πολὺ καλός, πάρα πολὺ ἐπεικειῖς. Κ' ἐγὼ σάν κ' αὐτὸν ἐπρόδοσα τὴν Δημοκρατίαν πού γάνεται. Κ' εἶνε δίκην νὰ πεθάνω μαζὺ τῆς. Δὲν ἐχῆσαμε ἀρκετὸ αἷμα, καὶ τὸ αἷμα μας πρέπει νὰ χυθεῖ. Τὸ ἀξίζομε.»!

Β.

ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΜΑΣ

Ἀπὸ τὰ ΓΡΑΜΜΑΤΑ (ἀρ. 9-10) ἀναδημοσιεύομε :

Τὴν ἸΘΑΚΗ τοῦ κ. Κ. Π. Καβάφη. — Εἶναι ἓνα ποίημα μὲ νοήματα ὑψηλά, πού μαρτυρεῖ πὸς ὁ Καβάφης εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους πού, ἀθορύβητοι ἀπ' τοὺς ἐπαίνοους πού γεννᾷ γύρω στὸ νομᾶ τους ἡ ποίησίν τους, ἀνεβαίνουν, πάντα, τὰ σκαλιὰ τῆς Τέχνης.

Σὰ βγεῖς στὸν πηγαμὸ γὰρ τὴν Ἰθάκην,
νὰ εὔχουσαι νᾶναι μακρὺς ὁ δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
Τοὺς Λαιστργόνους καὶ τοὺς Κύκλωπας,
τὸν θυμωμένον Ποσειδῶνα μὴ φοβάσαι,
τέτοια στὸν δρόμον σου ποτὲ σου δὲν θὰ βρεῖς,
ἂν μὲν' ἡ σκέψις σου ὑψηλὴ, ἂν ἐκλεκτὴ
συγκίνησις τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα σου ἀγγίζει.
Τοὺς Λαιστργόνους καὶ τοὺς Κύκλωπας,
τὸν ἄγριον Ποσειδῶνα δὲν θὰ συναντήσεις,
ἂν δὲν τοὺς κουβανεῖς μὲς στὴν ψυχὴν σου,
ἂν ἡ ψυχὴ σου δὲν τοὺς στήνει ἐμπρὸς σου.

Νὰ εὔχουσαι νᾶναι μακρὺς ὁ δρόμος.
Πολλὰ τὰ καλοκαιρινὰ πρωῖα νὰ εἶναι
πὸ μὲ τι εὐχαρίστησι, μὲ τι χαρὰ
θὰ μπαίνεις σὲ λιμένας πρωτοειδωμένους
νὰ σταματήσεις σ' ἐμπορεῖαν Φοινικικὰ

καὶ τὲς καλὲς πραγμάτειες ν' ἀποκτήσεις,
σεντέφια καὶ κοράλλια, κεχοιμπάρια κ' ἔβενους,
καὶ ἡδονικὰ μυρωδικὰ κάθε λογῆς,
ὅσο μπορεῖς πὺδ ἄφθονα ἡδονικὰ μυρωδικὰ·
σὲ πόλεις Αἰγυπτιακὲς πολλὰς νὰ πᾶς,
νὰ μάθεις καὶ νὰ μάθεις ἀπ' τοὺς σπουδασμένους.

Πάντα στὸν νοῦ σου νᾶχεις τὴν Ἰθάκη.
Τὸ φθάσιμον ἐκεῖ εἶν' ὁ προορισμὸς σου.
Ἄλλὰ μὴ βιάζεις τὸ ταξεῖδι διόλου.
Καλλίτερα χρόνια πολλὰ νὰ διαρκέσει·
καὶ γέρος πιά ν' ἀράξεις στὸ νησί,
πλούσιος μὲ ὄσα κέρδισες στὸν δρόμο,
μὴ προσδοκῶντας πλοῦτη νὰ σὲ δώσει ἡ Ἰθάκη.

Ἡ Ἰθάκη σ' ἔδωσε τ' ὠραῖο ταξεῖδι.
Χωρὶς αὐτὴν δὲν θᾶβγαίνεις στὸν δρόμο.
Ἄλλα δὲν ἔχει νὰ σὲ δώσει πιά.

Κι ἂν πτωχικὴ τὴν βρεῖς, ἡ Ἰθάκη δὲν σὲ γέλασε.
Ἔτσι σοφὸς ποῦ ἔγινες, μὲ τόση πείρα,
ἤδη θὰ τὸ κατάλαβες ἡ Ἰθάκη τί σημαίνουν.

Καὶ τὸ ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ τοῦ κ. Κ. Ι. Βάρναλη, ποῦ δείχνει πὸς ὁ ποιητὴς
ἂν καὶ νέος ἀκόμα, ὑψώνεται σὲ δυνατὸν τεχνίτη.

Ἄνοιχτε στὰ τραπέζι ἀπλοχωριά
γιὰ τὴν ὥρα,
ποῦ μὲ τ' ἀψὸ
κορμί θὰ μᾶς δειχτεῖ τὸ μελαψὸ
χορεύοντας· κι' ἀπὰ στὰ φειδωτὰ
ψηφιδωτὰ
ἀπλώστε, ὦ νοιοί
σκλάβοι, τὰ ρόδα σκύβοντας γυμνοί!

Καὶ φέρε σὲ κροντήρι ξομπλιαστὸ
κρασὶ λιαστὸ
κι' ἄλλο κρασί,
ὦ μὲ τὰ δάχτυλα τὰ μικρὰ σύ!

Καὶ στὶς κολόνες, ποῦ πρασινωπὰ
κλαριὰ νοπὰ,
κισσοῦ κλαριὰ
μὲ τὰ κομμένα φύλλα καὶ τ' ἀριά

τίς ζώνουνε γιὰ τὴν καλὴ γιορτή,
ὡς μποῦνε ὄρτοί
καὶ σιμοτὰ
καθρέφτες μὲ στεφάνι ἀσημοτὰ,

νὰ χιλιάζουν τὸ κάλλι τῆς ἀχνὸ
μὲς τὸν ἀχνό,
ὅπου γι' αὐτὴ
θὰ βγάνει ὅσο λιβάνι θ' ἀναφτεῖ!...

Ἔ! ὑψώστε τίς φωνούλες τίς ψιλές!
τίς ἀψηλές
δάδες, ὦ νοιοί,
χαμηλώστε! τὸ ροῦχο τῆς ἀνοιεῖ

σκίζοντας τὸ· καὶ λάμπουν στὸ γερὸ,
τὸ λυγερὸ
κορμί, ποῦ ἀχεῖ,
τὰ κρυφὰ, ποῦ μὲ σπάνιο ἔχουν βραχεῖ,

νάρδο!... Ἔ! μὲ τοὺς καπνοὺς τῆς κεφαλῆς,
—Φαλλῆς! Φαλλῆς!—

μὲ τὴν ὀρμή,
ποῦ ἀκράτητο μᾶς κάνει τὸ κορμί,

ὡς θέλει κάθε σύντροφος λαμπρὸς
ὡς φερθεῖ μπρὸς
σ' ὄλους, ξηρὰ
χεῖλια δαγκάνοντας,—μὲ τὴ σειρά!...

Στὸν «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗ» (τεῦχος 230) ὁ κ. Γεράσιμος Βῶκος δημο-
σιεύει μιὰ πρόχειρη μελέτη γιὰ τὸν κ. Γιάννη Βλαχογιάννη. Ἀπὸ τὴ μελέτη
αὐτὴ παίρνουμε μερικὰ μέρη ποῦ χαρακτηρίζουν σημαντικὰ τὸ ἔργο τοῦ δια-
λεχτοῦ μας συνεργάτη.

«...Τὸ διήγημά του στὸ ἀνθρώπινο δράμα εἶνε ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὰ
ὠραιότερα αἰσθήματα. Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς δρᾷ περισσότερο ἀνθορμητῶς. Ἡ
καταφανὴς φιλοδοξία του εἶνε ν' ἀπεικονίσῃ τὴν ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἄλλὰ
γνωρίζει καλῶς πὸς πρέπει νὰ τὴν ἀπεικονίσῃ. Αὐτὸ εἶνε ἡ τέχνη του καὶ ἡ
διαίσθησίς του. Τὰ θέματά του παρουσιάζουν πάντοτε τὰς μεγάλας ἀντιθέσεις
τῆς ζωῆς ὡς νόμου καὶ τῆς ζωῆς ὡς φύσεως. Ἐπιπολαίως θὰ τὰ ἐχαρακτή-
ριζε κανεὶς ἑλληνικὰς ἠθογραφίας. Παρὰ τὴν τοπικὴν σκηνοθεσίαν των,
παρὰ τὸ χωριστὸν ἔνδυμα τῶν ἡρώων του, τὸ ἀνθρώπινον ἐνδιαφέρον εἶνε
γενικώτερον καὶ ἡ πρωτοτυπία τῆς ἐκφράσεως, ἡ ἀπολύτως καλλιτεχνικὴ
ἀντίληψις, αἱ ζωγραφικώταται περιγραφαί, μία ἄπειρος γαλήνη διανοητικῆς
νηφαλιότητος, μία πρωτίστως ἀβίαστος καὶ φυσικὴ ἀφήγησις, καὶ ἰδίως ἡ
δραματικότης των ἢ ἡ ποιητικὴ των καὶ εἰδυλλιακὴ χάρις, τὰ καθιστοῦν
ἀπόκτημα πρὸς τὴν μᾶλλον καλλιεργημένην καὶ ἀπαιτητικὴν διάνοιαν. Φυλ-
λομετροῦντες καὶ ἀναγινώσκοντες αὐτὰ ἐπιθυμοῦμεν νὰ εὑρωμεν πρῶτος, ἄλλοι
αἰσθανόμεθα τὸ ἴδιον ποῦ εἰς μίαν πινακοθήκην, ὅταν θὰ ἠυχόμεθα νὰ εὑ-
ρωμεν καὶ ἄλλα ἔργα ἐνὸς μεγάλου ζωγράφου.

Τὸ ὄφος, ὁ χαρακτήρ, ἡ ἐκφρασις εἶνε ἰδιότυπα. Ἄλλ' ἡ μονοτονία, ἡ
κόπωσις οὐδαμοῦ εἶνε αἰσθητά. Καὶ δὲν βλέπει ὁ συγγραφεὺς τὸ κοινὸν δράμα
μόνον, τὴν καθημερινὴν ἀνθρωπίνην σκηνήν, ὡς οἱ ὑποδεέστεροι πραγμα-
τισταί, δὲν βλέπει μόνον ἔξωθεν τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὡς θὰ ἔλεγον κατὰ

τὴν συνειθισμένην τῶν ἔκφρασιν οἱ θαυμασταὶ αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀλλ' εἰσδύει εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν, διακατέχει τὰ ἀπώτερα κίνητρά της, βλέπει ἀκόμη τὰ ὄνειρα τῶν ὀνείρων της. Τοιοῦτον εἶνε τὸ περίφημον διήγημά του «Ἐκάτης ἔρωτες» διὰ τὸ ὅποιον ὁ Χρηστομάνος ἔλεγε, ὅτι θὰ ἠθέλεε νὰ τὸ εἶχεν ὑπογράψῃ καὶ ἄς ἐπλήρωσε εὐθὺς μὲ θάνατον αὐτὴν τὴν δόξαν. . . .

« . . . Τὸ ἔργο του εἶνε ἀντικειμενικόν, ἕξ εἰς αὐτὸ ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς, ἀλλὰ μόνον στὴν ἔμμορφιά της καὶ σὲ ὅ,τι ἀξίζει νὰ εἰπωθῆ ἀπὸ τὴ ζωὴ της. Ἔτσι ὁ τεχνίτης ὑπεκατεστάθη στὸ θρόνον, στὴν παράδοσι, στὰ ἦθη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αἱ ἀφελέστεραι τῶν διηγήσεων ἔχουν κάποτε ἕνα βαθὺ φιλοσοφικὸν νόημα, ὅπως στὴν «Πληρωμὴ», τὸ διήγημα μὲ ἥρωας ἕναν ἄνθρωπον καὶ ἕνα λύκο. Ἄλλ' εἰς ὅ,τι εἶνε ἀπλῶς τέχνη, δὲν ὑπάρχει ἕνα διήγημα, μίᾳ σελίδι, ἕνα ποίημα ποῦ νὰ μὴν ἀπολαμβάνουμε τὴν χάριν τοῦ ὕφους, τὴν φυσικότητα τῆς διηγήσεως, τὴν δύναμιν τῆς περιγραφῆς καὶ ὅσο προχωροῦμεν ἀνακαλύπτωμεν ὁλονὲν νέους κόσμους ποῦ ὀφείλωμεν νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ ἐκλεκτός, ὁ ὅποιος ἐξιστόρησε πλατύτερον τὴν ζωὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ στὴν πολυτιμότερή της οὐσία. . . . »

Στὸ ἴδιο φυλλάδιον ἀρχίζει κ' ἡ δημοσίευσσις τοῦ «Φταιστή», μεγάλου διήγηματος τοῦ κ. Δημοσθένη Ν. Βουτυρά.

Στὸ «ΝΟΥΜΑ» (ἀρ. 463) ξεχωρίζουν ἀπ' τὰ φιλολογικὰ δημοσιεύματα ὁ «Τριστάνος καὶ Ἴζόλδη», δραματικὸ ποίημα τοῦ Ettore Moschino μεταφρασμένο μ' ἐπιμέλεια καὶ τέχνη ἀπ' τὸ φίλον μας κ. Ν. Ποριώτη, καὶ οἱ «Ἐσπερινοὶ Ἀντίλοιοι» τοῦ κ. Μαλακάση.

Στὸ ἴδιο περιοδικὸν (ἀρ. 464) ἐτυπώθητε ἕνα ὑπέροχον ποίημα τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμά. Ἐπιγράφεται :

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ρεματαριά ἢ βρυσούλα ἢ ποταμός,
ζωῆς νᾶμα τὸ νερὸ τοῦ Τραγουδιοῦ,
πότε μίᾳς πολιτείας ὁ ταρμὸς,
πότε μέρωμα τᾶγριου λαγαδιοῦ.

Ρέει, κλαίει. Τὸ πίνει ὁ φτερωτὸς διαβάτης
γιὰ νὰ ὑψωθῆ στάγνα καὶ στάνοιχτά.
Ἡ ἄμαρτωλὴ Ψυχὴ τὴν παρθενιά της,
μέσα του σὰ λουστῆ, ξαναποχτᾶ.

Καὶ στὴ φήμη καὶ κάτου ἀπὸ τὴ λήθη
καὶ σὰ στῶν Ὀλυμπίων τὸ πλευρό,
πάει τὸ Τραγοῦδι. Ὁ Κόσμος, παραμῦθι
τὸ Τραγοῦδι, τᾶθάνατο νερό.

Κι ἂν τίποτε δὲν ἦρε νὰ ποτίσῃ
κι' αἰταίριαστο κυλάει κ' ἐρμαδιακό,
μὲ τὸ δικό του μοναχὰ μεθύσι
ἕξ, θεριεμένο ἢ πράο, βασιλικό.